د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د
روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

پښتو

اتم ټولګی

پښتو

اتم ټولګی

په بازار کې يې

نکو سره قانوني

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

Ketabton.com

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښـــتو

اتم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفین:

څېړندوی عبدالقیوم زاهد مشوانی، بریالی باجوړی، حضرت‌گل ارچیوال، اقا محمدگړندی او
محقق حکیم تنیوال.

ایډیټران:

محمد زرین انځور، پوهنمل بریالی باجوړی

دیني، سیاسي او فرهنګي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمېټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین.
- دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول.
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

کمپوز او ډیزاین: صفت اللّٰه مومند

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هــر افــغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمـــان دی
دا وطن د ټولو کــور دی — د بـــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د تـــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، ګوجــر دي — پـــامیــریان، نورستانیـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هــم ایمـــاق، هم پشه یان
دا هیـــواد به تل ځلیږي — لـــکـــه لمــر پر شنه اسمان
په سینــه کې د اسیـــا به — لـــکـــه زړه وي جـــاویدان
نوم د حق مو دی رهبـــر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرگندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لړ

شمیره	د لوست نوم	مخ
لومړی لوست	لویه خدایه، لو یه خدایه!	۱
دو یم لوست	نعت	۵
دریم لوست	خپلواکي	۹
څلورم لوست	دحضرت عمر فاروق (رض) عدالت	۱۵
پنځم لوست	دښځو حقونه	۲۱
شپږم لوست	ملي یووالی	۲۷
اووم لوست	د ماینونو او ناچاودو توکو د نښو پېژندنه	۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست	د امیر شېر علي خان واکمني اود پښتو ژبې وده	۳۵
نهم لوست	نورستان	۴۱
لسم لوست	پوهاند رښتین (ادبي څېره)	۴۷
یوولسم لوست	لاسي صنایع	۵۳
دولسم لوست	مرکه د پښتو	۵۷
دیار لسم لوست	نومځري (ضمیرونه)	۶۱
څوار لسم لوست	لیک نښې	۶۹
پنځلسم لوست	انشاء او لیکوالي	۷۵
شپاړسم لوست	متلونه (د کاڼي کرښې)	۷۹
اوولسم لوست	د مور زړه	۸۵
اتلسم لوست	ښوونکی د ټولنې لارښود	۹۱
نولسم لوست	ټاګور : نړیواله ادبي څېره	۹۵
شلم لوست	ښکالو	۱۰۱
یوویشتم لوست	موږ ولې کیسې لولو ؟	۱۰۵
دوه ویشتم لوست	خوږ ژبی شاعر سید حسن خان	۱۱۱
درویشتم لوست	داپینو زیا نونه	۱۱۹
څلرویشتم لوست	عبدالرحمان بابا	۱۲۳
پنځه ویشتم لوست	اوبه او چاپیریال	۱۲۹
شپږ ویشتم لوست	احمد شاه بابا (ملي مشر او شاعر)	۱۳۵
اووه ویشتم لوست	لرغوني ا ثار	۱۴۳
اته ویشتم لوست	دهنري نثر ډولونه	۱۴۹
	وییپانګه	۱۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوي‌ه خدايه، لويه خدايه!

د ښېښ نيکه پر دې مناجات د کتاب لومړی لوست پيلوو. د ټولو چارو واک د لوی خدایﷻ په لاس کې دي. بنده بايد تل له خدایﷻ مرسته وغواړي. الله ﷻ ته مناجات او زاري د بري او نېکمرغۍ لامل ګرځي.

- مناجات څه ته وايي او موضوع يې څه وي؟
- تاسو ښېښ نيکه پېژنئ او د هغه مناجات مو اورېدلی دی؟
- د ښېښ نيکه دغه دعا يا مناجات له نورو حمدونو څخه څه توپير لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

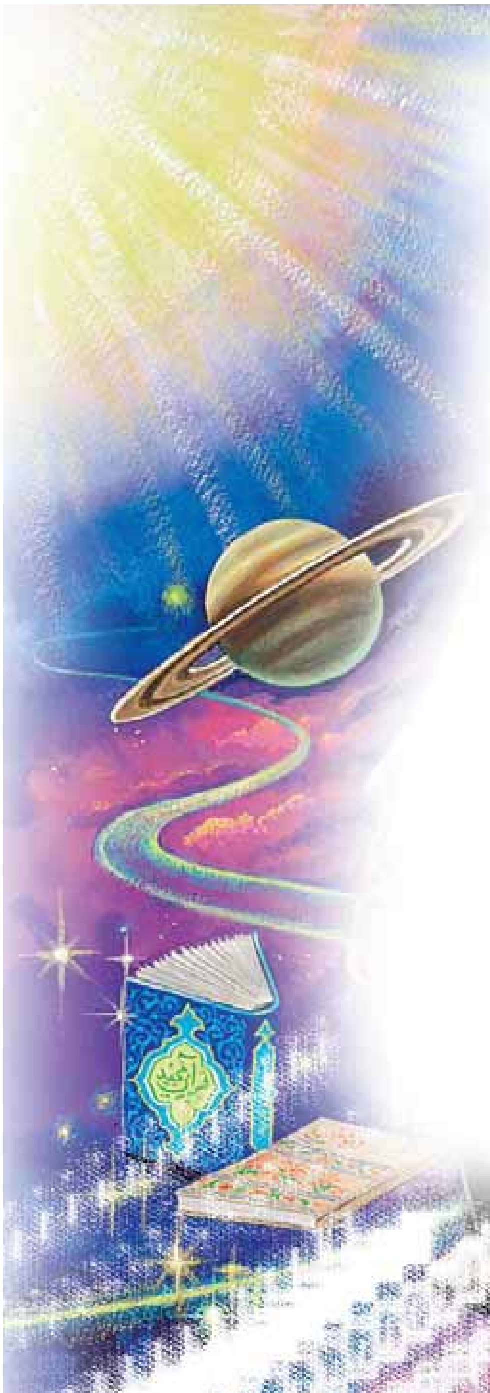

لویه خدایه، لویه خدایه!
ستا په مینه په هر ځایه
غر و لار دي دریاوې کې
ټوله ژوي په زارۍ کې
دلته دي د غرو لمنې
زمونږ کېږدۍ دي پکې پلنې
دا وګړي ډېر کړې خدایه!
لویه خدایه، لویه خدایه!

دلته لږ زمونږ اوربل دی
ورو کوړ کی دی، ورو بوړجل دی
مینه ستا کې مونږ مېشته یو
بل د چا په ملو تله نه یو
هسک او ځمکه نغښته ستا ده
د مړو وده له تا ده
دا پالنه ستا ده خدایه!
لویه خدایه، لویه خدایه!

(بېبۍ نیکه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

بيټ نيکه په خپل دغه مناجات کې د لوی خدایﷻ دربار ته د دعا لاسونه پورته کوي او داسې هيله کوي: زموږ زړونه يوازې او يوازې ستا له مينې ډک دي او د بل چا په پله نه يو روان، زموږ په ولس ورحمېږې. دوی را ډېر کړه، ځکه چې هسک او ځمکه ستا دي او د هر څه وده او پالنه ستا له لورې ده.

د شاعر پېژندګلوي:

بيټ نيکه زموږ له نوميالیو نيکونو څخه دی. ژوند يې د ۳۰۰ او ۴۰۰ هـ. ق. کلونو تر منځ اټکل شوی دی. تر ټولو پخوانی کتاب چې د بيټ نيکه په اړه موږ ته معلومات راکوي، د سليمان ماکو ((تذکرة الاولياء)) دی. د تذکرة الاولياء کتاب تر ۶۱۲ هـ. ق. راوروسته ليکل شوی دی.

وايي چې بيټ نيکه د کسي (سلېمان) غره په لمنو کې اوسېده او تل به د خدایﷻ پر عبادت بوخت و. هغه د خپلې قبيلې مشر، روحاني شخص او مشهور ولي و. دغه راز بيټ نيکه شاعر هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ــ تر ښوونکي وروسته دې څو زده کوونکي په وارسره مناجات د ټولګیوالو په وړاندې ولولي.

۲ــ څو زده کوونکي دې د دغه مناجات د مفهوم په اړه خبرې وکړي.

۳ــ هر زده کوونکی دې په مناجات کې صفتونه په نښه او په ټولګي کې دې يې په لوړ اواز ووايي.

۴ــ په پورتني مناجات کې نومونه په نښه کړئ او ووایاست چې څو ډوله نومونه مو پیدا کړل؟

۵ــ په ساده ډول د حمد، مناجات او نعت توپیر په څو کرښو کې ولیکئ او خپلو ټولګیوالو ته يې واوروئ.

۶ــ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

درناوي، ژوي، بورجل، مېشت، نغښته، پالنه

۷ــ زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې ګران لغتونه په جملو کې استعمال کړي.

کورنۍ دنده

شاګردان دې په کور کې د دې درس اصلي مطلب پخپلو کتابچو کې ولیکي.

په تاسو کې هغه څوک غوره دی چې د هغه د لاس او ژبې له ضرر څخه بل مسلمان په امان وي.

((حدیث شریف))

(c) ketabton.com: The Digital Library

نعت

تاسې په لومړي لوست کې مناجات ولوست. مناجات هغې وینا ته ویل کېږي چې په هغه کې د خدای ﷻ له درباره د څه غوښتنې او دعا لاسونه پورته کېږي. اوس تاسې نعت لولئ، په نعتیه شعرونو کې د نبي (علیه السلام) صفت او ستاینه کېږي. مناجات او نعت زیاتره منظوم وي، خو کله کله منثور هم وي.

نعت څه ته وايي؟

- تاسې کوم نعتیه کلام اورېدلی یا لوستلی دی له مناجات سره څه توپیر لري؟
- ایا مناجات او نعت منثور هم وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیادمو کې دې نشته دی همسر څوک
پرېښتو کې دې هم نه دی برابر څوک
د معراج په شپه جبرئیل هم پاتې راغی
کله تلی شي هم کا به د افسر څوک
سپوږمۍ هم ورته حیرانه دوه ټوکړې شوه
اشارې نه د نبي دی ناخبر څوک
لات، منات، عزا[1] همه خاورې په سر شول
اخیستلی شي له حق سره ټکر څوک
ابوجهل[2]، بولهب[3] ټول خوار و زار شول
څنګه کړي مقابله د پیغمبر څوک
ستا صفت د لویې څوک پوره کوی شي
احاطه به د برېښنا وکړي د لمر څوک
د اسرې ځای مو هم ته یې محمده ﷺ
زموږ مه شه په دنیا کې بل رهبر څوک
خپل پردي ورته په عدل کې یو شان وو
ثاني نشته د عادل خیر البشر[4] څوک

(لنګر بي بي)

لنګر بي بي د پښتونخوا د اشنغر د سیمې شاعره ده. د نوموړې شاعرې په اړه په ادبي تذکرو کې ډېر معلومات نشته. د فقیر محمد عباس قادریه په (خوارډه نعتونه) نومې کتاب کې یې ځینې نعتونه راغلي دي. موږ هم پورتنی نعت له دغه کتاب څخه اخیستی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

په پورتني نعت کې دا څرګنده شوې ده چې حضرت محمدﷺ د الله ﷻ تر ټولو غوره بنده او استازی دی. حضرت محمدﷺ تر ټولو وروستنی پیغمبر دی، د نبوت لړۍ پرې ختمه ده. الله ﷻ د هغه د نبوت د پخلي لپاره له هغه څخه ځینې معجزې صادرې کړې. لومړنۍ معجزه یې دا وه چې د رسول الله ﷺ له زوکړې سره سم د کفارو ستر بتان لکه: لات، منات، عزا او نور پر ځمکه را پرېوتل.

د معراج په شپه رسول اللهﷺ د جبرایل (ع) په ملګرتیا له مسجد اقصیٰ څخه د اللهﷻ په امر اسمانونو ته وختل او له الله ﷻ سره یې خبرې وکړې. همدارنګه په کوچنیوالي کې د هغه د مبارکې سینې څیرل او د هغې پرېمنځل هم یوه معجزه وه.

د رسول الله ﷺ بله معجزه دا وه چې سپوږمۍ د هغه په امر دوه ټوټې شوه او بېرته سره یو ځای شوه. په نعت کې د رسول الله ﷺ ستاینه او صفت راغلی او د هغه مقام څرګند شوی دی.

څرګندونې

۱- لات، منات، عزا: دغه درې مشهور بتان وو چې کفارو به ورته سجدې کولې.

۲- ابو جهل: د نبي(علیه السلام) سر سخت مخالف و چې تر مرګه مسلمان نه شو.

۳- ابولهب: دا هم د نبي (علیه السلام) سخت مخالف، او د اسلام دښمن و.

۴- خیرالبشر: تر ټولو انسانانو غوره (حضرت محمد ﷺ)

فعالیتونه

۱- زده کوونکي دې شعر په وارسره ولولي او د دې نعت مفهوم دې په خپلو خبرو کې ووايي.

۲- زده کوونکي دې لاندې بيتونه معنا کړي او ودې وايي چې په دغو بيتونو کې کومو پېښو ته اشاره شوې ده.

د معراج په شپه جبریل همرپاتې راغی
کله تلی شي همرزکابه د افسر څوک

سپوږمۍ همروړته حیرانه دوه ټوکړې شوه
اشارې نه د نبي دی نا خبر څوک

۳- زده کوونکي دې په شعر کې نومونه پيداکړي او څرګنده دې کړي چې په شعر کې کوم ډول نومونه راغلي دي.

۴- زده کوونکي دې د دې کتاب له ويپانګې (لغتنامې) څخه د دې لغتونو معنا پيدا او بيا دې يې په جملو کې استعمال کړي: معراج، افسر، احاطه، همسر.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د حضرت محمد ﷺ د ستاينوپه اړه په شپږو کرښو کې يوه ليکنه وکړي.

حضرت محمد ﷺ د ټول بشريت د لارښوونې لپاره راستول شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلواکي

خپلواکي او ازادي د خدای جل جلاله یو لوی نعمت دی، د ژوندانه یوه ستره نېکمرغي ده. انسان ازاد پیدا شوی او له ازادۍ سره مینه لري.
انسان ته خپلواک ژوند له هر څه نه غوره ښکاري. د خپلواکۍ یو ساعت د بلواکۍ له ټول عمر نه غوره دی. خپلواکي او د خپلواکۍ ساتل د هر ملت د ژوندانه یو بنیادي توکی دی. ازادي په توره اخیستل کېږي او په پوهه او تدبیر ساتل کېږي.

لکه چې خوشحال بابا ویلي دي:

ازادي تر پاچاهیه لا تېرې کا
چې د بل تر حکم لاندې شي زندان شي

- خپلواکي څه ته وایي؟
- افغان ولس څنګه له انګریزانو څخه خپله خپلواکي ترلاسه کړه؟
- دکوم پاچا په وخت او په کوم کال کې د افغانستان خپلواکي اعلان شوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انگرېزانو تر یرغل وروسته هم افغانستان یو اشغال شوی هېواد نه و. له یرغل سره سم افغانانو د خپلواکۍ لپاره سربښندونکې مبارزې پیل کړې. له انگرېزانو سره یې درې لویې جگړې وکړې او هیڅکله یې د هغوی ښکېلاک ته غاړه کېښېښوده.

په ۱۲۹۸ هـ . ش . کال کې افغانانو د غازي امان الله خان په مشرۍ خپله سیاسي خپلواکي اعلان کړه او له اوږدو جگړو او بیا خبرو اترو وروسته انگرېزانو هم د افغانستان خپلواکي په رسمیت وپېژندله.

افغانستان په ختیځ کې لومړنی هېواد و چې د نړۍ د هغه وخت له زبر ځواک (ستر قوت) یا انگرېزانو څخه یې د ډېرو سربښندنو په بدله کې خپلواکي تر لاسه کړه. افغانان د ختیځ د ډېرو هېوادونو او ولسونو لپاره د ازادۍ د اتلانو په توگه وپېژندل شول او د ازادۍ غوښتنې ولولې یې نورو ته هم ورورسولې.

خپلواکي د یو هېواد د خلکو حق دی، خو دغه حق باید پخپله ولسونه خپل کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو له نېکه مرغه د خپل ټول تاریخ په اوږدو کې د دغه حق لپاره مبارزې کړې دي او تر لاسه کړی يې دی.

د بلواکۍ پر ضد مبارزه د انسان په خټه کې اغږل شوې ده. د وطن احساس، د خپلواکۍ احساس او د ازاد ژوند احساس زموږ د ولس له سترو ښېګڼو څخه دی. نومیالی شاعر او لیکوال ګل پاچا الفت څه ښه وايي:

يو پټ غلی احساس دی چې ارام مې نه پرېږدي
په اور مې کړوي لکه چې خام مې نه پرېږدي
جرات مې زياتوي دومره په ځان يمه پوه شوی
غافل له خپله حقه او غلام مې نه پرېږدي

زموږ ډېرو شاعرانو د خپلواکۍ په ارزښت او د ازاد ژوند په ستاينه کې شعرونه او نظمونه ویلي دي. په دغو شعرونو کې که له يوې خوا د خپلواکۍ ارزښتونه څرګند شوي دي، له بله پلوه دافغانانو هغو اوږدو مبارزو او سربښندنو ته هم درناوی شوی دی چې په بېلا بېلو دورو کې يې د يرغلګرو او ښکېلاکګرو په وړاندې کړې دي.

فضل احمد خان غر افغان وايي:

واورئ ای په مخ د ځمکې اوسېدونکو
له اسمانه چې اواز راځي د څه دی
د ازاد ژوند يو ساعت په حقیقت کې
د غلام د همېشه ژوندون نه ښه دی

د نوميالي ليکوال او شاعر شهيد محمد موسیٰ شفيق د يو اوږد شعر څو برخې په دې ډول دي:

زه د ازادۍ د شمعې اورنه پروانه يمه
زده يمه تاريخ ته خوندوره افسانه يمه
تل د سمندر د زمانې کې دردانه يمه
موج مې جذبې وهي يو سيند بې کرانه يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېر يمه له سر نه په ناموس او ننګ فدا يمه
داغ د ازادۍ نه کوم کړکه ازاد پا يمه
زه هغه غازي يم چې څو ځله شهيد شوى يم
بيا يم پيدا شوى که کوم ځلې فقيد شوى يم
موږ سره تړلي د يووالي په زنځير يو ټول
پوه د خپلې خاورې په تنظيم او په تدبير يو ټول
عشق د خپلواکۍ مې په سينه کې په هاها وي تل
پاك مې احساسات دي ازادي مې تمنا وي تل
خير د بشر غواړم امنيت مې تقاضا وي تل
ماسره چې نښلي بدبختي د هغه چا وي تل

رښتيني ازاد او ويښ ملتونه هغه دي چې د خپلواکۍ له ترلاسه کولو وروسته د خپل هېواد د جوړونې، بيا رغاونې، پرمختګ او د خپل ژوندانه د هوساينې لپاره نه ستړې کېدونکې هڅې او هلې ځلې وکړي، ځکه رښتينې خپلواکي دا ده چې يو ملت په مذهبي، سياسي، اقتصادي، کلتوري او نورو ډګرونو کې پر ځان متکي وي.

د خپل ژوندانه د هوساينې لپاره پخپله کار وکړي، نورو ته د تمې سترګې ونه نيسي، د ځان، هېوادوالو او هېواد د روا حقونو څخه د دفاع توان ولري.

دا کارونه هغه وخت کېدای شي چې د ملت ټول وګړي سره متحد او يو موټی وي. يو پر بل لورېنه ولري، يو د بل په غم غمجن او په خوښۍ يې خوښ شي. ملي ګټې پر شخصي ګټو غوره وګڼي يعنې که هغه ته زيان او تاوان رسېږي هغه پر ځان ومني، خو د هېواد او هېوادوالو ګټو ته زيان ونه رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

خپلواکي او ازادي د خدایﷻ يو لوی نعمت دی، د ژوندانه يوه ستره نښکمرغي ده. هر څوک د ازادۍ حق لري.

افغانانو د خپلواکۍ د بېرته اخيستلو په مبارزه کې له انګرېزانو سره درې لويې جګړې وکړې او په ۱۲۹۸ هـ . ش. کې يې د غازي امان الله خان د واکمنۍ په دوره کې خپله سياسي خپلواکي بېرته تر لاسه کړه.

خپلواکي په ملي يووالي او د ژوندانه په ټولو ډګرونو کې په زيارګالنې سره ساتل کېږي. په ځانګړې ډول په اقتصادي ډګر کې بايد يو ملت دومره زيار وباسي چې نورو ته د تمې لاس وراوږد نه کړي، ځکه تمه ده چې له خپلواکو ملتونو څخه هم مريان جوړوي.

څرګندونې

ختيځ: په دې متن کې له ختيځ څخه موخه هغه سيمې او هېوادونه دي چې د نړۍ په ختيځه برخه کې پراته دي، لکه: د هند لويه نيمه وچه، جاپان، ايران د منځنۍ اسيا هېوادونه او نور...

زبرځواک: په ځانګړو وختونو کې ځينې هېوادونه له اقتصادي، سياسي او پوځي پلوه د نړۍ تر نورو ټولو هېوادونو ډېر پياوړي وي. دغوپياوړو هېوادونو ته د خپل وخت زبرځواک يعنې ستر قوت وايي، لکه په ۱۸ مه او ۱۹ مه پېړۍ کې لويه بريتانيا (انګلستان)، يا له دويمې نړيوالې جګړې مخکې جرمني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده‌کوونکي دې له ښوونکي څخه وروسته د متن ځينې برخې وار په وار ولولي او د ازادۍ پر مفهوم دې ټولګيوالو ته خبرې وکړي.

۲ـ زده‌کوونکي دې په متن کې د راغلو شعرونو معنا پخپلو کتابچو کې وليکي او په ټولګي کې دې يې واوروي. هر زده‌کوونکی دې د يو، يو شاعر شعر په پام کې ولري، خو د شاعرانو د شعرونو وېش به د ښوونکي له خوا کېږي.

۳ـ زده‌کوونکي دې د (الف) بکس د لغتونو مترادف په (ب) بکس کې پيداکړي.

(الف)	(ب)
خپلواکي	غلام
ابادي	ازادي
بلواکي	غلامي
قرباني	سربښندنه
مريی	رغاونه

۴ـ افغانانو ولې درې ځلې له انګرېزانو سره جګړې وکړې؟

۵ـ په متن کې ستاينومونه (صفتونه) په نښه کړئ.

۶ـ د خپلواکو او ناخپلواکو ملتونو د حال په اړه خپل نظر څرګند کړئ.

۷ـ زده‌کوونکي دې د ازادۍ په اړه د کوم بل شاعر نثر او يا پښتو لنډۍ په ټولګي کې ووايي.

کورنۍ دنده

د خپلواکۍ د جګړې په اړه يو په زړه پورې مطلب وليکئ او بلې ورځې ته يې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم لوست

د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه عدالت

د رسول الله ﷺ تر رحلت وروسته د راشدینو خلیفه ګانو دوره وه. لومړی خلیفه حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه، دویم حضرت عمر فاروق رضي الله عنه، دریم حضرت عثمان رضي الله عنه او څلورم حضرت علي(کرم الله وجههُ) و. دغه څلور واړه د رسول الله ﷺ د یارانو په نامه شهرت لري. په دې څلور واړو خلیفه ګانو کې هر یو د یوې ځانګړنې له مخې ځانګړی شهرت لري.

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خلافت د چارو د ښې سنبالتیا او عدالت له امله ډېر مشهور دی چې تر اوسه یې نړۍ بل ساری نه دی لیدلی.

- عدالت څه ته وایي؟
- که د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د عدالت یوه لنډه کیسه مو زده وي ویې وایاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهالت په دوره کې چې د عربو د ژوندانه هر ډګر ناپوهۍ او باطل پرستۍ نیولی و، ژوندۍ نجونې پکې ښخېدې، بتانو ته سجدې کېدې، غلاګانې، شوکې او قتلونه کېدل، د اسلام راتګ داسې یوه معجزه وکړه چې دغه خلک یې په ډېره لږه موده کې داسې سره متحد کړل چې د دنیا لوی لوی سلطنتونه یې د بیرغ په وړاندې سلامي شول.

څه دپاسه ۱۴ سوه کاله دمخه د عربستان په وچو شګلنو دښتو کې یو منظم او غښتلی امت جوړ شو په لږه موده کې یې د هغې زمانې سترو او ځواکمنو باطل پرستو سلطنتونو ته ماتې ورکړه. په شام، روم، فارس، افریقا، اروپا او د چین په ځینو ځایونو کې یې د توحید او حق پرستۍ رڼا خپره کړه. د عدل، انصاف او ازادۍ داسې یو نظام یې پکې پلی کړ چې دا نن یې هم په نړۍ کې ساری نه لیدل کېږي.

دا ټولې برياوې د اسلام د پیغمبر حضرت محمد ﷺ د تعلیماتو او د هغه مبارک د یارانو او اصحابو د ایمانداری، صداقت، زیار او کوښښ له برکته د مسلمانانو په برخه شوې وې.

د رسول الله ﷺ یاران او اصحاب د اسلامیت او انسانیت غوره بېلګې او مثالونه دي. دوی نه یوازې د اسلام بلکې د انسانیت په تاریخ کې لوړ مقام لري. د نړۍ زیاتره پوهان، عالمان، فیلسوفان یا په بله وینا د علم او عقل خاوندان او حقیقت منونکي په دغه حقیقت اعتراف کوي.

نن هم که موږ مسلمانان د الله ﷻ په احکامو، د حضرت محمد ﷺ په لارښوونو او د اصحابو کرامو په کړنو عمل وکړو، نو ډېر ژر به وکولای شو چې د اسلام هغه پخوانی شان او شوکت یو ځل بیا راژوندی کړو.

حضرت عمر فاروق ؓ د خطاب زوی او د رسول الله ﷺ د لویو اصحابو له ډلې څخه و.

حضرت عمر فاروق ؓ ته د حضرت ابوبکر صدیق ؓ تر وفات وروسته په (۱۳ هـ. ق. کال) کې د خلافت واګې وروسپارل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت عمرؓ د خلافت په وخت کې ډېر فتوحات وشول. ډېرې سیمې د اسلامي خلافت په واک کې راغلې. د ده په وخت کې د اسلامي خلافت په سیمو کې ډېر امن و امان و او وګړو په ډاډ سره ژوند کاوه. لامل (سبب) یې د حضرت عمر فاروق ؓسیاست، تدبیر او عدالت و. حضرت عمر فاروق ؓ د اسلامي حکومت ستنې (چې حضرت محمد ﷺ ودرولې وې) داسې ټینګې کړې چې لړزېدل یې ناشوني وو. د اسلامي عدل پر بنسټ یې د خلافت چارې داسې تنظیم کړې چې د نړۍ هیڅ یو نظام ورسره سیالي نه شوه کولای.

حضرت عمر فاروق ؓ د خپل خلافت په ټوله موده کې د یوه وېښته هومره هم له عدالته تېری ونه کړ. شتمن او غریبان، چارواکي او ولسي وګړي هغه ته د عدل او انصاف په بهیر کې یو شان وو.

حضرت عمر فاروقؓ یو ځل د حج په ورځو کې ټول چارواکي راوغوښتل، په عامه غونډه کې ودرېد او ویې ویل: که څوک له دوی څخه شکایت لري ودې یې وایي.

په دې غونډه کې د مصر والي عمروبن عاص ؓ او نور لوی لوی چارواکي هم حاضر وو. یو کس ودرېد او ویې ویل: فلاني حاکم پرته له کوم جرمه سل درې ووهلم.

حضرت عمر فاروق ؓ وویل: پاڅېږه او خپل کسات ترې واخله!

حضرت عمروبن عاص ؓ وویل: ای امیرالمؤمنینه! په دې کار سره به ټول حاکمان بې زړه شي. حضرت عمر فاروق وویل: له دې پرته بله لاره نشته او عارض ته یې بیا وویل: راولاړ شه او خپل کسات ترې واخله! عمروبن عاص د عارض څنګ ته ورغی او هغه یې په دې راضي کړ چې سل دیناره واخلي او له دعوې تېر شي.

یوه ورځ د قریشو مشران د حضرت عمر فاورقؓ د لیدلو لپاره راغلل، صهیب، بلال، عمارؓ او نور کسان لا د مخه حاضر وو چې زیاتره یې ازاد شوي مریان وو. نوبت یې د مخه و، نو حضرت عمر فاروقؓ لومړی ازاد شوي مریان خپل حضور ته ومنل او د قریشو مشران منتظر پاتې شول.

ابوسفیان چې د جهالت په وخت کې د خپلې قبیلې مشر و، دا کار ورته ښه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایسېده. ویې ویل: سبحان الله! مربانو د خلافت له دربار اجازه وموندله او موږ انتظار باسو. د یو شمېر نورو کسانو چې د ابوسفیان همفکره و، دا کار خوښ نه شو، خو یو شمېر نورو د عدالت راز پېژندونکو وویل: موږ باید له حضرت عمر فاروقﷺ څخه شکایت ونه کړو، اسلام ټولو ته په یوه اواز بلنه ورکړه، څوک چې د خپلې بدمرغۍ له امله وروسته پاتې شول، نن هم باید وروسته پاتې شي.

د قادسیې له جګړې وروسته چې معاشونه ټاکل کېدل، ټول قبیلوي امتیازات یې له پامه وغورځول او یوازې اسلامي ورتیاوې یې په پام کې ونیولې، د اُسامه بن زید معاش یې د خپل زوی عبدالله تر معاش زیات وټاکه. عبدالله وویل: والله اُسامه په هیڅ جنګ کې تر ما نه دی مخکې شوی. حضرت عمر فاروق ﷺ وویل: مګر هغه پر رسول الله ﷺ تر تا ډېر ګران و.

یو ځل د غنیمت مال راغی. اُم المؤمنین حضرت حفصه(رضی الله عنها) چې د حضرت عمر فاروق ﷺ لور او د رسول الله ﷺ بي بي وه، خپل پلار ته ورغله او ویې ویل: څه چې زما حق وي رایې کړه! حضرت عمر فاروق ﷺ وویل: لورجانې! ته زما په ځانګړي مال کې حق لرې، دا د غنیمت مال دی، ایا ته غواړې چې پلار دې تېری وکړي؟!

حضرت حفصه(رضی الله عنها) حیرانه شوه، له ځایه پاڅېده او لاړه.

د حضرت عمر فاروق ﷺ په دوره کې د خلافت در بار ته د نژدې کېدو معیار یوازې عدالت او رښتینولي وه. وایي چې یوه ورځ عمر فاروق ﷺ د خپل خلافت په دوره کې د شپې ګرځېده چې د خلکو له احواله ځان خبر کړي. ستړی شو؛ یوه دېوال ته یې ډډه ولګوله، د انګړ دننه د یوې ښځې او نجلۍ خبرې اورېدل کېدې. ښځې نجلۍ ته وویل: لورې په شېدو کې اوبه واچوه.

لور یې وویل: ولې ته د امیرالمؤمنین له حکمه نه یې خبره چې هغه په دې کار بندېز لګولی دی.

مور یې بیا ټینګار وکړ: پاڅېږه او په شېدو کې اوبه ګډې کړه، نه مو خلیفه ویني او نه د هغه کوم عسکر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لور يې وويل: كه خليفه مو نه ويني، نو الله خو مو ويني، زه دا كار هيڅ كله نشم كولای چې مخامخ دې د هغه خبره ومنم او په پټه دې د هغه د خبرې خلاف كار وكړم.

په همدې سوال ځواب دا نجلۍ عمر فاروق ته ډېره سپېڅلې ښكاره شوه، نو خپل زوی عاصم ته يې په نكاح كړه. له دې سپېڅلې نجلۍ څخه يوه لور وزېږېده، ام عاصم يې وبلله. ام عاصم د خليفه مروان زوی عبدالعزيز په نكاح كړه او عمر بن عبدالعزيز ترې وزېږېد، هغه څوک چې يو ځل بيا يې د خپل نيكه حضرت عمر فاروق د عدالت بېلگه نړۍ ته وړاندې كړه.

د متن لنډيز:

حضرت عمر فاروق ﷛ داسې عادل خليفه و چې د څوارلس سوو كالو په اوږدو كې د هغه په څېر بل عادل خليفه پيدانشو. د هغه په خلافت كې ټول انسانان له خپلو روا حقونو څخه برخمن وو. په هيڅا ظلم او تېری نه كېده او دچا حق بل ته نه وركول كېده. د اسلامي قوانينو په وړاندې ټول سره برابر وو.

موږ هم بايد د رسول الله ﷺ او دهغه د اصحابو په امرونو او كړنو عمل وكړو. په ټولنه كې عدالت او رښتينولي رامنځ ته كړو او د اسلامي وروروۍ پر بنسټ د هر چا حق په پام كې ونيسو. دبې عدالتۍ مخه ونيسو او يوه با انصافه او عادله ټولنه جوړه كړو.

فعاليتونه

١ـ زده كوونكي دې د ښوونكي له لوستلو نه وروسته په وار سره متن ولولي او بيا دې هر يو د حضرت عمر﷛ د عدالت په اړه خبرې وكړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــ زده کوونکي دې په متن کې راغلې پېښې په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په ټولګي کې واوروي.

۳ــ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د کتاب په پای کې پیدا او په جملو کې دې یې استعمال کړي.

رحلت خلیفه عدالت نظام

۴ــ زده کوونکي دې د راشدینو خلیفه ګانو نومونه په تاریخي ترتیب پخپلو ځایونو کې ولیکي.

حضرت علي(کرم الله وجههُ)، حضرت عمر فاروق رضي الله عنه، حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه، حضرت عثمان رضي الله عنه.

۱ــ .... ۲ــ .... ۳ــ ....

۴ــ ....

۵ــ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو ضد کلمې پیداکړي.

امن عدل شتمن مربی

۶ــ زده کوونکي دې په متن کې مفرد نارینه نومونه په نښه کړي.

۷ــ حضرت عمر فاروق هغه بې وزله شېدې خرڅوونکې نجلۍ ولې خپل زوی عاصم ته په نکاح کړه؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په یوه ټولنه کې د عدل او انصاف پر ارزښت او اهمیت د کتابچې د نیم مخ په اندازه یو مطلب ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د ښځو حقونه

زده کوونکي باید په دې پوه شي چې ښځې زموږ د ټولنې یوه برخه ده. د اسلام له نظره او هم د اساسي او مدني قوانینو له مخې باید د ښځو حقونو ته په درنه سترګه وکتل شي.

د ښځو په مقابل کې هر ډول ناوړه سلوک او تاوتریخوالی د اسلامي قوانینو او د ټول بشریت له قوانینو او ارزښتونو سره مخالف ګڼل کېږي.

- تاسې د ښځو د حقونو په اړه څه معلومات لرئ؟
- که په ټولنه کې ښځه نه وای، نو څه به پېښ شوي وای؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بشر په حقونو کې د ښځو حقونو ته زياته پاملرنه شوې ده. د نړيوالو ارزښتونو پربنسټ دولتونه مکلف دي چې د منل شويو اصولو له مخې د ښځې حقونو ته په درنه سترګه وګوري او د ژوند ټول امکانات ورته برابر کړي.

د بشري حقونو د نړيوالو تړونونو له مخې ښځې په ټولنيز او اقتصادي فعال ګډون کې له نارينه وو سره يو شان حقونه لري او په ټولنه کې له ټولو مادي او معنوي امتيازاتو څخه برخمنې کېږي.

ښځو ته د هغوی حقونه ورکول او درناوی کول، د هوسا، مترقي او خوشحاله ټولنې ضمانت کوي، ځکه چې متقابل احترام او غوره چلند د نارينه او ښځې تر منځ مينه او محبت را منځته کوي او د نېکمرغه ژوند لپاره لار هواروي.

د مدني قوانينو له مخې د ښځو د حقونو منل، هغوی ته دا امکان برابروي چې د هېواد په سياسي چارو کې ګډون وکړي. ان تر دې چې د خپل هېواد مشران په خپله خوښه وټاکي.

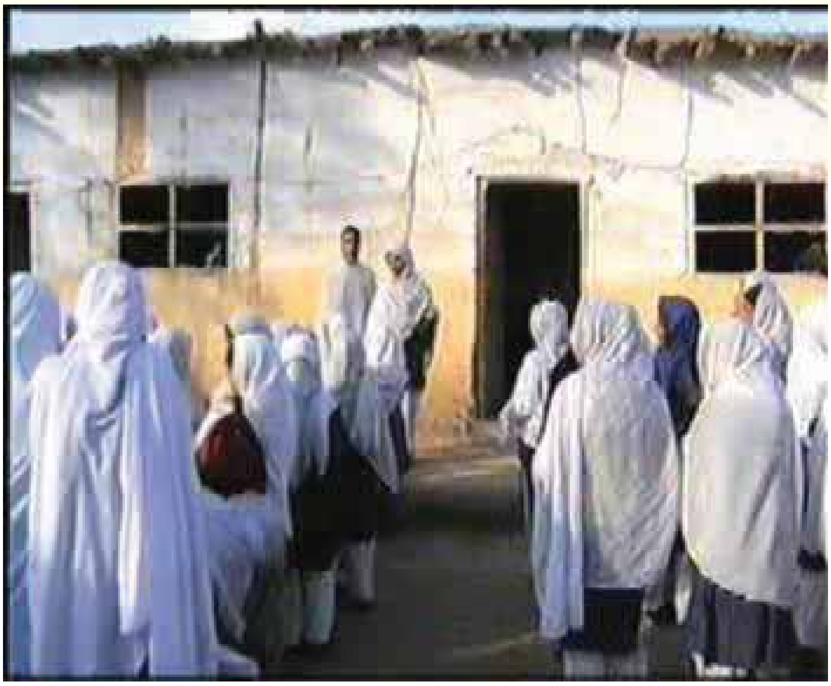

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو ته د هغوی دحقونو د ورکولو په لړکې دا هم باید ومنل شي چې هغوی دخپلو حقونو دلاس ته راوړلو لپاره دولتي ادارو ته لار ولري او هم د ضرورت له مخې وکړای شي چې وکیل ونیسي.

خدای پاک فرمایي چې (ښځې ستاسې لباس او تاسو د هغوی لباس یاست)، د لوی خدای ﷻ له دې وینا څخه څرګندېږي چې ښځه او نارینه یو د بل لپاره د جامو حیثیت لري. څرنګه چې جامې د انسان بدن پټوي او حیا یې خوندي ساتي، همداشان نارینه د ښځې او ښځه د نارینه لپاره د عیبونو د پټولو، نیمګړتیاوو کې یو له بل سره مرسته کوونکي دي، نو ویلای شو چې یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي.

زده کړه اوتعلیم هم د ښځو اسلامي او مدني منل شوی حق دی چې باید په پام کې ونیول شي.

له همدې امله د ښځو حقونه منل او هغوی ته د درنښت په سترګه کتل، د ټولنې د هر غړي ملي، اسلامي او بشري دنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربو دا ثابته کړې ده چې له ښځو سره ښه چلند او نېک خوی، هغوی دې ته اړباسي چې له نارینه وو سره په کړو وړو کې له ښه چلند نه کار واخلي.

له ښځې سره ناوړه سلوک د اسلام له نظره مردود او غندل شوی دی.

ښځه هغه موجود دی چې د ژوندانه په ټولو برخو کې له نارینه سره اوږه پر اوږه برخه لري. ښځه مور ده او مور د ټولنیزو چارو په ټولو اړخونو کې شریکه ده. زموږ د هېواد یو زیات شمېر ښځې پر نورو برخو سربېره د ادب په برخه کې هم ستره ونډه لري. شعري ټولګې، ادبي نثرونه، ناولونه، ډرامې، کیسې او نورې راز، راز لیکنې یې ټولنې ته وړاندې کړې دي چې د ټولنې په سمون، اصلاح او رغاونه کې پوره اغېز لري.

د دې تر څنګه ښځینه لیکوالو او شاعرانو په خپلو اثارو کې د ښځو د حقونو غږ هم پورته کړی دی او د ښځو د ژوندانه ناخوالې یې په خپلو شعرونو او نثرونو کې انځور کړې دي چې په دې توګه یې د ښځو د ذهنونو په روښانتیا کې خپله دنده سرته رسولې ده. دلته د یوې لیکوالې مېرمن ((عظمت)) د نثر یوه بېلګه را اخلو چې پورتنی موضوع ته یې پکې انعکاس ورکړی دی.

ته لړم یې!

زه ښځه یم ته نارینه یې ... لیکن خبر یې چې ته څنګه نارینه شوې! ؟

که ته فکر وکړې، نو یوه زمانه وه، داسې زمانه چې ته هیڅ هم نه وې ... هو ... ته هیڅ نه وې بالکل په نشت حساب وې.

ما تا له د خپل زړه غوښې او د ځیګر وینه درکړه. لوی انسان مې کړې، انسان مې درنه جوړ کړ. لیکن نن چې ته نارینه شوې، ستا په مټو کې زور پیدا شو، ته له مانه زما حق شوکوې. زما مری خپه کوې او ما خورې، ولې! ؟

صرف په دې وجه چې زه ښځه یم! ؟ کمزورې یم! ؟ او د خپلو مټو زور مې د زړه د غوښې او د ځیګر د وینې په شکل ستا مټو ته درکړی دی! ؟ ایا دا نر توب دی! ؟ ... دا انصاف دی! ؟ ... دا انسانیت دی! ؟ ... نه دا نرتوب دی، نه انصاف دی، نه انسانیت دی. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لرم فطرت دی، لیکن ته لرم نه یې، انسان یې او زه ستا مور یم نو د دې لپاره ته د خپل انسانیت ثبوت ورکړه او خپله مور مه خوره.

ښځه په ټولنه کې داسې موجود دی چې له وجود پرته یې د ژوند دوام او بقا امکان نه لري، نو په کار ده چې د اسلامي لارښوونو او مدني قوانینو په رڼا کې د هغوی حقونو ته په درنه سترګه وکتل شي.

د متن لنډیز:
تاسو په پورتني لوست کې ولوستل چې ښځې د اسلامي او مدني قوانینو له مخې دکورنۍ او هېواد په برخلیک کې مهمه ونډه لري. ښځه او نارینه یو له بل پرته نیمګړي دي. ښځه د ټولنې نیمايي برخه جوړوي او په ټولنیزو او اقتصادي چارو کې له نارینه وو سره برابره ونډه لري. د ملي، اسلامي او بشري قوانینو او ارزښتونو له مخې د ښځو حقوقو ته ډېره پاملرنه لا زمه ده.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې پورتنی لوست په وار سره د کتاب له مخې ولولي او نور زده کوونکي دې ورته غوږ ونیسي.

۲ـ لاندې جملې بشپړې کړئ.

ښځې ستاسو .... او تاسې د هغوی .... یاست.

ښځه د ټولنې .... برخه جوړوي، جنت د .... تر پښو لاندې دی.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه د ښځو حقونه په نښه کړي او ودې شمېري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴_ زده کوونکي دې د متن سخت لغات په وار سره پر تخته وليکي او نور زده کوونکي دې د هر لغت د معنا په اړه خبرې وکړي.

۵_ زده کوونکي دې په متن کې مؤنث نومونه په نښه کړي او د (ی) ګانو سمه بڼه دې هم په پام کې ولري او په خپلو کتابچو کې دې يې وليکي .

۶_ زده کوونکي دې د مېړمن ((عظمت)) د نثر بېلګه په لوړ غږ ولولي او بيا دې مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

کورنۍ دنده

د ښځو د حقونو په اړه په کور کې يو لنډ مطلب وليکئ او بله ورځ يې په ټولګي کې واوروئ.

عادل قاضي

يوه ورځ يو سړی قاضي ته راغی او له خپل ملګري څخه يې ورته سر وټکاوه.

خپله دعوه يې ورته په زور او زېر او ډېر مهارت وويله، نو قاضي وويل:

ته په حقه يې.

بله ورځ د هغه سړي ملګری راغی هغه هم قاضي ته خپله دعوه په ډېر مهارت بيان کړه، قاضي وويل:

ته په حقه يې.

د قاضي ښځې چې دا دواړه قضاوتونه واورېدل، نو و يې ويل:

سړيه! دا څه قضاوت دی چې ته يې کوی، دا دواړه کسه په حقه کېدای شي! ؟

قاضي وويل:

بلې سمه ده، ته هم په حقه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي يووالی

ملت د يوه بڼ مثال لري. په بڼ کې ډېرې او بېلا بېلې ونې وي، هره ونه جلا گل او جلا مېوه نيسي او هره مېوه جلا گټې او ځانگړی خوند لري.

لکه بڼ چې له يوې ويالې اوبه کېږي، يو ملت هم ديوه حکومت له خوا اداره کېږي. د يوه هېواد د مېشتو قومونو مجموعې ته ملت ويل کېږي. يو ملت هغه وخت د هوسا او سوکاله ژوند خاوند کېدای شي چې متحد او يو موټی وي.

د ملي يووالي په اړه په دې لوست کې د گل پاچا الفت يو شعر تاسو لولئ. په دغه شعر کې ملت داسې يو باغ گڼل شوی چې بېلا بېلې ونې يې د ښايست او رنگينی بېلگې دي.

- ملي يووالی څه ته وايي او څه گټې لري؟
- که په يوه ملت کې يووالی نه وي، زيانونه يې څه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه باغ کې وې ولاړې ډېرې ونې
هره پاڼه یې لایق وه د ستاینې
د دوی ټیلې یو له بله وې تړلې
غوړ په غوړ یوه چمن کې اوسېدلې
دغه واړه د یوه دهقان د لاس وې
لکه ګوتې د یوه لاس ټیټ و پاس وې
هر یوې بېله مېوه او بېل یې نوم و
رنګ او خوند کې یې توپیر ښکاره معلوم و
مګر دوی لکه د یو ګلشن ګلونه
یو له بله نژدې کړي وو لاسونه
خوا په خوا غاړه په غاړه خوله په خوله وې
له یوې خاورې پیدا د یوه کاله وې
د دې ټولو یو خزان او یو بهار و
ښه او بد یې وو شریک یو یې واکدار و
په حقوقو کې یې هیڅ نه و توپیر
باغبان و په هرې ونې ډېر زهیر
له یوې ویالې اوبه ورته راتللې
په یوه هوا کې ټولې لویېدلې
یو له بله یې هر حال کې شرکت و
په تمــــامه معنا یو صحیح ملت و

گل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر لنډه پېژندنه:

پورتني شعر چې د ملي يو والي يوه ښه بېلګه او ښه انځور يې وړاندې کړی دی، د ګل پاچا الفت دی. الفت د معاصرو اديبانو، ليکوالو او شاعرانو په ډله کې د يوه ځانګړي مقام څښتن دی. ډېر کتابونه يې په نثر کې ليکلي دي. شعري کليات يې په افغاني ټولنه کې ډېر مشهور دي. شعرونه يې تل ژوندی ښه لري. له هر وخت او حالاتو سره سمه شاعري ده. نثرونه يې ډېر ښه او ژور مفهومونه او پيغامونه لري. د الفت نثرونه د ټولو خوښېږي.

د متن لنډيز:

د ملت ټول وګړي د اساسي قانون په وړاندې برابر دي. يعنې توکم، ژبه، رنګ او مذهب يې په پام کې نه نيول کېږي.

ټول د اساسي قانون له ښېګڼو برخمن وي. که يو هېواد يو کور وبولو، نو وګړو ته يې ملت ويلای شو. ژوندي ملتونه خپل ملي ارزښتونه لکه ملي دودونه او روايات، ملي ادب او ملي ژبه، ملي ذوقونه، ملي اخلاق، ملي موسيقي او نور په ډېره ښه توګه ساتي. يو مهذب ملت له نورو ملتونو څخه علم، فن او صنعت اخلي، خو خپلې ملي ځانګړنې ساتي.

د افغانستان قومونه په ګډه افغان واحد ملت جوړوي. هر څوک چې د افغانستان تابعيت ولري، افغان بلل کېږي، يعنې د افغان کلمه د افغانستان هر وګړي ته ويل کېږي.

افغان واحد ملت له بېلا بېلو قومونو څخه جوړ دی. په افغانستان کې مېشت قومونه ټول يو له بله سره وروڼه دي. په خپلو منځو کې ښې اړيکې لري. د افغانستان د ډېرو ولايتونو په بېلا بېلو سيمو او بېلا بېلو کليو کې د افغان واحد ملت بېلا بېل توکمونه اوسېږي او په ډېرې خوشحالۍ ګډ ژوند سره کوي.

په ځانګړې توګه د ګل پاچا الفت شعر هم د ملي يو والي مفهوم څرګندوي. شاعر ملي يو والی له يوه باغ سره تشبه کړی، لکه څنګه چې په باغ کې مختلفې ونې وي

او بېلا بېل رنګونه او مېوې لري، خو بیا هم له یوې ویالې څخه اوبه کېږي او یو له بل سره پیوند لري، همداسې په یو هېوادکې هم بېلا بېل قومونه ژوندکوي، خو د یو واحد ملت په نامه یادېږي. د دوی ګټه او تاوان، غم او خوشحالي او ویاړونه سره شریک وي، یو له بله هیڅکله نه شي بېلېدای.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې له ښوونکي وروسته په خپل وار سره شعر ولولي.

۲ـ زده کوونکي دې د شعر مفهوم په کتابچو کې ولیکي او په وار سره دې په ټولګي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په شعر کې ارتباطي کلمې پیدا او په خپلو کتابچو کې ولیکي لکه: ونه ـ پاڼه...

۴ـ ښوونکي دې زده کوونکي په دوو ډلو وویشي، هره ډله دې د شعر یو یو بیت ووایي او بله ډله دې هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې د ملي یووالي په مفهوم لنډې خبرې وکړي.

۶ـ زده کوونکي دې د لاندې کلمو د جمع شکل ولیکي:

۱ـ چمن　۲ـ توپیر　۳ـ واکدار　۴ـ ملت

۷ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې استعمال کړي:

نیلې، زهیر، توکم، مهذب

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملي یووالي په اړه یوه لنډه لیکنه وکړي او هغه دې سبا ته په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د ماینونو او ناچاودو توکو د نښو پېژندنه

زمونږ ګران هېواد افغانستان د تېرو جګړو په کلونو کې د تباهیو او ویجاړیو ډګر و. د دغو جنګونو بېلا بېلو خواوو د خپلو مخالفینو د له منځه وړلو او مخنیوي لپاره تل ماینونه ښخول. د کلونو په اوږدو کې پر دغو ښخو شوو ماینونو بوټي راشنه شوي، باد و باران پرې شګې او خاورې اړولي دي. په دې ډول دغه خطرناک او وژونکي څیزونه د انسان له سترګو پټ دي، خو خطر یې زیات دی، انسان او حیوان ټپي کولای او وژلای شي.

د دې لپاره چې د دغه وژونکي څیز له خطره ځان او خپله ټولنه وژغورو، باید د ماینونو نښې وپېژنو او نورو ته یې هم ور وښیو.

- تاسو ماین پېژنئ؟
- تاسې د ماین په اړه څه معلومات لرئ؟
- ماین لرونکي سیمې او له ماین څخه پاکې شوې سیمې په کومو رنګونو نښه کېږي؟

ماينونه او ناچاودي توکي په هرځای کې پيدا کېدای شي. ډېره گرانه او کله هم ناشونې ده چې ماينونه په سترگو وليدل شي.

که چېرې تاسو په يوه داسې سيمه کې ژوند کوئ چې ماين پکې وي او يا د ماينونو په سيمه کې تگ راتگ کوئ، نو بايد تل مو د ماينونو د علامو او د خطر نښو ته پام وي.

درې ډوله علامې د بېلا بېلو سيمو لپاره موجودې دي :

١ـ رسمي علامې يا نښې:

هغه علامې دي چې د ماين پاکۍ د دفتر له خوا اېښودل شوې دي او درې رنگونه لري:

- سرې رنگ شوې ډبرې د ماينونو د خطر نښه ده.
- ابي رنگ شوې ډبرې د ناچاودو توکو د خطر نښه ده.
- سپينې رنگ شوې ډبرې د پاکې سيمې نښه ده.

يادې شوې نښې کېدای شي چې پر دېوالونو، د جگړې په لومړۍ کرښه، د سړک ترڅنگ، رنگو شويو ونو او نورو سيمو کې وکارول شي.

په ځينو سيمو کې ځينې سيمې ستنې ليدل کېږي چې يوه خوا يې سره او بله خوا يې سپينه رنگ شوې ده. سره خوا د خطر او سپين اړخ يې د پاکې سيمې نښه ده.

٢ـ نارسمي يا سيمه ييزې علامې يا نښې:

هغه علامې دي چې د خلکو له خوا اېښودل شوې دي، لکه:

- د ډبرو او خاورو کوټ يا ځلی.
- هغه نښه چې له لرگي او يا تيږې څخه جوړه شوې او د خطرناکې ساحې پر لور د اشارې په شکل اېښودل شوې وي.
- لرگي، د ونې ښاخونه او نور شيان چې سړک يې بند کړی وي.
- هغه ډبرې چې د سړک او لارې پر غاړه اېښودل شوې وي.
- د چليپا نښه چې له لرگيو يا نورو شيانو څخه جوړه شوې وي او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ د ماینونو او ناچاودو توکو د موجودیت احتمالي سیمې:

- هغه سیمې چې مخکې د جګړې سیمې وي.
- د ښارونو خرمن او یا هډوکي.
- نظامي مورچې او ښار ځایونه.
- وچ بوټي او هغه ځمکې چې بڼې یې بدلون موندلی وي.
- د وسلو او کارتوسو صندوقونه، کارتوس اود پوځي وسایلو خراب شوي پاتې شوني (بقایا).
- د سیمونو ټوټې او اغزي لرونکي سیمونه.
- هغه لارې او سړکونه چې کار ترې نه اخیستل کېږي.

د لوست اصلي پیغام:

سرې رنګ شوې ډبرې د ماین د خطر، ابي رنګ شوې ډبرې د ناچاودو توکو د خطر او سپینې رنګ شوې ډبرې د پاکې سیمې نښې دي.

زده کوونکي دې دغه نښې په پام کې ولري او د کور نور کسان او همزولي دې هم په دغو خطرونو پوه کړي.

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې متن په وار سره ولولي او د ماینونو په اړه دې د درس مفهوم په لنډه توګه ووايي.

۲_ زده کوونکي دې د لاندې رنګونو په اړه یوه یوه کرښه ولیکي چې دغه رنګونه د څه لپاره دي:

۱_ سور ۲_ سپین ۳_ ابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ د ماینونو او ناچاودو توکو احتمالي سیمې په ګوته کړئ.

۱ـ ....

۲ـ ....

۳ـ ....

۴ـ زده کوونکي دې په وار سره د ماین په اړه د خپلې سیمې معلومات او پېښې وړاندې کړي.

۵ـ زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو په پنسل ډک کړي:

- سرې رنګ شوې ډبرې چې د .... د خطر نښه ده.
- ابي رنګ شوې ډبرې چې د .... د خطر نښه ده.
- سپینې رنګ شوې ډبرې د .... نښه ده.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ماین د پېښو په اړه له خپلې سیمې څخه د کیسې په ډول څو کرښې ولیکي، یعني که د ماین د چاودلو په اړه یې کومه کیسه اورېدلې وي، یا یې په خپلو سترګو لیدلې وي، په لنډه توګه دې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

د امیر شېر علي خان واکمني او د پښتو ژبې وده

امير شيرعلي خان د افغانستان په معاصر تاريخ کې يو مشهور واکمن دی. د اميردوست محمد خان زوی دی او دوه ځله يې پاچاهي کړې ده.

امير شير علي خان علم پالونکی او ترقي خوښوونکی پاچا و. د افغانستان په معاصر تاريخ کې لومړنی پاچا دی چې د پښتو ژبې د علمي او عملي پرمختګ لپاره يې کار کړی دی.

پښتو يې په پاچاهي دربار کې روزلې ده. د ده په دوره کې پښتو کتابونه چاپ شوي او د دې ژبې د ودې او پراختيا لپاره هلې ځلې شوي دي.

- د امير شير علي خان د واکمنی په وخت کې کوم پرمختګونه وشول؟
- امير شيرعلي خان پښتو ژبې ته کوم خدمتونه کړي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیر دوست محمد خان تر مړینې وروسته چې د هغه زوی امیر شیرعلي خان واکمن شو، په هېواد کې د واک پر سر شخړې روانې وې. امیر شیرعلي خان له دغو ستونزو سره سره په خپله دوره کې د هېواد د ترقۍ او علمي سطحې د لوړولو لپاره هڅې کړې دي.

د امیر شیرعلي خان د واکمنۍ په وخت کې لومړی ځل له هند څخه د چاپ لیتوګرافۍ (ډبرين) ماشينونه راوړل شول. په دې ماشينونو يې کتابونه، جريدې، نور مطبوعات او دولتي پاڼې چاپولې. په کابل کې د امیر شیرعلي خان په وخت کې دوه مطبعې جوړې شوې، يوه يې د شمس النهار او بله د مصطفاوي په نامه يادېده.

د امیر شېر علي خان په وخت کې د شمس النهار جريدې خپرېدل پيل شول. د شته معلوماتو له مخې دا په معاصر افغانستان کې لومړنۍ جريده وه. دې جريدې د نوي فکري غورځنګ د ودې لپاره مطالب خپرول. دغه نوی فکري غورځنګ د افغان سيد جمال الدين او سيد نورمحمد شاه له خوا رامنځته شوی و.

امير شير علي خان د پښتو ژبې ودې ته ځانګړې پاملرنه درلوده. د ده په وخت کې ځينې عسکري کتابونه له انګرېزي څخه پښتو ته وژباړل شول، لکه : پلی (پياده) يو عسکري کتاب دی چې موضوع يې د عسکرو تمرين او قواعد دي. دغه کتاب قاضي عبدالقادر پېښوري پښتو ته ژباړلی دی او په ۱۸۷۲ مېلادي کال د کابل په بالا حصار کې چاپ شوی دی.

د عسکري قواعدو يو بل کتاب له انګرېزي ماخذونو څخه محمد ابراهيم خان ژباړلی دی. د دې کتاب يوه نسخه د امير حبيب الله خان په مهر د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خطي نسخو په کتابتون کې خوندي وه.

د امیر شیرعلي خان په وخت کې ځينې ديني، مذهبي او تعليمي کتابونه هم ليکل شوي دي، لکه: د فيض محمد اخونزاده ((روضة‌المجاهدين)) او د دوست محمد خټک ((تفسير بدرمنير او بحر العلوم)).

فيض محمد اخونزاده د روضة‌المجاهدين په پای کې د امير شېرعلي خان ستاينه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډول کړي ده:

په جهان کې ډېر ساعي يم
د تمام اسلام داعي يم
نور چا کړي کتابونه
په جهان کې تصنيفونه
ما کړي دا بحث بيان
په پارسو پښتو عيان
دا امير د دين مجلي
مسمی په شير علي

دوست محمد خټک د همدغه وخت يو بل ليکوال او شاعر دی. د نوموړي د نسب لړۍ د خوشحال خان بابا تر کورنۍ رسېږي. دوست محمد خټک د ((تفسير بدرمنير او بحرالعلوم)) په نامه کتابونه په همدغه وخت کې ليکلي دي. دوست محمد خټک د بحرالعلوم کتاب د امير شېر علي خان په نامه داسې پای ته رسولی دی:

د امير د شاهی زور دی
عالم ده وته نسکور دی
په کابل کې جانشين دی
حکمرانه يې نګين دی
کندهار او هرات دينه
چې د ده حکمونه وړينه
پسې بلخ دی برادره
تر خيبره بهره وره
له امير دوست محمد خانه
دی خلف دی قدر دانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد نوري ((کندهاري)) هم د امير شيرعلي خان د وخت يو ښه ليکوال دی. نوموړی په سندهي، عربي، انګليسي، پارسي او اردو ژبو ښه پوهېده. نورمحمد نوري د ((تحفة الامير)) په نامه کتاب په ۱۲۸۲ هـ . ق . کال کې بشپړ کړی، دا د پښتو ژبې ګرامر دی چې په پارسي ژبه ليکل شوی دی. ((ګلشن امارت)) د نوري يو بل تاريخي کتاب دی چې په ۱۲۸۷ هـ . ق . کال کې په پارسي ليکل شوی دی او په ۱۳۳۵ هـ . ش . کال کې په کابل کې چاپ شوی دی. نوري ((د افغانستان تاريخ)) په نامه يو بل کتاب هم ليکلی دی.

امير شيرعلي خان امر کړی و چې ټول عسکري تمرينونه بايد په پښتو وي. د دې امير په وخت کې به تعليماتنامې، ليکونه او فرمانونه هم ټول په پښتو ليکل کېدل.

امير شير علي خان په خپل وخت کې ټول عسکري القاب، بولی (قوماندې) او عناوين په پښتو کړل، لکه:

رتبه	پښتو لقب
سپه سالار	ټول مشر
نايب سالار	سر غټ مشر
جرنيل	غټ مشر
برګډ	پنځر (پنځه زر) مشر
صوبه دار	بلوک مشر
کرنيل	زرمشر
کپتان	سل مشر
حواله دار	لس مشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملکي مامورينو القاب داسې پښتو شوي دي.

رتبه	پښتو القاب
صدراعظم	لوی مختار
خارجه وزير	لوی معين د باندې
حشمت الملک	لوی معين د غرو
مستوفي	لوی ملک
دبيرالملک	لوی کښلی

د متن لنډيز:

امير شير علي خان يو علم پالونکی او ترقي خوښوونکی پاچا و. ده له هند څخه د چاپ دبرين ماشينونه راوړل او د کتابونو، جريدو او دولتي پاڼو په خپرولو يې پيل وکړ. په کابل کې يې دوه مطبعې جوړې کړې چې يوه يې د شمس النهار او بله يې د مصطفاوي په نامه يادېده. امير شير علي خان په خپل وخت کې ټول عسکري القاب او بولی (قوماندې) په پښتو کړې.

امير شيرعلي خان د پښتو ژبې له ودې او پرمختګ سره ځانګړې مينه لرله.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

- د امير شيرعلي خان په وخت کې په کابل کې کومې مطبعې جوړې شوې؟ نومونه يې واخلئ.
- د امير شيرعلي خان په وخت کې پلې کېدونکی نوی فکري غورځنګ د چا له خوا رامنځته شوی و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

◆ د امير شېرعلي خان په وخت کې کوم ديني او مذهبي کتابونه د چا له خوا وليکل شول؟

۲ـ زده کوونکي دې هر يو په وار سره متن په لوړ اواز ولولي او نور دې ورته غوږ ونيسي.

۳ـ د لاندې جملو تش ځايونه په مناسبو کلمو په پنسل ډک کړئ:

په کابل کې د امير شېرعلي خان په وخت کې دوه مطبعې جوړې شوې، يوه د ....او بله د .... په نامه يادېده.

امير شيرعلي خان په خپل وخت کې ټول عسکري .... پښتو کړل.

۴ـ زده کوونکي دې په دوو گروپونو ووېشل شي، د هر گروپ استازی دې په وار سره د درس مفهوم ووايي او نور دې ترې پوښتنې وکړي.

۵ـ زده کوونکي دې مفرد ، مؤنث او جمع مؤنث نومونه له متن څخه راوباسي او په تولگي کې دې يې ولولي.

۶ـ د امير شيرعلي خان په وخت کې دغه لاندې کتابونه ليکل شوي، زده کوونکي دې د هر کتاب مخ ته د هغه د ليکوال نوم وليکي:

۱ـ روضة المجاهدين
۲ـ تفسير بدر منير
۳ـ بحر العلوم

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د خپلو معلوماتو له مخې په ځو کرښو کې د امير شېر علي خان تر دورې راوروسته د پښتو د ودې په اړه لس لس کرښې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

نورستان

د لوی ننگرهار نوم به مو له خپلو مشرانو اورېدلی وي. لوی ننگرهار د افغانستان په ختیځ کې پروت دی. یو وخت د مشرقي د اعلیٰ حکومت په نامه یادېده.

په لوی ننگرهار کې پخپله اوسنی ننگرهار، کونړ، لغمان او اوسنی نورستان ټول شامل وو.

بیا وروسته لغمان او کونړ د جلا ولایتونو په توگه ومنل شول، خو د نورستان ډېره برخه لا تر وروستیو پورې په کونړ او څه یې په لغمان پورې تړلې وه چې بیا د یو مستقل ولایت په توگه ومنل شو.

راځئ چې د خپل هېواد دغه غرنی ښېرازه او سمسوره سیمه او وگړي لږ وپېژنو.

- تاسې د هېواد د ختیځو ولایتونو په اړه څه معلومات لرئ؟
- د نورستان کومې ځانگړنې تر ټولو زیاتې په زړه پورې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ۳۴ ولایتونه لري، یو یې نورستان دی چې په دې وروستیو کې د ولایت په توګه منل شوی دی. د نورستان زیاتره برخې، لکه: کامدېش، برګمټال، وایګل دره، واما او پارون پخوا په کونړ ولایت پورې او یو څه برخې یې په لغمان ولایت پورې تړلې وې.

نورستان په عمومي ډول په درېو برخو وېشل کېږي: ختیځ نورستان چې کامدېش او برګمټال پکې راځي. مرکزي نورستان چې وایګل دره، واما، پارون او کنتیوا پکې راځي او غربي نورستان چې دواب، نورګرام او منډول ولسوالی په کې شاملې دي.

د نورستان پخوانی نوم کافرستان و او د امیر عبدالرحمان خان تر واکمنۍ پورې یې وګړو ځانګړی دین درلود. د دغه دین پیروان لاتر اوسه د چترال په یوه سیمه کې پاتې دي چې کلش یې بولي.

نورستان ډېر سمسور غرنی ولایت دی. زیاتره غرونه یې په طبیعي ځنګلونو پټ دي، هوا یې په اوړي کې ډېره معتدله او د ژمي ډېره سړه ده. نښتر، سروه، کاچل، سرپ څېړۍ، غوره څېړۍ، ښوون، چناررنګی، وړښتي (غرنی بادام) انار او نورې یې هغه غرنۍ ونې دي چې پخپله راشنې کېږي.

غوز، توت، مرخنۍ، منه، خوبانۍ (زردالو) ناک، اینځر، شفتالو او نورې یې هغه ونې دي چې کښېنول کېږي. همدغو ونو بوټو او ځنګلونو نورستان ته ډېره ښکلا ښېلې ده. نورستان ډېر خوړونه، چینې او خو سیندونه هم لري. لنډی سیند، د پېچ سیند او د الینګار سیند د نورستان له غرونو څخه سرچینه اخلي. دغه غرونه د ختیځ هندوکش د غرونو لړۍ ده.

همدغو ځنګلونو، ونو، بوټو او خوړونو د څارویو د روزنې لپاره ښه او مناسب څړ ځایونه رامنځته کړي دي، ځکه خو نورستان د څارویو په روزنه کې ځانګړې شهرت لري. غواوې، غوایان، ګډان، مېږې، سېرلي او وزې یې مشهور څاروي دي.

د نورستان ولایت زیاتره برخه غرونو نیولې ده. د کرکیلې وړ ځمکې یې ښخې لږې دي. جوار، غنم، اوربشې، ږدن، لوبیا او الوګان یې مهم حاصلات دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یادونې وړ ده چې په نورستان کې په دودیز ډول د کرکیلې چارې د ښځو او د څارویو د روزنې چارې د نارینه وو پر غاړه دي.

د نورستان ولایت مرکز پارون دی. نورستان د هندوکش د غرونو په لړۍ کې پروت دی، همدا لامل دی چې له یوې درې بلې درې ته تګ راتګ زیاتره باید پلی وي او د ژمي په موسم کې ناشونی وي. دا طبیعي خنډونه د دې لامل شوي چې د نورستانیانو ترمنځ اړیکي لږې کړي او ورو ورو په نورستاني ژبه کې لهجې رامنځته کړي او د وخت په تېرېدو په جلا ژبو واوړي.

نورستانیان یو اریایي ټبر دی چې تر اوسه یې د لرغوني اریایي ژوندانه ډېر څه ساتلي دي. نورستانیان ځانګړې دودونه لري. عام لباس یې پرتوګ، کمیس او پکول دی. ګډین، ګنډۍ، ډیګره او پایتاوې یې ځانګړی لباس دی.

د نورستان کلي زیاتره دهسکو غرونو په لمنو کې جوړ شوي دي. د غوزانو، مرخنو، انګورو او توتانو بڼونه او بهاند خوړونه یې د کلیو ښکلا لا زیاتوي. له غوزانو پرته د نورستان نورې مېوې د خرڅلاو بازار ته نه وړاندې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندونې

۱ـ ګډ ین: پېړ وړین پرتوګ چې تر زنګانه پورې وي او پر پرتاګه د پاسه اغوستل کېږي.

۲ـ ګنډۍ: دکورتۍ په څېر، خو ساده وي جېبونه نه لري او له وړيو پرته پکې نور څه هم نه وي کارول شوي.

۳ـ ډيګره: ګنډۍ او ډيګره دومره توپير لري چې ګنډۍ ساده وي او د ډيګرې د لستونو چاپېره او ګرېوان رنګه او ګلدار وي. تر ګنډۍ يو څه لنډه هم وي.

۴ـ پايتاوې: يوه پېړه اوږده او پلنه وړينه پټۍ وي چې په ونو بوټو او غرونو کې يې د پنډيو د ژغورنې او د ستړيا د مخنيوي لپاره تر پنډيو تاووي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

نورستانيان يو اربابي توکم دی. ډېري لرغوني اربابي ځانګړنې يې لا تر اوسه ساتلې دي. د کونړ، چترال، بدخشان او لغمان په منځ کې د هندوکش د غرونو په ختيځو لړيو کې اوسېږي. د اميرعبدالرحمان خان د واکمنی پر مهال يې د اسلام سپېځلی دين منلی دی. د خلکو کسب يې زياتره څاروي روزنه او کرکيله ده.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ غږ ولولي او نور دې ورته غوږ ونيسي.

۲ـ زده کوونکي دې د متن لنډ مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي، که ځواب نيمګړی وي، بل زده کوونکی دې هغه بشپړ کړي.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه د ونو او مېوو نومونه په خپله کتابچه کې وليکي او بيا دې هغه په ټولګي کې واوروي.

۴ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته لنډ لنډ ځوابونه ووايي:

- په نورستان کې د کار وېش څه ډول دی؟
- په نورستان کې کومې غلې دانې کېږي؟ نومونه يې واخلئ.
- په متن کې مو کومه برخه خوښه ده او ولې؟ خپل نظر ښکاره کړئ.

۵ـ د نورستان مرکز په نښه کړئ او له سم ځواب نه په پنسل کرښه چاپېره کړئ:

الف ـ وايګل ب ـ برګمټال ج ـ کامدېش د ـ پارون

۶ـ په خپلو کتابچو کې لاندې مفرد نومونه په جمع او جمع نومونه په مفرد واړوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمع نوم	مفرد نوم
۱_ ولايتونه	۱_ غوز................
۲_ ځنګلونه	۲_ منه................
۳_ الوګان	۳_ توت ....
۴_ خندونه	۴_ سیند ....
۵_ ځمکې	۵_ لمنه ....

کورنۍ دنده

د نورستان د خلکو د دودونو په اړه له خپلو مشرانو څخه معلومات تر لاسه کړئ او
په یو مخ کې یې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

پوهاند رښتين ادبي ځېره

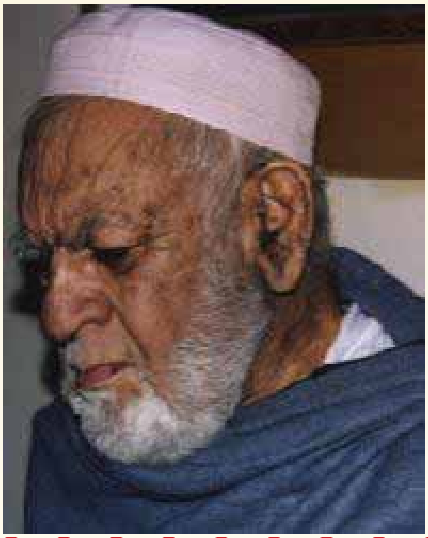

زموږ د ادبياتو په معاصر تاريخ کې ځينې داسې نوميالى څېرې شته چې د پښتو ژبې د معاصر ادب پنځه ستوري يې بولي.

دغه پنځه ستوري : پوهاند عبدالحی حبيبي، قيام الدين خادم، گل پا چا الفت، عبدالرؤف بېنوا او پوهاند صديق الله رښتين دي چې د معاصر ادب بنسټونه يې ايښي او په ژبه او ادب کې ځانگړى مقام لري. په دې درس کې به د پوهاند صديق الله رښتين په اړه معلومات ولولئ.

۱ـ د پښتو ادب د معاصرې دورې د دغو پنځو ستورو په اړه څومره معلومات لرئ؟

۲ـ پوهاند صديق الله رښتين د پښتو ژبې او ادب په کومو برخو کې کتابونه ليکلي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صدیق الله رښتین د افغانستان د معاصرو لیکوالو په ډله کې نومیالی لیکوال او ادیب دی. صدیق الله رښتین د مولوي تاج محمد زوی دی او په ۱۲۹۸ هـ. ش. کال د مومندو د ((سره کمر)) په یوه علمي کورنۍ کې زیږېدلی دی. لومړۍ زده کړې یې په خپله کورنۍ کې کړي دي. نورې زده کړې یې د ننگرهار د هډې (نجم المدارس) په مدرسه او د کابل په عربي دارالعلوم کې سرته رسولي دي.

پوهاند رښتین په ۱۳۱۸ هـ. ش. کې د پښتو ټولنې په غړیتوب منل شوی دی. دا یې د رسمي دندې پیل دی او بیا یې بېلا بېلې دندې ترسره کړي دي. په پښتو ټولنه کې د قواعدو د څانگې مدیر، د پښتو ټولنې مرستیال، د پښتو ټولنې لوی مدیر او بیا رئیس و. په ۱۳۳۵ هـ. ش. کال کې د پوهنې وزارت مشاور او د ادبیاتو پوهنځي استاد مقرر شو.

پوهاند رښتین پر پښتو سربېره په دري، عربي او اردو ژبو هم ښه پوهېده. په دغو ژبو یې یو شمېر مقالې لیکلي او خپرې کړې دي. هغه په بېلا بېلو علمي موضاعاتو لکه: گرامر، د ادبیاتو تاریخ، هنري نثر او نورو کې په لس گونو کتابونه لیکلي دي چې ځینې یې دا دي:

د پښتو ادب تاریخ، پښتو ادبیات (رساله)، پښتانه شعراء دویم ټوک، د پښتو نثر هنداره، د پښتو ادب درې مشهورې کورنۍ، پښتو گرامر په دري ژبه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، پښتو ژبښودنه، د پښتو او سانسکریټ نژدېوالی، پښتو څېړنه، د هند سفر، د ننگرهار او قطغن سفر، د مصر سفر، د شوروي اتحاد سفر، نومیالي پوهان او غازیان، پیاوړي شاعران، روښان ستوري، ادبي او تاریخي سمونې او نور.

د پوهاند رښتین د چاپ او ناچاپ کتابونو شمېر څه د پاسه اتیاوو ته رسېږي. همدارنگه یې په سلگونو مقالې په بېلا بېلو خپرونو کې خپرې شوې دي. نوموړي د لیکوالۍ په پیل کې شاعري هم کړې ده، خو وروسته یې یوازې نثر ته مخه کړې ده او په دې ډگر کې ډېر زیات راځلېدلی دی. پوهاند رښتین په ادبي هنري نثر کې پوخ لاس درلود او په دې ډگر کې یې ډېر کار کړی دی. هغه ډېر شمېر زلمي لیکوال روزلي او د خپل ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمت ته یې چمتو کړي دي.

پوهاند رښتین په ۱۳۷۷ هـ . ش. کال کې له نړۍ سترګې پټې کړې او د ننګرهار په بهسودو کې د کونړ د لوی سړک پر غاړه خاورو ته وسپارل شو.

د پوهاند رښتین د نثر یوه بېلګه :

وایي چې ښه شاعر د قوم سترګې او د حال ترجمان دی. دی په خپله ژبه د خپل چاپېریال ترجماني کوي. د اصلاحي نظر لوی خاوند وي. په خپل ذاتي نظر پسې نه ګرځي. د ودانۍ کارونه یې خوښېږي او په شعر کې یې د یو څرګند او عالي مرام پلوشې ځلېږي. اشعار یې د قام او وطن له درده ډک وي. کله یې شعر د تورې پرک او کله د ژوند برېښنا وي. خیال یې قوي او عزم یې ټینګ وي، څه چې وایي هغه پخپله هم کوي. د وینا او عمل ترمنځ یې پوره نژدېوالی موجود وي. رښتیا وایي او په رښتیاوو پسې ګرځي. د قام په درد ښه پوهېږي. د اشعارو په پردو کې یې تاریخونه پراته وي. د لوړ همت او اوچت خیال څښتن وي. هر څه نه وایي، حق وایي، حق غواړي او حق لټوي.

د خوږمنو د زړه همراز او همخیال وي. د ولس په ژبه غږېږي. په کږو لارو نه درومي. خوشامنګر او غوړه مال نه وي او د شعر مرغلرې په کونجکو نه پلوري، لکه چې خوشحال خټک ویلي دي :

د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر درداني پلوري په مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باغ ننداره

يو سهار شومه روان د باغ په لوري
په اسمان کې ښکارېده لا ښکلي ستوري
باغ ته لاړم يو عجب ښکلی ګلشن و
د ښايسته ښايسته بلبلو نشيمن و
قسم قسم سرودونه د مرغانو
په دې باغ کې چغهار و د توتيانو
نسيم هسې په مزه و الوتلی
له فرحته واره باغ و غوړېدلی
د قدرت تابلو رنګينه ښايسته وه
د هر بوټي غېږ کې ايښې ګلدسته وه
لمر راوخوت له مشرق څخه رڼا شوه
هر طرف ته د ژوندیو شور غوغا شوه
سيوري پرېوتل سجدې باندې قبلې ته
په تعظيم او احترام مخ د کعبې ته
زر زري وړانګې د لمر پرې راخپرې شوې
ګرچاپېره د اسمان لمنې سرې شوې
سپينو پرخو چې دا وړانګې وليدلې
له خوښيه ټولې پورته والوتلې
تازګي د بوټو زياته له پخوا شوه
د غوټيو خولګې وازه په خندا شوه
جوړ په باغ کې لا يو بل رنګه حالت شو
تا به وې پاچا له خوبه را اوچت شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتو ادبیاتو د معاصرې دورې یو نومیالی ادیب او لیکوال دی. په بېلا بېلو موضوعاتو کې یې په لس گونو کتابونه لیکلي دي. ډېر کسان یې د خپلې ژبې، ادب او هېواد د خدمت لپاره روزلي دي. لکه نوم او تخلص چې یې د صداقت او رښتینولی استازیتوب کوي، په عملي ژوندانه کې هم خپل هېواد، خپلې ژبې او خپلو هېوادوالو ته صادق او رښتینی و.

پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب له هغو بنسټ ایښودونکو څخه دی چې د پښتو ژبې گرامر، ادب تاریخ، څېړنې او هنري نثر په برخه کې یې مهم کارونه سرته رسولي او ډېر ارزښتمن اثار ترې راپاتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي :

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتو ژبې او ادب په کومو برخو کې کتابونه لیکلي دي؟

۲_ زده کوونکي دې په چوپه خوله متن ولولي او لنډ مفهوم دې يې په پنځه پنځه کرښو کې په خپلو کتابچو کې وليکي او هغه دې په وار سره په ټولګي کې ولولي.

۳_ زده کوونکي دې په وار سره د ((ښه شاعر)) متن په لوړ اواز په ټولګي کې ولولي.

۴_ زده کوونکي دې د پوهاند رښتین د مهمو کتابونو نومونه واخلي.

۵_ زده کوونکي دې لاندې لغتونه د کتاب د پای له برخې معنا او په جملو کې دې يې وکاروي :

۱_ مدام ۲_ عالي ۳_همراز ۴_نومیالی ۵_ دردانې

۶_ زده کوونکي دې د خوشحال بابا دا لاندې شعر معنا کړي :

د هغه شاعر دانې وشه په ژبه

چې د شعر دردانې پلوري په مال

۷_ زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي د ((ښه شاعر)) په متن کې دې یوه ډله مفرد مذکر نومونه او بله ډله دې جمع مذکر نومونه پیدا کړي.

کورنۍ دنده

د پښتو د معاصر ادب د پنځو ستورو له ډلې څخه د هر یوه په اړه چې تاسو ته اسانه وي، په خپله کورنۍ یا شاوخوا کې پوښتنه وکړئ او شپږ شپږ کرښې يې د ژوند یا کتابونو او یا هم د شعر او نثر په اړه وليکئ، سباته يې ټولګي ته درسره راوړئ او په خپل خپل نوبت يې ولولئ.

لاسي صنايع

- لاسي صنايع څه ته وايي؟

د ماشيني صنعت تر څنګ، لاسي صنعت هم د يو هېواد په اقتصادي او کلتوري پياوړتيا کې ډېر لوی ارزښت لري. لاسي صنايع ډېره لرغوني تاريخچه لري. انسانانو د خپلې اړتيا له مخې له هماغو لومړنيو دورو څخه د لاسي صنايعو کار ته لاس اچولی. دوی په خپله خوښه د لومړنيو موادو بڼه اړولې او د خپلې اړتيا وړ شيان يې ترينه جوړ کړي دي. بيا وروسته ورسره ښکلا هم ملګرې شوې او د يو څيز په جوړونه کې يې ښکلا هم په پام کې نيولې ده. په افغانستان کې هم لاسي صنايع اوږد تاريخ لري او مختلف ډولونه يې دود دي چې په دې درس کې پرې خبرې کوو.

- لاسي صنايع د انسانانو په ژوند کې څه تاثير لري؟
- په افغانستان کې کوم ډول لاسي صنايع دود دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خامو او لومړنيو موادو بدلون په داسې يو شي چې د وګړو د استفادې وړ وګرځي صنعت نومېږي. صنعت په دوه ډوله دی: ماشيني او لاسي. ماشيني صنايع د ماشين له لارې توليدېږي او لاسي صنايع هغه دي چې په لاسونو جوړېږي. د بېلګې په توګه که لرګی خام مواد وګڼو، نو کله چې ترکاڼ له هغو څخه کرکۍ، دروازې او مېزونه جوړوي، همدا د لاسي صنعت يو بهير دی، خو په دې شرط چې په جوړېدونکو شيانو او څيزونو کې به ښکلا او ظرافت هم په پام کې ساتي.

زموږ په ګران هېواد کې لاسي صنايع ډېر لرغونی تاريخ لري. د ډېرو پخوانيو لاسي صنايعو اثار چې د کار اسباب، ګاڼې، سکې، د ښکار وسايل او نور پکې دي، ليدل شوي دي. اوس هم لاسي صنايع زموږ په هېواد کې ديو شمېر خلکو کسب او بوختيا ده چې پر اقتصادي ارزښت سربېره کلتوري ارزښت هم لري. هغه شيان چې د کليو، باندېو او ښارونو ښځې، نارينه، نجونې او هلکان يې په خپلو لاسونو جوړوي او يايې په جوړښت کې له ساده وسايلو څخه کار اخلي، لاسي صنايع بلل کېږي. لاسي صنايع نه يوازې زموږ ضرورتونه پوره کوي، بلکې زموږ ژوند او د استوګنې چاپېريال هم ښکلی کوي. د هرې سيمې لاسي صنايع د خپلې سيمې له خامو موادو څخه جوړېږي. په بله وينا هغه مواد چې په هماغه سيمه کې پيداکېږي او خلک يې په اسانه او ارزانه بيه ترلاسه کوي، لاسي صنايع ترې جوړوي. لکه څنګه چې وړی، وژغنې زموږ د هېواد په شمالي مرکزي او لويديځو برخو کې ډېرې پيداکېږي، نو له هغو څخه غالۍ، ټغرې، ليمڅي، برک، شړۍ، ښينونه، واسکټونه، جورابې، دستکشې او نور شيان جوړوي. په پکتيا کې مزري ډېر پيداکېږي او له هغه څخه شکرۍ، ټوکرۍ، خولۍ، او ببوزي (لاسي پکي) جوړوي.

پروان او استالف د ښکلو خټينو لوښو له کبله مشهور دي چې د لوښو مختلف ډولونه، لکه کاسې، صراحۍ، شمعه دانونه، غابونه او نور په ډېره ښکلې بڼه جوړوي. همدرانګه د دغې سيمې ګلدانونه، پيالې، کټوۍ، منګې، چاټۍ او نور هم ډېر مشهور دي.

په کندهار او هرات کې له ورېښمو څخه ښکلي سکوۍ (خامکونه)، دسمالونه او لنګۍ جوړوي. په شمال کې له سوندېو څخه پړي، بوجۍ او رسۍ جوړوي. همدرانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بغلان او هرات کې خامک، گلدوزي او نور د گنډلو دود شته چې مصنوعات يې په هېواد او بهر کې خوښو ونکي لري.

په کونړ او نورستان کې له لرگي څخه پر دروازو او کړکيو سربېره مختلف ښکلي لرگين شيان جوړوي چې خورا مشهور دي.

له څرمنې څخه څپلی، بوټان، بکسونه او نور شيان دهېواد په زياتو برخو کې جوړېږي.

په دې توگه ويلای شو چې د لاسي صنايعو مختلف ډولونه اوس هم په افغانستان کې دود دي چې له يوې خوا اقتصاد پياوړی کوي او له بلې خوا زموږ د کلتور يوه غني برخه جوړوي.

د متن لنډيز:

لاسي صنايع ډېره لرغونې او اوږده تاريخچه لري. زموږ په هېواد کې هم لاسي صنايع له لرغونو زمانو څخه دود دي.

په بېلا بېلو ولايتونو او سيمو کې بېلا بېل لاسي صنايع دود دي، لکه : خاورين لوښي، له ورېښمو ښکلي گنډونه او کالي، له لرگيو څخه مختلف اړين اوزينتي شيان، لاسي گنډون لکه گلدوزي، خامک، تار شمېر او نور. لاسي صنايع که له يوې خوا زموږ اقتصاد پياوړی کوي او اړتياوې مو لېرې کوي، له بله پلوه زموږ کلتور هم غني کوي.

فعاليتونه

۱_زده کوونکي دې متن په لوړ اواز ولولي او بيا دې د لاسي صنايعو په ارزښت او اهميت خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ زده کوونکي دې پر دوو ډلو وویشل شي، هره ډله دې د افغانستان په مختلفو ځایونو کې د لاسي صنایعو د تولید سیمې په ګوته کړي.

۳ـ زده کوونکي دې په متن کې عام نومونه او خاص نومونه په نښه کړي او په وار سره دې په ټولګي کې ووايي.

۴ـ زده کوونکي دې د لاسي صنایعو ډولونه په خپلو کتابچو کې ولیکي او هغه دې په ټولګي کې واوروي.

۵ـ زموږ په هېواد کې د خاورو مختلف لوښي په کومه سیمه کې جوړېږي؟

الف: بغلان　ب: کونړ　ج: هرات　د: استالف

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې وګوري چې په سیمه کې یې کوم لاسي صنایع جوړېږي، په دې هکله دې یو مخ په خپله کتابچه کې ولیکي او بیا دې په بله ورځ په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه د پښتو

د امیر حبیب الله خان تر مړینې وروسته د هغه زوی امان الله خان د افغانستان واکمن شو. امان الله خان د غازي امان الله خان په نامه مشهور دی. نوموړی خپلواکي غوښتونکی، ترقي خوښوونکی او ادبپالونکی پاچا و. په ۱۲۹۸ هـ . ش . کې يې په رسمي توګه یو ځل بیا افغانستان خپلواک اعلان کړ.

- تر امان الله خان د مخه په پښتو کې کوم کتابونه او رسالې چاپ شوي دي؟
- غازي امان الله خان خپلې ژبې ته څه خدمت کړی دی؟

د پښتو ژبې د پراختیا او پر مختیا لپاره غازي امان الله خان د پاچاهي ارګ په شمالي برج کې په ۱۳۰۱ هـ . ش. کې یوه علمي تحقیقي ټولنه جوړه کړه چې د ((مرکه د پښتو)) په نامه وبلله شوه. په ۱۳۰۲ هـ . ش . کال کې د افغانستان د اساسي تشکیلاتو د نظامنامې د حکم له مخې د پوهنې وزارت د دریم ریاست په توګه وپېژندل شوه.

غازي امان الله خان د خپلې واکمنی په دوره کې په ۱۳۰۴ هـ . ش . کال کې کندهار ته تللی و او د هغې سیمې خلکو ته یې ویلي وو:

((غواړم په پښتو ژبه چې زه ورسره ډېره مینه لرم، ستاسې سره خبرې وکړم)) دا خبرې له پښتو ژبې سره د هغه ترقي غوښتونکي ټولواک مینه څرګندوي. همدا مینه وه چې غازي امان الله خان د پښتو ژبې د علمي او فرهنګي ودې لپاره ډېرې هلې ځلې وکړې. د امیر عبدالرحمان خان او امیر حبیب الله خان د واکمنیو په وخت کې هم ځینې کتابونه، رسالې او ځینې ژباړې چاپ شوي، خو د افغانستان لومړنی اساسي قانون چې هغه وخت یې ((اساسي نظامنامه)) بلله، لومړی ځل د امان الله خان په امر په پښتو ولیکل شو. وروسته بیا نورې ډېرې نظامنامې په پښتو ولیکل شوې. په ښوونځیو کې په پښتو تدریس پیل شو او کتابونه هم په پښتو شول. په پښتني سیمو کې به پاچا او ملکې مامورینو ته په پښتو ویناوې کولې. پښتني سیمو ته به فرمانونه هم په پښتو لېږل کېدل. په اخبارونو کې هم پښتو ژبه زیاته شوه. په ۱۳۰۳ هـ . ش . کال کې غازي امان الله خان امر وکړ چې د کندهار د سیمې په اخبار ((طلوع افغان)) کې دې هم پښتو مطالب خپاره شي.

((مرکه د پښتو)) دولس کسه غړي درلودل چې له بېلا بېلو سیمو څخه وو. لومړنی مشر یې د هغه وخت لوی او نومیالی عالم مولوي عبدالواسع اخونزاده و. دغې ټولنې د خپل کار په پیل کې په پښتو یو اعلان خپور کړ او له پښتنو څخه یې د پښتو ژبې د پالنې په لاره کې مرسته وغوښتله. په دغه اعلان کې راغلي وو:

ـ هر نوم دې په پښتو ولیکل شي او مرکه د پښتو ته دې راولېږل شي.

ـ هر پښتون چې په پښتو کې پوهه لري او غواړي چې مرکې ته ځان ورننباسي، خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنه دې و لیکي او مرکې ته دې یې راواستوي.

ـ د پښتني سیمو هر پښتو پوه دې د خپلې سیمې ځانګړې لغتونه راغونډ او په لیکلې بڼه دې یې مرکې ته راواستوي.

((مرکې د پښتو)) ځینې مهم کتابونه هم لیکلي و و. ((یوازنۍ پښتو)) او ((پښتو پښویه)) دوه مهم کتابونه یې چاپ شوي دي. دوه مهم قاموسونه یې ترتیب او تدوین کړي و و، خو له بده مرغه دغه دوه قاموسونه تر چاپ د مخه له منځه لاړل. د دغو دو و قاموسونو په ترتیب او تدوین کې ډېره ونډه د ((مرکې د پښتو)) د دویم مشر عبدالرحمٰن لودین وه. د دغو قاموسونو یوه برخه د دغې مرکې د یوه غړي ملا محمد ((ساپي)) په وسیله د هغه د زوی عبدالله خان افغاني نویس لاس ته ورغلې او په **۱۳۳۵** هـ . ش . کال کې یې دغه نسخه له یو څه زیاتونو سره چاپ کړې ده.

د متن لنډیز:

غازي امان الله خان پر کلتور مین واکمن و. د پښتو ژبې د علمي او فرهنګي پرمختګ لپاره یې ((مرکه د پښتو)) جوړه کړه. په اخبارونو او نورو خپرونو کې یې د پښتو مطالبو د خپرولو امر وکړ. پښتني سیمو ته یې په پښتو فرمانونه لېږل پیل کړل. په ښوونځیو کې یې په پښتو تدریس پیل کړ. لومړنی اساسي قانون او نور قوانین یې په پښتو ولیکل.

د امان الله خان په دوره کې په عملي ډول د پښتو ژبې د علمي پرمختګ لپاره کار پیل شو.

مرکې د پښتو ځینې مهم کتابونه لکه ((یوازنۍ پښتو)) او ((پښتو پښویه)) تر لیکلو وروسته چاپ او خپاره کړل. دوه قاموسونه یې هم ولیکل، خو له بده مرغه په هغه وخت کې چاپ نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ــ زده کوونکي دې متن په پټه خوله ولولي او بیا دې د متن مفهوم په لنډ ډول ووایي.

۲ــ ((مرکه د پښتو)) څه وخت جوړه شوه او کوم کارونه یې سرته ورسول. کارونه یې په یو لست کې ترتیب کړئ.

۳ــ زده کوونکي دې په متن کې خاص نومونه په نښه کړي او بیا دې یې په ټولګي کې په لوړ اواز ووایي.

۴ــ د ((مرکه د پښتو)) لومړی مشر په پنسل په نښه کړئ :

الف: مولوي عبدالواسع اخونزاده ب: عبدالرحمٰن لودین

ج: ملا محمد ساپی د: عبدالله خان افغاني نویس

۵ــ زده کوونکي دې د متن مهم ټکي پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي.

۶ــ د ((مرکه د پښتو)) څخه د مخه که د پښتو ژبې په اړه کوم کارونه شوي وي، زده کوونکي دې یې څو مثالونه ووایي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هغو مرکزونو په اړه څو کرښې ولیکي چې د پښتو ژبې د علمي او کلتوري ودې لپاره کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومځري (ضمیرونه)

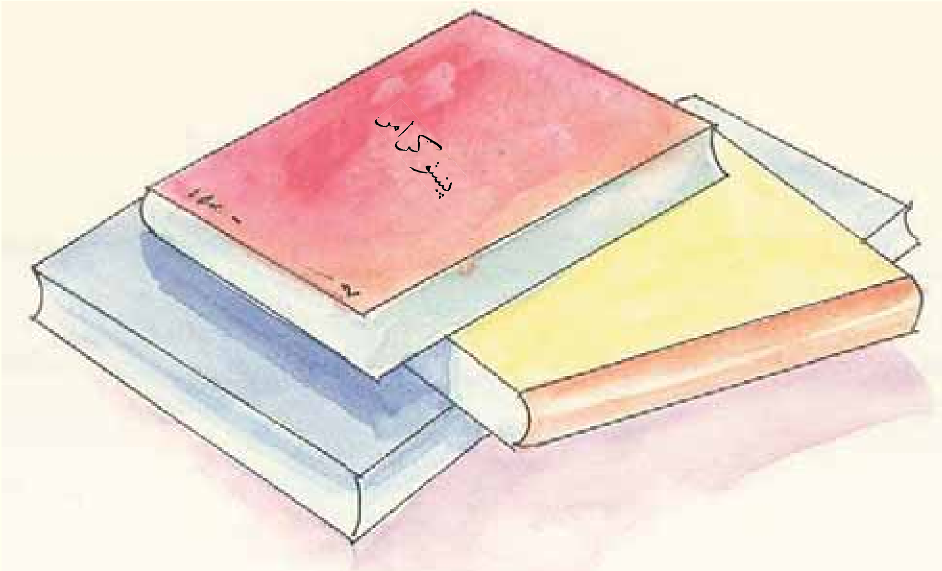

د ګرامر له لوستو څخه په ښوونځیو او پوهنځیو کې موخه داده چې ژبه سمه ولیکلای او ولوستلای شو او ځان له تېروتنو څخه وژغورو. نومځري هم د ګرامر یوه برخه ده چې په ژبه کې ښکلا او لنډون رامنځته کوي او د نومونو د تکرار مخه نیسي.

تاسې په اووم ټولګي کې نوم او د نوم ډولونه، صفت او د صفت ډولونه ولوستل، په دې لوست کې به نومځري وپېژنو.

- نومځري څه ته وایي او ولې کارېږي؟
- که په ژبه کې نومځري ونه کارول شي، نو په خبرو یا لیکنه کې به کومه ستونزه رامنځته شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومځری هغه کلمه ده چې د نامه پرځای کارېږي او د نوم د تکرار مخه نیسي.
نومځري د جنس، عدد، حالت او شخص له مخې ګردانېږي.

د نومځرو ډولونه:

۱ـ ځانګړي نومځري (شخصي ضمیرونه)
۲ـ ملکي یا اضافي نومځري
۳ـ اشاري نومځري
۴ـ استفهامي نومځري
۵ـ پلوي نومځري
۶ـ مبهم نومځري
۷ـ اشتراکي نومځري

۱ـ ځانګړي نومځري:

ځانګړي نومځري د کسانو یا اشخاصو پر ځای کارېږي او په دوه ډوله دي:
غښتلي نومځري او کمزوري نومځري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف ـ غبنتلي نومځري يا منفصل ضميرونه :

په يوازې توګه کارېږي، له بلې کلمې سره پيوست نه راځي او په خپلواکه توګه معنا ورکوي.

اشخاص		مفرد		جمع
		اصلي حالت	اوبنتی حالت	اصلي حالت
۱		زه	ما	موږ
۲		ته	تا	تاسې (تاسو)
۳	نارينه	دی هغه	ده هغه	دوی هغوی
	ښځينه	دا هغه	دې هغې	دوی هغوی

ب ـ کمزوري نومځري (متصل ضميرونه):

دا نومځري په خپلواکه ډول نه کارېږي، له نورو نومونو سره چې وکارېږي خپله معنا ښکاره کوي.

شخص	مفرد	جمع
۱	مې	مو
۲	دې	مو
۳	يې	يې

لکه: کتاب مې راکړه، کتاب دې واخله، کتاب يې واخيست، کتابونه مو واخيستل، کتابونه يې واخيستل، کتابونه مو واخلئ.

۲ـ ملکي یا اضافي نومځري:

یو څیز په څه یا چا پورې اړوند بولي یا په بله وینا یو شی د څه یا چا ګڼي.

اشخاص	مفرد		جمع
۱	زما		زموږ
۲	ستا		ستاسې
۳	نارینه	د ده	د دوی
	ښځینه	د دې	د دوی

لکه : زما کتاب راکړه. زموږ کتابونه یوسه. ستا کتاب راکړه.

ستاسې کتابونه واخلئ. د ده کتاب څه شو ؟ ددې کتاب چېرته دی ؟

د دوی کتابونه څه شول ؟

۳ـ اشاري نومځري:

هغه نومځري دي چې اشخاصو او څیزونو ته اشاره کوي او د هغو پر ځای کارېږي.

گڼه	واټن (فاصله)	مفرد		جمع	
		اصلي حالت	اوښتي حالت	اصلي حالت	اوښتي حالت
۱	لنډ	دغه	دغه	دغه	دغو
		دغه	دغې	دغه	دغو
۲	لیرې	هغه	هغه	هغه	هغو
		هغه	هغې	هغه	هغو
۳	لا لیرې	هوغه	هوغه	هوغه	هوغه
		هوغه	هوغې	هوغه	هوغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴_ استفهامي يا پوښتنيز نومځري :

د پوښتنې لپاره کارېږي. د شخص، وخت، ځای ځرنګوالی او څومره والي له مخې لاندې ډولونه لري :

څوک : د شخص لپاره کارېږي، لکه : څوک راغی؟

چا: د څوک اوښتی شکل دی او د شخص لپاره کارېږي، لکه: چا وژړل؟

کوم (کومه) : د شخص او شیانو لپاره کارېږي، لکه: کومه ښځه ځي؟ کوم سړی ځي؟

کله : د وخت پوښتنه کوي او نه ګردانېږي، لکه : کله راغی؟

کله راغله؟، کله به راشي؟، کله لاړ؟، کله لاړه؟

څنګه : د يو شخص، شي يا عمل ځرنګوالی پوښتي، لکه څنګه دې ولیکه؟ څنګه دې رسم کړ؟ څنګه دې میدان پاک کړ؟

څو: د اشخاصو او شیانو شمېر پوښتي، ځکه نو د جمع په شکل کارېږي، لکه:

څو زده کوونکي راغلي وو؟ څو قلمونه دې وپېرل؟ څو کسانو ډوډۍ خوړلې ده؟

څومره : د اشخاصو او شیانو شمېر او د ځرنګوالي او څومره والي درجه ښيي، لکه : څومره زده کوونکي دې ولیدل؟ څومره کبان دې ونیول؟ څومره ښکلی دی؟ څومره تود دی؟

ولې: د يوه عمل او پېښې لامل پوښتي، لکه : ولې راغلې؟ ولې درس نه لولې؟ ولې جومات ته نه ځې؟

د معاصر لیکوال محمد ایوب خان اڅکزي لاندینی نثر ولولئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعتبارات

وايي چې يوه ورځ ملکه په خپل محل کې په يوه کار مشغوله وه، دروازه وټکېدله، ويلې څوک يې؟ ورته وويل شول چې ولي عهد.

ملکې اعتنا ونه کړه او خپل مشغوليت يې جاري وساته.

د کافي انتظاره بعد، بيا دروازه وټکول شوه، ملکې وويلې څوک يې؟

جواب ورکړل شو چې ستا فرمانبردار زوی.

ملکې فوراً دروازه ورخلاصه کړه او ورته و يې ويل چې گوره زويه! همېشه کوښښ وکړه چې په دنيا کې په خپلو انساني اوصافو او خويونو وپېژندل شې، ولې چې دنياوي حيثيت اضافي او اعتباري شی دی چې هر وخت پناه کېدونکی دی.

الف: په پورته نثر کې ضميرونه پيدا کړئ.

ب: د نثر مفهوم په خپلو عباراتو کې وواياست:

۵ـ پلوي نومځري :

د اشخاصو له پلوه د يوه عمل پلو يا لوری ښيي او تل تر فعل د مخه راځي. دا نومځري درې بڼې لري:

(را، در، ور)

را : د متکلم (لومړي شخص) لوری ښيي، لکه : راکړه، راوړه، راواخله او نور.

در : د مخاطب (دويم شخص) لوری ښيي، لکه : درواخله، درپورې کړه، درځه او نور.

ور : د غايب (درېم شخص) لوری ښيي، لکه : ورکړه، وروړه، ورپورې کړه او نور.

۶ـ مبهم نومځري :

دا نومځري د يوه ناڅرگند شخص لپاره کارېږي او په دې ډول دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر : د جنس او حالت له مخې ګردانېږي، زیاتره د مفرد لپاره راځي، لکه : هر ځوان، هره پېغله، هر سړی، هره ښځه، هر کتاب، هره کتابچه او نور.

په اوښتي حالت کې د جمع لپاره راځي، لکه : په هرو څو ځوانانو کې، په هرو څو پېغلو کې.

بل : یوازې د شمېرېدونکي مفرد نامه پر ځای کارېږي او د جنس او حالت له پلوه ګردانېږي، لکه : بل څوک، بل ځوان، بله پېغله، بل سړی، بله ښځه او نور.

نور : جنس نوم او جمع نوم راښیي او د جنس او حالت له پلوه ګردانېږي، لکه: نور هلکان، نورې نجونې، نور جوار، نوره بوره.

ټول : دا نومځرى هم جنس او جمع نوم راښیي او د جنس او حالت له پلوه ګردانېږي، لکه : ټوله کورنۍ، ټول غړي، ټول ښارونه، ټولې دښتې، ټول سړي، ټولې ښځې.

۷ـ اشتراکي نومځرى (خپل):

دا نومځرى د لومړي، دویم او درېیم شخص لپاره او هم د مفرد او جمع لپاره یو ډول کارېږي، ځکه یې اشتراکي نومځرى بولي. دا نومځرى هم د جنس او حالت له مخې ګردانېږي، لکه : احمد خپله کورنۍ دنده تر سره کړې ده. حمیدې خپل کورنی کار کړی دی. ښاپېرۍ خپل ورور ته درس وایي.

فعالیتونه

زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایي:

۱ـ ځانګړي نومځري په څو ډوله دي؟ هر ډول یې په مثالونو کې څرګند کړئ.

۲ـ څو ډوله نومځري پېژنئ؟ نومونه یې واخلئ.

۳ـ لاندې نومځري مشخص کړئ او خپل ټاکلي نومونه ورته ولیکئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه .... ته .... ستا .... هغه .... مې ....

يې...............

۴ـ په لاندې جملو کې نومځري په نښه کړئ چې کوم نومځري دي :

- زه هره ورځ ښوونځي ته ځم.
- د ده کتاب له ماسره دی.
- قلم دې ورک شو.
- بل قلم دې واخیست.
- ولې دې قلم ورک کړ؟
- څومره وخت دې تېر کړ؟
- څوک به راغلی وي؟

۵ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي او یو له بل نه دې د نومځرو پوښتنې وکړي. ښوونکی دې د پوښتنو ځوابونه وڅاري.

۶ـ زده کوونکي دې په لاندې جملو کې نومځري په نښه کړي :

- څوک راغی؟
- چېرې اوسېږې؟
- کوم کتاب دې خوښ دی؟
- نور هلکان چېرې دي؟
- څه دې راوړل؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له کوره تر ښوونځي او له ښوونځي تر کوره د خپل تګ او راتګ حال ولیکي او په هغو کې دې نومځري په نښه کړي چې کوم نومځري یې کارولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوارلسم لوست

ليک نښې

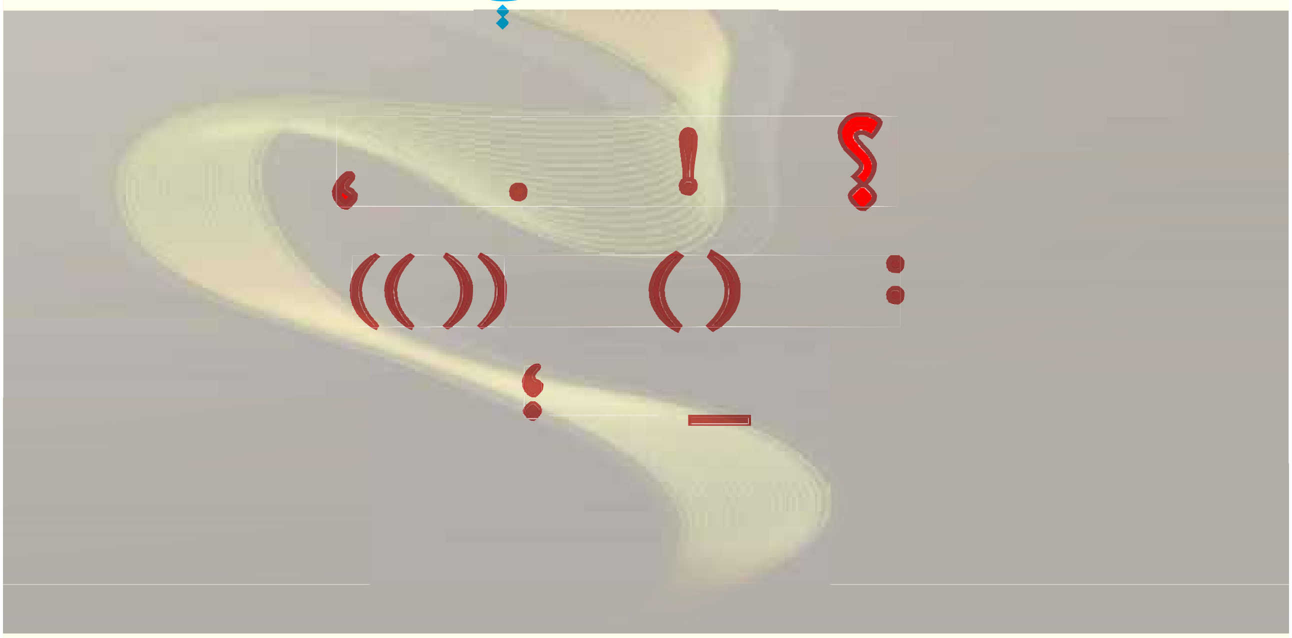

ليک نښې هغه علامې دي چې په ليک لوست کې يې کارول لوېې لويې تېروتنې له منځه وړي او په کارولو يې لوستونکی د سمو لوستلو او سمو ليکلو جوګه کېږي.

د دغو نښو زده کړه د هر چا لپاره ضروري ده، که نه نو لوستل او ليکل به مو تېروتنې او نيمګړتياوې ولري.

- تاسې د ليک نښو په اړه معلومات لرئ؟
- د ليک نښو مراعاتول ليکونکي او لوستونکي ته څه ګټه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

له تورو پرته ځيني نښې هم شته چې په سمو لوستلو کې له لوستونکي سره مرسته کوي. دغه نښې ډېرې زیاتې ارزښتناکې دي، ځکه چې سړی په لوستلو کې له تېروتنې څخه ژغوري او په سمو لوستلو کې اسانتیا پیښوي. په لیکنه کې د دغو نښو په مرسته لوستونکي کولای شي چې په لوستنه کې په دې پوه شي چې په کوم ځای کې تم شي، سا واخلي او یا کومه کلمه په بلې پورې وتړي.

په لیکنه کې دګڼو کیفیتونو، لکه: حیرانتیا، پوښتنې، خطاب، تمسخر یا ملنډو وهلو، ندا او داسې نورې څرګندونې د همدغو نښو په راوړلو سره کېږي.

۱ـ (،)	۲ـ (.)	۳ـ (:)
۴ ـ (-)	۵ـ (؟)	۶ـ (!)
۷ـ ( )	۸ـ (...)	

له دې امله دلته په لنډه توګه هغه نښې له بېلګو سره راوړو چې ډېرې ضروري دي.

۱ـ (،) کامه: دا نښه موږ ته راښيي چې یوه وړه یا نیمګړې جمله له بلې سره اړیکي لري او په لوستلو کې يې بايد ډېر لږ ځنډ وشي،لکه : څه چې کرې، هغه به ریبې. څه چې دې راکړل، بېرته مې درکړل. په یوې جملې کې د څو پرله پسې نومونو د بېلونې لپاره هم راځي، لکه : د افغانستان مشهورې مېوې انګور، انار، بادام، خټکي، منې، جلغوزې او نورې دي.

۲ـ (۰) ټکی یا نقطه : دا نښه دیوې بشپړې جملې په پای کې ایښودل کېږي او د خبرې د تمامښت نښه ده، لکه : کابل د افغانستان پلازمېنه ده. زما ورور حمید نومېږي.

۳ـ (:)دوه سر په سر ټکي یا شارحه: دا نښه د هغې جملې یا کلمې په اخر کې راځي چې شرح او تفصیل ورپسې وي، لکه : هر څوک چې په لاندې لارښوونو عمل وکړي، نه نارو غه کېږي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱_ د شپې له خوا دوخته ویده کېدل،

۲_ لږه ډوډۍ خوړل،

۳_ سهار دوخته راپاڅېدل،

همدرانگه د چا د وینا د راخیستلو په وخت کې د هغه له نامه نه مخکې او هم له راخیستل شوې وینا نه مخکې دغه نښه ایښودل کېږي، لکه : رسول اکرم ﷺ فرمایلي دي : ((... زه تاسې ته ونه وایم چې دوزخي څوک دی؟ واورئ! هر کبر جن، بد خویه او بخیل دوزخي دی.))

۴_ (-) بېلنۍ یا ډش: دغه نښه څو ځایه او په دې ډول کارول کېږي:

۱_ د معترضه یا څنگیزو جملو د ښودلو لپاره، لکه : هغه ورځ _ بیا دې یې خدای ﷻ نه راولي _ پرما څومره وغمېده چې پلار مې سخت ناروغ شو.

۲_ په کوم داستان یا ډرامه کې چې د دوو کسو ترمنځ خبرې اترې وي، نو د هر یوه خبره په هم دغه نښه پیلېږي، لکه : احمد محمود ته وویل:

_ ایا ته به اجمل ووینې؟

_ هو! که وخت مې پیدا کړ.

_ او که وخت دې پیدا نه کړ؟

_ بیا به تا هرو مرو خبر کړم.

۳_ د اعدادو، ارقامو او نېټو د ښودلو لپاره هم لیکل کېږي، لکه : د حمل له ۱۴-۲۰ پورې او یا دا چې د (۱۹۳۹ – ۱۹۴۵) کلونو تر منځ په نړیواله جگړه کې په میلیونونو انسانان ووژل شول .

۵_ (؟) پوښتنیزه نښه یا سوالیه: دا نښه د پوښتنیزو جملو په پای کې راځي، لکه :سید جمال الدین افغان (رح) چېرته وفات شوی و ؟

۶_ (!) د حیرانتیا یا ندا نښه : دا نښه په لاندې ځایونو کې کارول کېږي:

۱_ د خطاب لپاره، لکه : ښاغلو! ورونو! زده کړه وکړئ!، وخت خوشې مه تېروئ!

۲_ له ندا او غږکولو نه وروسته، لکه: یا خدایه! دا څه حال دی؟

۳_ د امر کولو پر وخت، لکه چوپ شه!

۴_ د هيلې ښکاره کولو پر وخت، لکه : کاشکې! زه هم درسره وای.

۵_ د حيرانتيا پر وخت، لکه : توبه، توبه، دومره ټګي!

۶_ د ستاينې او افرين پر وخت، لکه : افرين ستا په مېړانه!

۷_ د افسوس او ارمان پر وخت، لکه : درېغه! درېغه!، ارمان! ارمان! چې ما هم زده کړه کړې وای.

۸_ د خوښۍ پر وخت، لکه : واه! واه!، پاه! پاه!

۷_ ( ) ورې لينده: د دغو ليندېو تر منځ هغه توضيح يا معترضه جمله راځي چې ډېره مهمه نه وي او حذفول يې جملې ته څه زيان نه رسوي، لکه : رحمان بابا (خدای ﷻ دې يې وبښي) د پښتو ژبې نوميالی شاعر و. دلته (خدایﷻ دې يې وبښي) معترضه جمله ده که حذف شي، جملې ته څه زيان نه رسوي.

خاص نومونه، عددونه او خارجي کلمې هم د دغې نښې تر منځ ليکل کېږي، لکه : زما ملګری (احمد) چې راغی، نو ويې ويل : ستا ورور له مانه (۱۰) کتابونه وړي دي.

۸_ (...) ځنګ پر ځنګ ټکي: د حذف يا تېرېدنې نښه، کله چې د يو نوم يا يوې جملې ښکاره‌ېدل لا زم نه وي، يا يې لنډون لا زم وي، هغه وخت پرله پسې درې ټکي ايښودل کېږي، لکه : هغه به ويل چې زه نه غواړم په دې اړه زياتې خبرې وکړم، خو بيا به يې هم خبره پسې اوږده کړه : ... دغه راز د دې موضوع بل اړخ دا دی چې په ښه روزنه کې د ښوونکي ترڅنګه د مور او پلار پاملرنه هم ډېره ضروري ده ... ښوونکی هم د مور او پلار درجه لري....

د حذف د ټکو لپاره څه ټاکلی شمېر نشته، خو عام نظر دا دی چې دغه ټکي دې لږ تر لږه درې او زيات نه زيات پنځه وليکل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

ليک نښې يو شمېر ځانګړې نښې دي چې په ليکنه کې د بېلا بېلو مفاهيمو او حالتونو د ښودلو لپاره راځي. دا نښې په ليکنه کې ځانګړې ارزښت لري. که سمې او پر ځای وکارول شي، له لوستونکي سره د معنا او مفهوم په افاده کې ډېره مرسته کوي او که سمې ونه کارول شي، نو ځينې معنوي تېروتنې رامنځته کوي. دا نښې زياتې دي، موږ دلته يوازې د هغو ځينې مهمې او مشهورې در وپېژندلې.

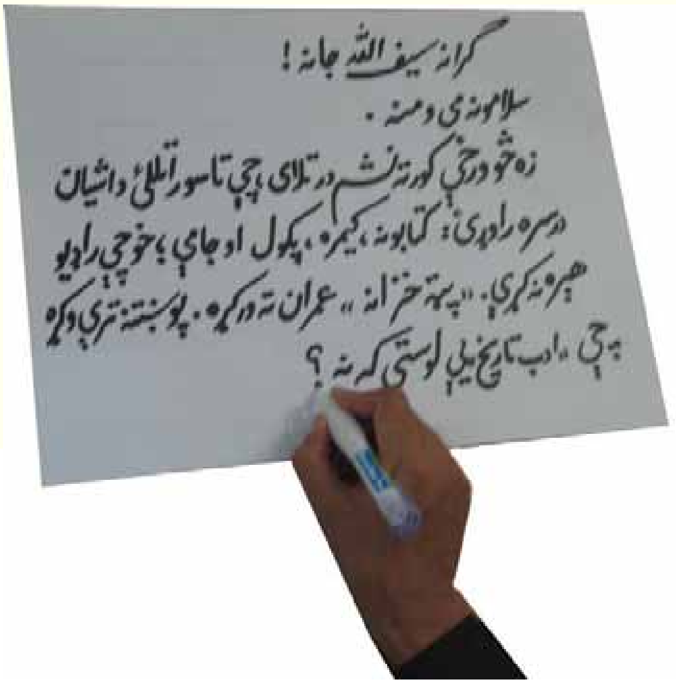

فعاليتونه

زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي.

۱_ لیک نښې د لیک په لیکلو او لوستلو کې څه گټه لري؟
۲_ که تاسو د لیک نښو په اړه څه معلومات لرئ؟ ټولگیوالو ته یې ووایاست!
۳_ دغه نښه (؟) په کوم ځای کې راوړل کېږي؟
۴_ زده کوونکي دې گران لغتونه په کتابچو کې ولیکي او په جملو کې دې یې استعمال کړي.
۵_ د لاندې جملو په پای کې کومې نښې راځي؟
کابل د افغانستان پلازمېنه ده
د احمد قلم چېرې دی
کاشکې زه هم درسره وای
عزیز، لونگ، رشید او اتل نن راورسېدل
۶_ په لاندې متن کې لیک نښې په گوته کړئ:

پرون مازیگر احمد زموږ کورته راغی بکس یې هم ورسره و ما ورته وویل په بکس کې دې څه دي هغه راته وویل چې قلم کتاب کتابچه او پنسلونه پکې دي موږ دواړه کورس ته روان شوو زموږ کورس د حمل له اتم نه تر دېرشم پورې دوام کوي احمد وویل کاشکې دا کورس لږ اوږد وای ښوونکي وویل شاباس په وخت راغلئ بیا ښوونکي یو تن ته اشاره وکړه او ویې ویل هلکه پاڅېږه تېر درس ولوله د هلک درس نه و زده ښوونکي وویل ولې دې درس نه دی زده هلک غلی ولاړ و

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کور کې د ټکي یا نقطې، د سر په سر ټکو یا شارحې او پوښتنېزې نښې لپاره یوه یوه جمله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

انشاأ او ليکوالي

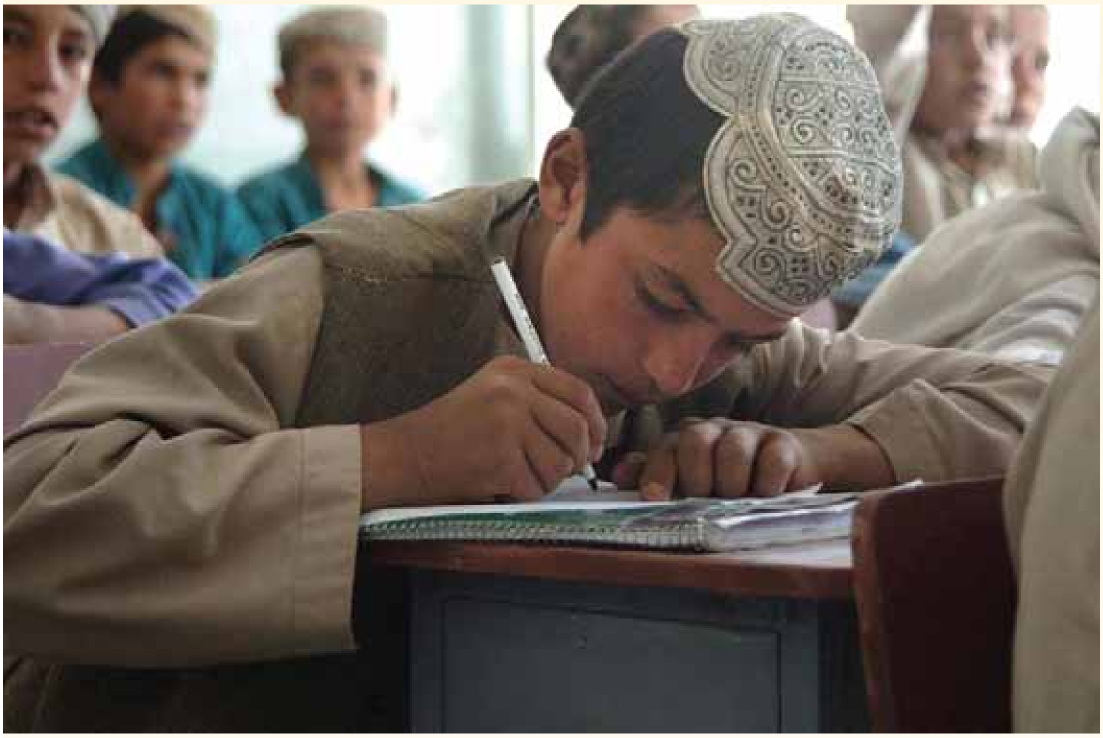

تاسې تېر کال په اووم ټولګي کې ولوستل چې املاء په لغت کې مهلت ورکولو او ډکولو ته وايي او په اصطلاح کې خپلې خبرې یا د بل خبرې په صحیح ډول لیکل دي. په دې لوست کې به تاسې ته د انشاء په اړه معلومات درکړو.

- املاء او انشاء څه توپیر لري؟
- په انشاء کې کوم شیان راځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشاء: په لغت کې د یوه نوي شي پیداکولو ته وايي. په اصطلاح کې دیوه نوي فکر او خیال څرګندولو ته انشاء وايي. په ساده وینا په نظم یا نثر د خپلو افکارو او خیالونو په لیکلې بڼه څرګندولو ته انشاء وايي. انشاء په نثر او نظم دواړو کېدای شي. د انشاء فن یا د لیکوالۍ هنر دا دی چې انسان خپل مطلب په سم او رسا ډول اداکړي. یعنې د خپل ذهن خیال او فکر په ښو او مناسبو الفاظو کې په اغېزناکه توګه ولیکي. د ښو کلمو غوره کول او ترتیبول د انشاء مهمه برخه ده.

یو لیکوال او شاعر باید د کلمو په غوره کولو، نښلولو او کارولو ښه پوه وي. همدارنګه باید دا ورتیا ولري چې نوي الفاظ او معناوې پیدا او ښکلا پکې واچوي.

که څوک غواړي چې د خلقت او فطرت په رمزونو او رازونو پوه شي او په یوه شنه پاڼه یا یوه ګل کې د الله ﷻ د قدرت نښې یا د معرفت دفتر وګوري، له خپل عقل، شعور او احساس څخه دې کار واخلي. یا په بله وینا د زړه سترګې دې وغړوي.

پر یوه لاره ډېر وګړي تېرېږي، خو یو نیم پکې چېرته یوه ښکلې مرغلره ومومي چې د چا له امېله پرېوتې او په خاورو کې پرته وي. پر دې لاره ډېر لاروي روان وي، څوک یوې خواته، څوک بلې ته ګوري د چا یوه شي ته پام وي، د چا بل ته، یو پکې د دېواله له کنډوه کوم ښکلی مخ ويني، بل د بام په سر توره کتوه.

د یوه نظر د خان او ملک په بنګله وي، بل د خوارانو او غریبانو جونګړو او کنډوالو ته ګوري. ځینې ډېر لېرې واړه شیان لیدای شي، ځینې تر پښو لاندې ځمکه نه ویني او هوا ته ګوري.

په یوه باغ کې څوک خس و خاشاک ټولوي او څوک دګلو دستې جوړوي. د چا دیدار په کاروي او د چا دینار. کارغه په یوه خوا ځي بلبل په بله خوا، یو ځان ویني بل جهان ویني. څرنګه چې د انسانانو په څرګند نظر کې ډېر توپیر شته، دغه راز د ټولو خلکو د زړونو سترګې هم یو راز ځار نه کوي. په همدغه ډول د فکر او نظر اختلاف دی چې د لیکوالو او شاعرانو د لیک او وینا په طرز یې اغېز کړی دی او د هر یوه انشاء او سبک یې ځانګړی کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انشاء کې د املاء برخه شامله نه ده. املاء د بل يا خپلې خبرې په سمه توګه ليکلو ته وايي، يعنې په منل شوې او دودشوې بڼه د خبرو ليکلو ته املاء وايي.

کوم ليکوال چې په يوې موضوع څه ليکي، لومړی بايد يوه ټاکلې موخه ولري، بيا د هغې موخې په اړه ښه فکر وکړي او خپل فکر او خيال په ښو، خوږو او هنري الفاظو کې ترتيب او په ښه بڼه يې څرګند کړي. که چېرې همداسې وکړي، نو په لوستونکو به ښه اغېز وکړي، لکه چې يو انځورګر د ښې کمرې او ښو الا تو په وسيله ښه فلم او ښه انځور اخيستی شي، دغسې که يو اديب او ليکوال له خپلو حواسو څخه په ښه سوچ او فکر کار واخلي، کولای شي چې د طبيعت او د ژوند له چارو او پېښو څخه خورا ښه اقتباس وکړي او په اغېزناکه توګه يې ټولنې ته وړاندې کړي.

په انشاء کې دليکوال اروايي حالت، شخصيت، ذکاوت او نرۍ ليد په يوه ډول څرګندېږي، خو په دغو ځيزونو هغه وخت ښه پوهېدای شو چې دهغه ليکوال اثار زيات ولولو، دهغه ژوندليک ولولو او د هغه د ژوندانه له بېلا بېلو اړخونو سره ځان اشنا کړو.

د متن لنډيز:

نوی مضمون، نوی خيال او نوی فکر چې د الفاظو او کلماتو په قالب کې په ماهرانه ډول ځای کړی شي، انشاء ورته وايي. که يو ليکوال د بل چا مضمون او مطلب رانقل کړي، انشاء يې نه شو بللی.

د انشاء اړين توکي نوي افکار، نوي خيالونه او د الفاظو هنري ترتيب دی.

د الفاظو په سمه، کره او منل شوې بڼه ليکلو ته املاء وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې د متن هر پراګراف په لوړ غږ ووايي او د پراګراف مفهوم دې په خپلو خبرو کې څرګند کړي.

۲ـ انشاء په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟

۳ـ ديوې ښې انشاء لپاره بايد شاعر او ليکوال کوم ټکي په پام کې ولري. زده کوونکي دې يې په کتابچو کې وليکي او بيا دې په وار سره هغه په ټولګي کې واوروي.

۴ـ زده کوونکي دې د نظم او نثر توپير په څو لنډو جملو کې له مثالونو سره وړاندې کړي.

۵ـ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د کتاب په پای کې پيدا او په جملو کې دې يې وکاروي.

ـ فن ـ خلقت	ـ فطرت	ـ رمز	ـ معرفت
ـ دينار	ـ ښار	ـ اقتباس	ـ کره

۶ـ په متن کې ستاينوم (صفت) په نښه کړئ او په ټولګي کې يې په وار سره واوروئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کور کې پخپله خوښه د يوې موضوع په اړه انشائيه ليکنه وکړي او بله ورځ دې يې هر يو په ټولګي کې واوروي.

تاسو داسې وګڼئ چې خپله ليکوال ياستئ او يوه موضوع ځانته ټاکئ، خپله يې ليکئ او انشاء کوئ. دخپلې ليکنې املايي خوا به هم په پام کې لرئ.

متلونه (د کاني کرښې)

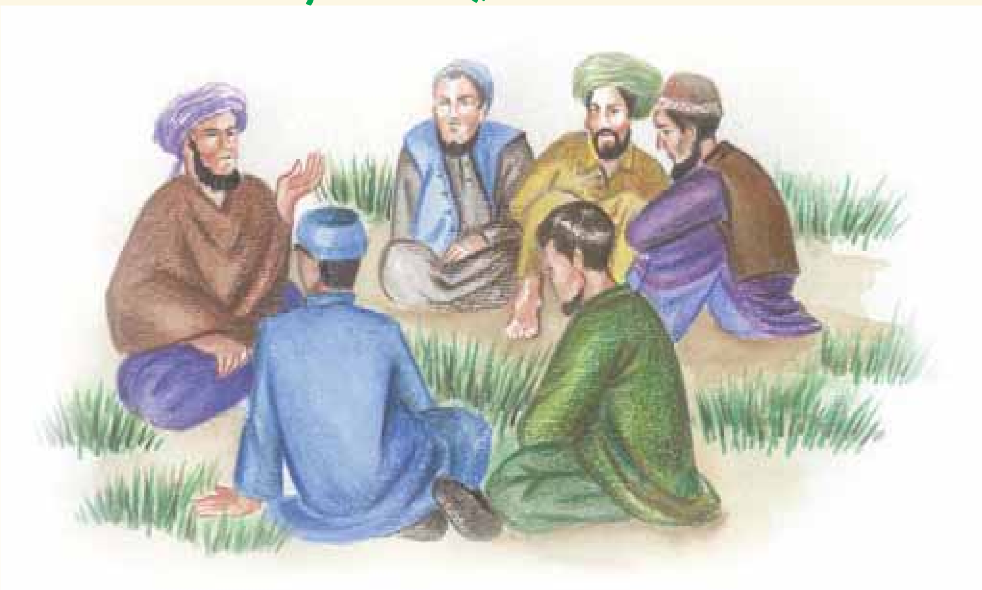

ولسي ادبيات د هر ولس په ادبي تاريخ کې ډېره مهمه او ارزښتناکه ونډه لري. ولسي ادبيات زياتره شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو کې زيات پياوړي وي چې ليک لوست پکې ډېر عام نه وي. په پښتو ادبياتو کې هم د شفاهي ادبياتو ونډه ډېره مهمه او ډېره زياته ده.

په ادبياتو کې محاورې، سندرې، ټوکې ټکالې، متلونه، لنډۍ او نور راځي.

په اووم ټولګي کې مو په ولسي ادبياتو کې لنډۍ ولوستې په دې لوست کې به د ولسي ادبياتو يو بل ډول ((متل)) ولولو:

- متلونه څه ته وايي؟
- ولې خلک په خبرو کې متلونه کاروي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول ولسونه د خپل کلتور او ټولنيزو ارزښتونو په پام کې ساتلو سره متلونه لري، په پښتو کې هم ډېر زيات متلونه شته. د پښتو د ولسي ادبياتو يوه ډېره شتمنه برخه همدغه متلونه دي.

متلونه هغه لنډې، له مطلبه ډکې جملې دي چې ويونکي يې د خپلې وينا او ادعا د پخلي، کوټلتيا او پر اورېدونکو د منلو لپاره وايي. د متل په کلمو کې يو ځانګړی لطافت پروت وي.

کېدای شي متل منظوم وي يا منثور، خو خپل ځانګړی وزن او رواني به هرومرو لري. همدارنګه د متل موضوع ښايي رښتينې يا هم افسانه يي وي، خو په ولس کې يې داسې شهرت موندلی وي چې د رښتينتوب تر بريده رسېدلی وي.

متل يوه لنډه جمله ده چې په استعاره يي ډول يو مهم مفهوم پکې نغښتی وي او د متل په ويل کېدو سره هغه مهمه مفکوره او مفهوم د اورېدونکي ذهن ته لېږدول کېږي.

متل په جرګو او مرکو کې هم د بحث او خبرو په جريان کې د پرېکړې او پايلې لپاره استعمالېږي. د متل استعمال په دوه کسيزو خبرو کې هم وي، خو په شخص پورې اړه لري چې څومره متلونه يې زده دي.

هغه کسان چې په خپلو خبرو کې پرځای او ډېر متلونه کاروي، هغه د ولس مجرب او هوښيار کسان بلل کېږي.

د نړۍ ټول ملتونه، متلونه لري. هره ټولنه د خپلو دودونو ، رواجونو ، ځانګړتياوو او ارزښتونو په پام کې ساتلو سره د متلونو سترې پانګې لري او په حقيقت کې د هغه ولس د ژوند هنداره ګڼل کېدای شي. پښتو متلونه هم زموږ د ولس د غوره هنداري په توګه موږ ته زيات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ چې دلته څو متلونه سره ولولو:

خپله لاسه، ګله لاسه

د کور ګټه، د لاهور ګټه

که لار شې تر بلخه، در سره ده خپله برخه

ځمکه هغه سوځېږي چې اور پرې بلېږي.

څه چې کرې، هغه به رېبې

د دروغو مزل لنډ دی

هر چاته خپل وطن کشمیر دی

د کبر کاسه نسکوره ده

تشه لاسه ته مې دښمن یې

که غر لوی دی پر سر یې لار شته

چې بد کړې، بد به پر ځې

د وچو له امله لانده هم سوځي

اور ته خپل او پردي یو دي

پر مې کړه، مر مې کړه

کیږدی په خپلو مراندو ولاړه وي

پردی کټ تر نیمو شپو وي

کارغه د زرکې تګ کاوه، خپل یې هم هېر کړ

سمندر چې په ویالو شي هم وچېږي.

اول سلام پسې کلام

انسان د احسان تابع دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر متل د یوې تجربې په نتیجه کې رامنځته شوی وي، خو د یو شمېر متلونو سره ترلې کیسې هم موږ ته راپاتې دي او د ځینو اصلي کیسې موږ ته نه دي راسېدلې، خو کېدای شي په ولس کې موجودې وي. راځئ چې په دې ادعا د پوهېدلو لپاره د دوو متلونو کیسې ولولو:

۱ــ څوک چې خوب کوي مېښه یې نر کټی زېږوي:

وایي چې په یوه غوجل کې د دوو کسانو مېښې ترلې وې. دواړه مېښې پر یوه وخت لنګېدې هرې یوې ته خپل خپل خاوند ناست و. له دوی څخه یو ویده شو. مېښې لنګې شوې یوې مېښې کټی او بلې مېښې کټۍ وزېږوله. وېښ سړي چې مېښې یې کټی زېږولی و د هغه ویده سړي له مېښې سره خوشې کړ او د هغې مېښې چې کټۍ یې زېږولې وه د خپلې مېښې سره خوشې کړه.

کله چې ویده سړی راوېښ شو، څه ګوري چې مېښې ته یې کټی ولاړ دی او د هغه بل مېښې ته کټۍ ولاړه ده، ورته وېې ویل: مبارک دې شه! بختور یې چې مېښې دې کټۍ زېږولې ده!

هغه ورته وویل: څوک چې خوب کوي مېښه به یې نر کټی زېږوي.

۲ــ د غله په ږیره خس دی:

وایي چې په یوه غونډه کې یو شی ورک شو، د غونډې برخوال نه پوهېدل چې غل څنګه معلوم کړي. سره راغونډ شول، یو پکې تجربه کار و، هغه وویل: زه غل پېژنم، نورو ورته وویل: څنګه؟ هغه وویل: د غله په ږیره خس دی. په دې وخت کې غل بې ځنده خپلې ږیرې ته لاس وروړ چې ګوندې ربښتیا یې په ږیره خس دی او باید لیرې یې کړي چې څوک یې و نه پېژني، خو نورو ولید او و یې پېژاند چې غلا همده کړې ده، نو په دې توګه هر متل د یوې تجربې په نتیجه کې رامنځته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

متل د شفاهي ادبياتو يوه مهمه برخه ده چې په محاوره او خبرو اترو کې د استدلال او خپلې خبرې د پخلي لپاره کارول کېږي.

متل يوه وړه جمله يا عبارت دی چې يو لوی مفهوم رانغاړي. زياتره متلونه ځانته کيسې لري يا په بله وينا يو متل د کيسې د پېښېدو په پای کې رامنځ ته شوی وي. متلونه ډېره اوږده مخينه لري او سينه په سينه تر موږه را رسېدلي دي.

په پښتو ژبه کې يو شمېر متلونه راټول شوي او په کتابي بڼه چاپ شوي دي، خو زياتره متلونه لا تر اوسه پورې د خلکو په سينو او محاورو کې لا ژوندي دي، خو په کتابونو کې نه دي راټول شوي.

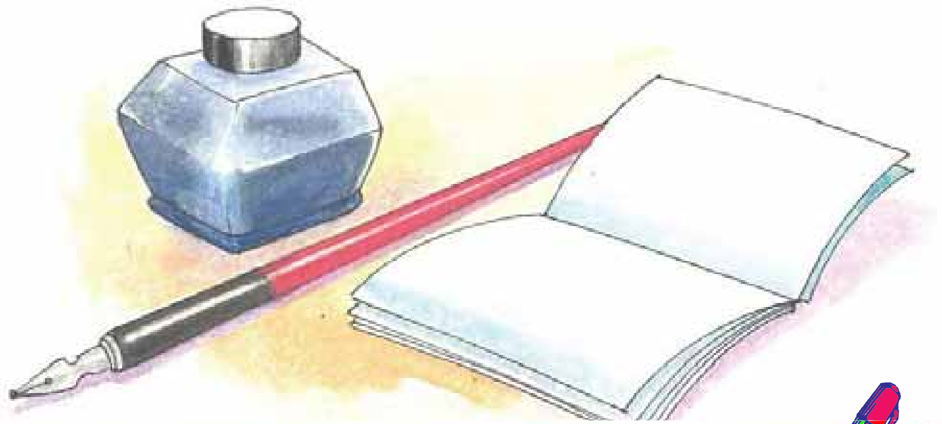

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي:

- متلونه په خبرو کې د څه لپاره کارول کېږي؟
- متلونه منظوم وي که منثور؟
- متلونه زموږ د ادبياتو په کومې برخې پورې اړه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ زده کوونکي دې په دوه ډلو وویشل شي د یوې ډلې استازی دې یو متل وایي او د بلې ډلې استازی دې په وار سره د هغه معنا کوي.

۳ـ زده کوونکي دې په دوه ډلو وویشل شي یوه ډله دې لس منظوم او بله ډله دې لس منثور متلونه ووایي.

۴ـ د لاندې متلونو معنا پخپلو کتابچو کې ولیکئ او په ټولګي کې یې واوروئ.

- د غله په ږیره خس دی
- غل په غره کې نه ځایېږي
- مه کوه په چا چې و به شي په تا
- چاره که د سرو شي د ځیګر د منډلو نه ده

۵ـ زده کوونکي دې د لاندې متلونو تش ځایونه ډک کړي.

- هر چاته خپل ....کشمیر دی.
- د یو لاسه .... نه خېژي.
- څه چې .... هغه به ....
- پر مې .... مر مې ....

۶ـ په لوستل شوو متلونو کې موکوم یو خوښ دی، ولې؟ نظر مو ووایاست.

۷ـ په لوستل شویو متلونو کې نومځري (ضمیرونه) پیدا کړئ. او ووایاست چې کوم ډول نومځري دي.

۸ـ که د کوم متل کیسه مو زده وي په ټولګي کې یې ووایاست.

کورنۍ دنده

په کورنۍ کې له مشرانو څخه پوښتنه وکړئ او د هغوی له خولې نوي متلونه ولیکئ او بیا یې بله ورځ په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور زړه

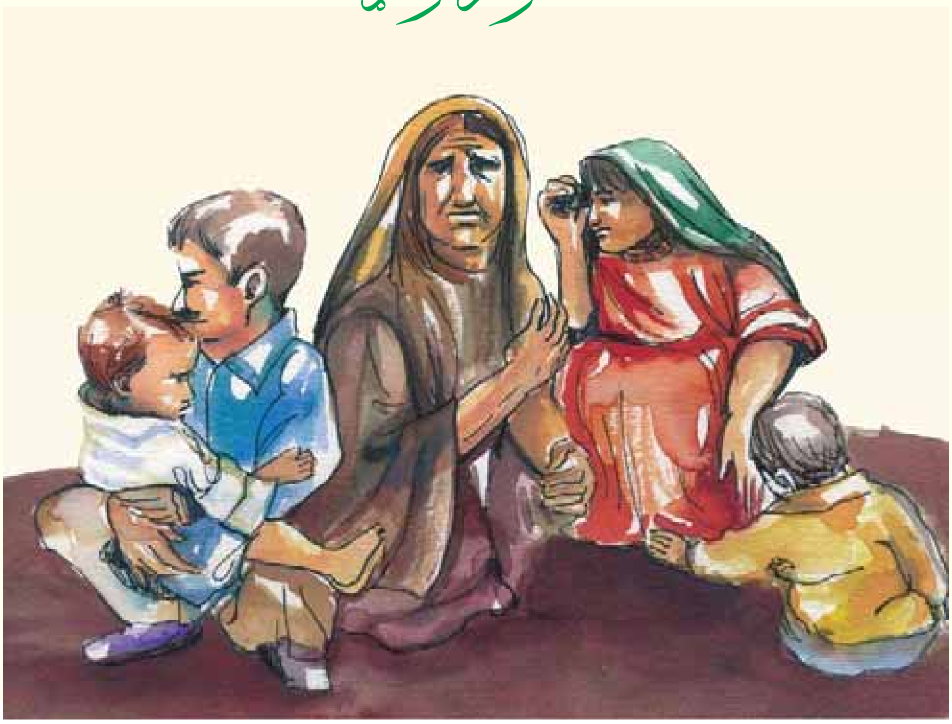

د مور د مينې او محبت، د مور د زړه سوي او مهربانۍ په اړه به تاسو ډېرې خبرې اورېدلې وي، خو اوس چې تاسو د مور په اړه کوم شعر لولئ، د مور د خواخوږۍ او مهربانۍ يوه ستره نمونه ده. دغه مطلب د افغانستان د نوميالي معاصر شاعر سيد شمس الدين مجروح په قلم له يوه بهرني (غربي) اثر څخه په شعر ژباړل شوی دی.

مور، تر ټولو مهربانه، مور تر ټولو زياته مينه ناکه ده، خو داسې کيسې او پېښې هم کېدونکې دي . تاسو دغه کيسه په شعري بڼه ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر لنډه پېژندګلوي:

سيد شمس الدين مجروح د افغانستان د معاصرو ادبياتو يو خوږ ژبی شاعر او ليکوال دی. په ۱۲۸۹ هـ . ش . کال د کونړ ولايت د شين کورک کلي په يوې روحاني کورنۍ کې پيدا شوی دی. زده کړې يې په خپل کلي کې سرته ورسولې او رسمې دنده يې د اعيانو په مجلس کې پيل کړه. بيا يې مختلفې دندې سرته ورسولې چې د عدليې د وزير او د صدارت د مرستيال په توګه يې هم کار کړی دی.

دسيد شمس الدين مجروح د شعرونو يوه مجموعه (منتخب شعرونه) په ۱۳۳۷ هـ . ش . کال د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده او دويمه مجموعه (ياد فرياد) يې په پېښور کې په ۱۹۸۵ م. کال کې چاپ شوې ده. سيد شمس الدين مجروح په ۱۳۸۱ هـ . ش . کال وفات شوی دی.

پسرلی د کال ځواني وه هوا نښه وه
د ګياه پرته په ځمکه لونګی شنه وه
ټول عالم په خوب ويده و نيمه شپه وه
هرې خوا ته د سپوږمۍ رڼا خوره وه
يو عاشق معشوقه ناست د رود په غاړه
په شراب د مينې مست و و دغه دواړه
سره ناست وو دوی بهر کلي نه لرې
دواړو ويلې ښې خوږې خوږې سندرې
د دوی منځ کې وې د راز و نياز خبرې
يو له بله يې وړه کړې وې وزرې
د ښايست غرور په سر کې د جينۍ و
د هلك په سر کې هم جوش د ځوانۍ و

سيد شمس الدين مجروح

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلك ووې محبوبې ماته يې كړانه
ماته زياته يې له دينه له ايمانه
څوك به نه وي محبت كې زيات له مانه
مادې هيڅكله خداى نه كا بې له تانه
زړه چې زيات له سرو ماله دى دلبره
ما قربان كړ هغه هم د ستا له سره
جينى وويل دا خبرې كوې څله
په دې لار كې زړه قربان وي تل ترتله
زړه په مينه كې عاشق نه ځي هر كله
دا په دې لار كې اول قدم دى ګله
زه به تاومنم هله زما ياره
چې د مور زړه كې دې راوړې زما لپاره
خپله مور سرې ته زياته له هر څاده
زړه د مور يوه مرغلره بې بها ده
كه د ستا مينه له ما سره رښتيا ده
كه صحيح دا دعوه د مينې ستا ده
د مور زړه دې كړه ترې غوڅ راپې وړه ماله
نو به هله زه خولګۍ دركړمه تاله
د هلك په سر چې دغه امتحان شو
په وجود كې يې برپا د غم توپان شو
هك پك ودريده په دوه و و كې حيران شو
خو پرې مينه شوه غالبه راروان شو
نو د مور سينه يې څيرې په خنجر كړه

مرغلره يې د زړه ترې رابهر کړه
چې هلك له دغه کاره نه وزګار شو
بيا روان په دغه لوري په تلوار شو
لار کې ولويد طبيعت ورته په قار شو
زړه يې هم له لاسه خاورو کې ګوزار شو
ناګهانه له زړه غږ شو چې بچيه!
خير دې وي ژوبل خو نه شولې زړګيه

د مور ستايل او درناوی:

دغه اصل ته په پښتو ادبياتو کې هم زياته پاملرنه شوې ده. زموږ زيات شمېر شاعرانو او ليکوالو په خپلو منظومو او منثورو اثارو کې د مور مقام ستايلی دی.

په بېلا بېلو ادبي نثرونو لکه داستانونو، ناولونو او نورو ادبي ټوټو کې د مور مقام ته پاملرنه شوې او د مور مقام پکې ستايل شوی دی. ويلای شو چې د مور مقام په پښتو ادبياتو او بيا په لنډيو کې ځانګړې ځای لري او زموږ د ادبياتو يو مهم څپرکی جوړوي.

په بېلا بېلو ليکنو کې د مور مقام، د مور مهربانی، شفقت او عاطفې د اولاد په روزنه کې د هغې کړاو او زيار انعکاس موندلی دی. د دغو ټولو ليکنو مقصد يو دی او هغه دا چې د مور د مقام او حقونو پېژندل او د هغې درناوی کول.

په ولسي ادب کې د مور د مينې عاطفې او مهربانۍ په اړه ډېرې کيسې شته چې يوه نمونه يې دلته راوړو:

وايي چې د يوې مور ماشوم بلې ښځې پټ کړ. د ماشوم مور که هر څومره له غلې ښځې څخه خپل ماشوم وغوښت، خو هغې ورنکړ او ويې ويل چې دا زما زوی دی. د ماشوم مور په چيغو چيغو قاضي ته ولاړه او عرض يې وکړ چې يوې ښځې مې ماشوم پټ کړی او نه يې راکوي. قاضي غله ښځه راوغوښته هر څومره پلټنې چې يې ترې وکړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه قانع نه شوه، ویل یې چې دا زما خپل زوی دی، پر ما یې ناحقه دعوه کړې ده.

قاضي و ویل: ما یو ازې پرېږدئ چې د پرېکړې په اړه فکر وکړم. دواړه ښځې د قاضي له کوټې نه ووتلې. ښه شېبه وروسته قاضي دواړه ښځې راوغوښتلې هغوی ته یې خپله پرېکړه داسې اعلان کړه:

وروسته د ډېر سوچ نه زه دې نتیجې ته ورسېدم چې ماشوم باید دوه ټوټې شي، یوه ټوټه د یوې مور او بله ټوټه د بلې مور. په دې پرېکړې کې به عدل او انصاف پر ځای شي.

قاضي جلات راوغوښت، ویل راشه دا ماشوم دوه ټوټې کړه. کله چې جلات توره په لاس راغی د ماشوم اصلي مور غږ کړ:

قاضي صاحب ماشوم مه دوه ټوټې کوئ، ماشوم زما نه دی، هغې ته یې ورکړئ.
قاضي پوه شو چې د ماشوم اصلي مور همدا ده، ځکه چې د خپل زوی مرګ یې نشو زغملای او هغه بله چې د ماشوم اصلي مور نه وه د قاضي پرېکړه یې ومنله.

په دې توګه قاضي ماشوم خپلې اصلي مور ته وسپاره او هغې بلې غلې ښځې ته یې سزا وټاکله.

د متن لنډیز:
د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ فرمایلي دي چې ((جنت د مور تر پښو لاندې دې)). د مور مقام په ټولنه کې تر هر چا لوړ دی او درناوی یې په ټولو لازم دی.
په دې منظومه کیسه کې د مور د مهربانۍ یوه داسې نمونه تاسو ولوسته چې مینه او مهرباني یې له بل چا سره نه شي پرتله کېدای. مور د مینې، محبت او مهربانۍ یوه داسې چینه ده چې دغه مینه او مهرباني یې د زړه په ځځېدونکو وینو کې هم نارې وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ غږ ولولي او د شعر مفهوم دې په خپلو خبرو کې ووايي.

۲ـ زده کوونکي دې په متن کې د راغلې کيسې لنډيز په خپلو کتابچو کې وليکي او بيا دې يې په ټولګي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي. يوه ډله دې په شعر کې نومونه او بله ډله دې صفتونه پيداکړي او د ټولګيوالو په وړاندې دې ولولي.

۴ـ له دغې کيسې نه تاسې څه زده کړل، خپل نظر خپلو ټولګيوالو ته څرګند کړئ .

۵ـ په متن کې ارتباطي کلمې پيدا او لست يې کړئ لکه :

کال، پسرلی، هوا

۶ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي :

نياز	بې بها	برپا	ملغلره

۷ـ زده کوونکي دې د ماشوم په اړه کيسه ولولي او د دغې کيسې لنډ مقصد دې پخپلو خبرو کې ووايي.

کورنۍ دنده

د مور د مهربانيو په اړه مو که کومه کيسه له چا اورېدلې وي او يا مو ياده وي په خپلو کتابچو کې يې وليکئ او بله ورځ يې په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی د ټولنې لارښود

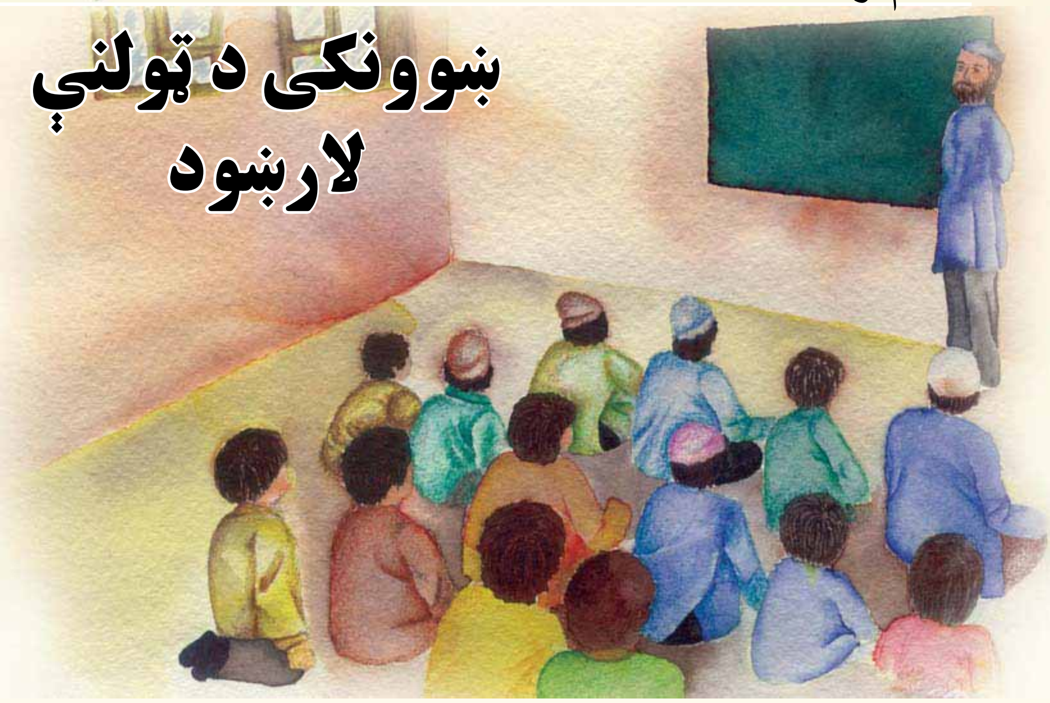

ښوونکی د ماشومانو او ځوانانو لارښوونه کوي. د پوهې او علم پرګاڼه یې سمبالوي. د نېکو لارو ګټې او د بدو لارو زیانونه ورته بیانوي.

په نننۍ نړۍ کې هر ډول پرمختګونه او هوساینه په ټولنه کې د انسان د پرله پسې زیار نتیجه او د ښوونکي برکت دی.

زده کوونکو ته لازمه ده چې د دغه لارښوونکو درناوی او احترام وکړي. په دې درس کې به د پوهاند رښتین د ژوند له پلوشو څخه د ښوونکي په اړه یو مطلب ولولئ.

- ښوونکی د ټولنې څه ډول معمار دی؟
- ښوونکي زموږ په روزنه کې کومه ونډه لري؟
- که ښوونکی نه وای دا نړۍ به څه ډول وه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او پوهه یوه رڼا او ځلا ده او ښوونکی او معلم د دغې رڼا خپروونکی دی.

علم او پوهه دودې او ترقۍ زینه ده او ښوونکی د دغې زینې جوړوونکی دی. علم د تورې تیارې مشال او د عقل د روښانتیا بله ډیوه ده. دغه مشال او ډیوه د ښوونکي د مازغو په رڼا روښانه کېږي. ښوونکی تل د خپل دماغ په ډیوه کې د فکر تیل سېځي، خپل مازغه ویلي کوي، شپې رونوي، د زړه وینې خوري او په ځان سخته تېروي دا ټول د دې لپاره چې د ناپوهۍ تیاره ورکه شي، خلک ښه او بد وپیژني او دښکلي او هوسا ژوند خاوندان شي.

ښوونکی په حقیقت کې د ژوندانه لارښود دی.

پوه، لایق، زیارکښ او زړه سواندي کسان د یو هېواد د لوړتیا او علمي ودې پخې ستنې دي. که دغه ستنې پخې او کلکې نه وي، نو د علم او پوهې ماڼۍ به هم بې کاره او بې خونده وي.

د علم وړانګې د ښوونکو په لاسونو په دنیا کې خپرېږي. د یونان ستر فیلسوف ارسطو د لومړي معلم، ابو نصر فارابي د دوهم معلم او ابن سینا د درېیم معلم په نامه یادېږي. غرض دا چې د معلم لقب او نوم یو ستر او درونډ نوم دی. په همدې وجه د ښوونکي مقام په ټولنه کې ډېر لوړ او جګ دی. څومره چې د ښوونکي مقام لوړ دی، نو هغومره یې وظیفه هم درنه او سخته ده. د هرې ټولنې وده او ترقي، پرمختګ او لوړتیا د هغوی د ښوونکو په زیار، کوښښ، اخلاص او له دندې سره په شوق او مینه پورې اړه لري. د یو ولس روښانه سبا د دوی په همت او زحمت پورې تړلی دی. د نن ورځې کوچنیان او ماشومان د دوی په وسیله د سبا ورځې پوهان او لویان کېدای شي.

ښوونکي د یو هېواد د باغ و بڼ مالیاران او د نوو بوټو او نیالګیو باغوانان دي. که دوی په خپله وظیفه کې د کوچنیانو په روزنه او پالنه کې لږ غفلت وکړي، نود وطن د علم او پوهې، ودې او ترقۍ باغ و بڼ به مړاوی او سپېره پاتې شي. ټول ماشومان د ښوونکو سره یو امانت دی د دغه امانت ساتنه، پالنه او روزنه د دوی دنده ده.

د ماشومانو د علم او پوهې زیاتول، د دوی د خویونو او اخلاقو سمول، په دوی کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل ملت، خاورې او هېواد مينه اچول او په پای کې له دوی نه د سم فکر او مزغو خاوندان او غوره سړي جوړول، د ښوونکو دنده ده. دا يو داسې پور دی چې بې له اداکولو څخه په بل هيڅ ډول نه خلاصېږي. ترکومې اندازې چې شاګردان علم او پوهې ته ضرورت لري، هغومره سمې روزنې او پالنې ته هم اړ دي. علم د انسان جوهر او روزنه يې ښکلا او ځلاده. د يو مخلص او پوه ښوونکي وظيفه دا ده چې دغو دواړو خواوو ته پوره پاملرنه وکړي او د خپل هېواد تاند نيالګي داسې وروزي چې هم يې خلک سيورې ته کښېني او هم يې له خوږو مېوو څخه ګټه واخلي.

لنډه دا چې د معلمانو دنده ډېره درنه او مهمه ده، خو ورسره ډېره پاکه او سپېڅلې هم ده. نو ښايي چې ټول ښوونکي په ډېر اخلاص او مينه خپله پاکه وظيفه سر ته ورسوي او د سالمې پوهنې په لوړولو او خپرولو کې شپه او ورځ زيار او کوښښ وکړي.

د متن لنډيز:

د ښوونکي کلمه که څه هم خلکو ته په ښکاره يوه ساده کلمه ښکاري او د ښوونکي دنده يوازې ښوونځي ته په تلو راتلو پورې تړي، خو داسې نه ده.

د ښوونکي دنده ډېره درنه او مهمه ده. مقام يې ډېر لوړ او نوم يې سپېڅلی او مقدس دی. نن ورځ چې په نړۍ کې د ژوند څه پرمختګونه او اسانتياوې وينئ، نو لومړني لارښوونکي يې معلمان دي، ځکه چې د نړۍ پوهان، سياسي څېرې، مخترعين او د هېوادونو واکمنان د ښوونکي د زيار په پايله کې راڅرګند شوي دي. لازمه ده چې د زړه له کومې د ښوونکي درناوی او احترام وشي. ښوونکي ته هم پکار ده چې خپله دنده په دقت، اخلاص، صداقت، سپېڅلتيا او د مسؤوليت له مخې پر مخ بوځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ څو زده کوونکي دې له ښوونکي نه وروسته لوست په وارسره ولولي او په وار سره دې د درس مفهوم په خپلو خبروکې ووايي.

۲_ زده کوونکي دې ګران لغتونه په کتابچوکې ولیکي او بیا دې یې معنا کړي.

۳_ زده کوونکي دې له لوست څخه مترادف الفاظ راوباسي او پرتخته دې یې ولیکي.

۴_ په لاندې معنا شوو لغتونو کې سم ته (س) او ناسم ته (ن) په پنسل ولیکئ.

- لایق: چارواکی
- زیارکښ: زحمت کښ
- وړانګې: وربخ
- مشال: څراغ، رڼا
- هوسا: لالهاند
- سپېڅلی: پاک

۶_ لاندې جملې تکمیل کړئ؛!

- علم او پوهه یوه .... او .... ده.
- ښوونکی په حقیقت کې د .... لاربنود دی.
- د علم وړانګې د .... په لاسونو په .... کې خپرېږي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې دښوونکي په اړه په کورکې یوه، یوه لیکنه وکړي چې شپږ کرښې او یا تر دې زیاته وي او بله ورځ دې په ټولګي کې واوروي.

نړیواله ادبي څېره: ټاګور

نړیوال هنرونه او فکرونه نړیوال ارزښت لري. دغه راز هنرونه او فکرونه نړیواله شتمني وي، هر انسان ترې ګټه اخیستلای شي. لیکوال او شاعر چې څه لیکي او څه وایي، د نړیوالې ټولنې لپاره وي، خو د ډېرو لږو فکر او هنر دومره پوخ وي چې نړیوال شهرت ور په برخه کړي.

دغه فکر او هنر هر انسان ته یو ځانګړی پیغام لري. له دغه فکر و هنر څخه بیا هر څوک له خپلې هنري لېوالتیا سره سم خوند اخلي.

په اووم ټولګي کې مو د اندرسن په اړه معلومات تر لاسه کړل، په دې لوست کې یوه بله نړیواله څېره ټاګور درپېژنو.

- تاسې که کوم نړیوال ادبي شخصیت پېژنئ په اړه یې خبرې وکړئ.
- د ټاګور کوم شعر یا کتاب مو لوستی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاګور يوه نړيواله ادبي څېره ده. ټاګور مشهور شاعر او ليکوال دی. په ډرامه ليکنه کې يې ډېر لوی لاس درلود. ناولونه او داستانونه يې هم ليکلي دي.

ټاګور د ۱۸۶۱ م. کال د مي په اوومه د هندوستان د کلکتې په ښار کې زېږېدلی دی. کورنۍ يې شتمنه وه او د علم او هنر له امله يې په بنګال کې ځانګړی شهرت درلود. د دې کورنۍ دلوېديځ له تمدن سره هم له يوې نيمې پېړۍ را په دې خوا اشنا وه. د خپلو نيکونو علمي، ادبي او هنري ميراثونه يې ساتل.

له همدې امله د ټاګور په شخصيت کې زاړه کره وړه او نوې ښکلا دواړه ليدل کېږي. ټول هندوستان تر اوسه د ټاګور په څېر بل پراخ نظره، خواخوږی او هوښيار اديب ونه موند.

ټاګور که د خپل وخت د پرمختللي ژوندانه له اسانيتاو برخمن و، نو د خپل وخت د بې وزلو وګړو له ژوندانه څخه هم ناخبره نه و. هغه دغه دواړه د سر په سترګو ليدلي وو. دغو متضادو زده کړو او تجربو د ټاګور شخصيت ډېر هر اړخيز (جامع) کړ.

رابندر ناتهـ ټاګور د نړۍ ببلا بېلو هېوادونو لکه انګلستان، جرمني، امريکا، سيلون، چين، ايټاليې، کاناډا، ويتنام، کمبوديا، لاوس، برما، روسيې او ايران ته سفرونه کړي دي. په دغو هېوادونو کې يې له ولسمشرانو او وزيرانو رانيولی تر بې وزلو وګړو پورې ليدلي کتلي او د هغو له حال څخه يې ځان خبر کړی دی.

په بېلا بېلو سفرونو کې له بېلا بېلو وګړو سره د هغه اړيکو او ليدنو کتنو هغه ته ډېره تجربه ور په برخه کړه. هغه په لسګونو ډرامې د اشعارو مجموعې، لنډې کيسې او رومانونه ليکلي دي.

د رابندر ناتهـ ټاګور ځينې اثار دادي:

۱ـ د يوه شاعر نکل	۲ـ تصويرونه او سندرې
۳ـ د ځنګل ګل	۴ـ د فطرت انتقام
۵ـ مات زړه	۶ـ د وړکتوب سندرې
۷ـ د اروپايي سيلاني ليکونه	۸ـ د لمر سيوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ـ د ماښام سندرې　　۱۰ـ تېز او توند
۱۱ـ خطرناک ښکار　　۱۲ـ د عالمانو پاچا او نور
۱۳ـ د سهار سندرې

د رابندر ناتهـ ټاګور ځينې اثار په پښتو ژباړل شوي دي، لکه : کابلي والا، ګيتا نجلي، تاج او ځينې نور. ګيتا نجلي عبدالرؤف بينوا ژباړلی او لومړی ځل په ۱۳۳۶ هـ . ش . کال په کابل کې چاپ شوی دی. د ټاګور ګيتا نجلي نړيوال شهرت لري. او د نوبل نړيواله جايزه يې ګټلې ده.

دګيتا نجلي د متن څو بېلګې:

هغه وخت چې زما زړه سخت او وچ شي، نو ته پر ما د رحم باران وکړه راشه!

کله چې ژوند محبت له لاسه ورکړي؛ نو ته د نغمې په پرده کې راشه! کله چې شاوخوا د هنګامه زېږوونکو مشاغلو شور پورته شي او ما د باندې وباسي، نو ته ای زما د سکوت خاونده! د خپل سکون او ارام سره راشه! کله چې زما بېنوا زړه د زندان په يوه ګوټ کې غلی کښېني؛ نو ای زما پادشاه! ور مات کړه د شاهانه برم او دبدبې سره راشه؛

کله چې زما د زړه پر ارزو باندې د باطلو او هامو غبار پرېوځي نو ته ای يوازې پاکه! ای ته يوازې ويښه! د خپلې برېښنا او تالندې سره راشه!

×××

تا په سيوري کې ځان پټ کړی دی، اې زما ګرانه! ته چېرې د ټولو تر شا ولاړ يې؟ دوی تا ټېل وهي، ستا له څنګه د خاورو پر ډک سړک باندې تېرېږي، او ستا هيڅ خيال نه ساتي.

زه دلته له څو ګړيو راهيسې نذرونه په لاس انتظار کومه، لاروي تېرېږي او يو ـ يو ګل مانه اخلي ـ اوس نژدې ده چې ټوکری تشه شي.

دګهيځ وخت تېر شو او د غرمې هم، د ماښام په سيوري کې زما سترګې له خوبه پټې

پټې کېږي. هر څوک خپلو کورو ته ځي، ما ويني راباندې خاندي او ما محجوبوي. زه د ګداګرۍ نجلۍ په شان پلو پر مخ ناسته يم او کله چې دوی ما وپوښتي چې زه څه غواړم؟ نو زه سترګې کښته واچوم او هغو ته هيڅ ځواب نه ورکوم.

اه، ربښتيا هم زه هغو ته دا کله ويلای شم چې ((زه تاته انتظار لرم، تا د راتلو وعده کړې ده)) زه له شرمه څنګه ويلای شم چې ((زه بې له دې غربته نور څه جهيز (د ورکولو لپاره نه لرم))

اه، ما دا غرور دخپل زړه په کومې کې پټ کړی دی، زه پر وښو ناسته اسمان ته ګورم، ستا ناڅاپه راتګ په ډېر شان او شوکت په خوب وينم چې: ټولې رڼاوې پرې ځلېږي، ستا د بګۍ زرين بيرغ رپېږي، ټول وګړي حيران ولاړ ګوري چې ته راکوز شې زما لورې ته راځې ددې لپاره چې ما له ځمکې پورته کړې، او يوې داسې بې وزلې نجلۍ ته د خپل څنګ سره د کښېناستو ځای ورکړې چې له شرم او نخو ته داسې رپېږي لکه د ونې پاڼه چې نسيم رپوي ... ((خو وخت تېرېږي او تر اوسه لا ستا د بګۍ د ارابو اواز نشته؛ ډېر د برم او خوښۍ جلوسونه له خپلو سحر کاربو سره تېر شول ـ ايا ته به هم هغه يې چې د ټولو تر شا په يو سيوري کې پټه خوله ولاړ يې؟ او زه به همدغه يم چې ستا په انتظار کې به ژاړم او په ناکامو ارزوګانو به خپل زړګی ستومانه ساتم؟

د متن لنډيز:

رابندر ناتهـ ټاګور د ديوندر ناتهـ ټاګور زوی دی. په ۱۸۶۱م. کې په کلکته کې زېږېدلی دی. پلار يې لوی شتمن او مذهبي لاربښود (مهاربشي) و. په لندن کې يې د حقوقو په څانګه کې زده کړې کړې وې. اثار يې ډېر لوړ ادبي او هنري ارزښت لري. ځينې کتابونو لکه : ګيتانجلي يې د نوبل جايزه اخيستې ده. ټاګور په ۱۹۰۱م. کال د شانتي نيکيتن بنياد کښېښود چې بيا په راوروسته کلونو کې په يو لوی پوهنتون بدل شو.

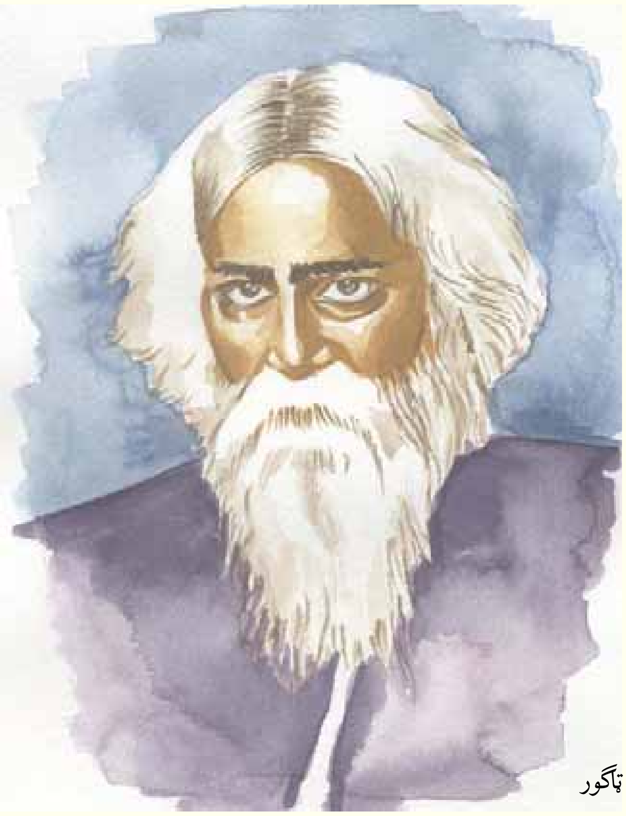
ټاګور

څرګندونې

(۱) نوبل: دا یوه نړیواله ډالۍ (جایزه) ده چې هر کال په بېلا بېلو علمي او ادبي برخو کې خورا مهمو شخصیتونو ته ورکول کېږي.

(۲) شانتي نیکیتن : (دارالامان) د ټاګور پلار د یوندر ناتهـ ټاګور په دغه ځای کې یو باغ جوړ کړ. خلک به د مراقبې او تفکر لپاره ورتلل او د هیڅ دین او مذهب خلک ترې منع نه وو. ټاګور بیا په ۱۹۰۱ م. کال کې دلته یو ښوونځی جوړ کړ چې وروسته په پوهنتون بدل شو او د شانتي نیکیتن په نوم یاد شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي:

- را بندر ناتهـ ټاګور د چا زوی او په کوم ځای کې زېږېدلی و؟
- د رابندر ناتهـ ټاګور کوم کتاب د نوبل جایزه اخیستې وه؟
- د رابندر ناتهـ ټاګور د څلورو کتابونو نومونه واخلئ؟
- د ټاګور کورنۍ له مالي پلوه څه ډول وه؟

۲ـ د ګیتا نجلي همدغه نمونه چې دلته راغلې ده ولولئ او پرمفهوم باندې یې وار په وار خبرې وکړئ.

۳ـ په دغو بېلګو کې کوم ډول نومځري پیداکولای شئ، ځانګړي، ملکي، مبهم او نور په نښه یې کړئ.

۴ـ لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروئ:

هنګامه، برم، او هام، محجوب، نخوت

۵ـ ټاګور دکوم ځای شاعر او لیکوال و؟

الف ـ د هندوستان　　ب ـ د بنګال　　ج ـ پاکستان

کورنۍ دنده

د دې لوست له ټول متن څخه ستاینومونه راواخلئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ. سباته یې ټولګیوالو ته واوروئ. له دغو ستاینومونو سره د هغوی ضد هم په خپله کتابچه کې ولیکئ.

ښکالو

بیان په دوو ډولو کېږي، په نثر او په نظم، د نثر برخه پراخه ده او هر ډول مطلب او پیغامونه پکې په اسانۍ ځای پر ځای کېدای او لوستونکو ته رسېدای شي. همدا لامل دی چې نثري پانګه تر نظمي پانګې ډېره زياته وي. له بلې خوا نظم ښه يادېږي او په اسانۍ ذهن ته سپارل کېږي. نثرونه بېلا بېل ډولونه لري. يوه ډول ته يې هنري يا ادبي نثر وايي. ادبي نثر هغه وي چې له ژبني هنره پکې کار اخيستل شوی وي. ادبي نثر به هرو مرو لوړ پيغام لري، خو د پيغام د بيان لپاره ليکونکی داسې کلمات غوره کوي چې د لوستونکي احساسات او عواطف راوپاروي. ادبي نثر انسان د لورېينې او ښېګنې لورته هڅوي. په انساني ټولنه کې د مينې، دوستۍ، سولې او امن د رامنځته کېدو غوښتنه کوي.

- ■ که تاسې کوم ادبي نثر لوستی وي نو وواياست د چا او موضوع يې څه وه؟
- ■ که کومه لنډه کيسه مو لوستې وي، د هغې نثر له نورو عادي نثرونو سره څه توپير درلود؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سپلمۍ لوېو لوېو ګڼو بوټو او ګورو پاڼو کې، هوسۍ له ځر نه سر پورته او شخوند يې بند کړ، غوږونه يې بوڅ کړل، حيرانه ودرېدله؛ داسې چې له ځانه نه وه خبره. ملخ د سپلمۍ په پاڼه ورو ورو، غلې غلې راغی، د هوسۍ غوږو ته نژدې شو:

هوسۍ! څه دي؟ ولې حيرانه يې؟ ولې خپه يې؟ او هو! دا اوښکې! ولې وابنه نه خورې؟ پسرلی تېر شو... وابنه وچ شول څه! ؟که تږې يې؟

هوسۍ په يوه نېب يوه طرف ته سترګې بکې کړي دي او غوږونه تکځ.

ملخ بيا وويل: د چا ښکالو ده څه؟

هوسۍ ديکه وخوړه: هو! نه وابنه وچ دي او نه تږې يم ښکالو ده. د چا ښکالو! د چا د يا د ښکالو!!

ملخ: پوه نه شوم.

هوسۍ: ته لا نه وې، دا سپلمۍ وړې وړې وې، زه او اشنا مې دلته څرېدو، ښکالو شوه، ما دغه شان غوږونه بوڅ کړل، اشنامې دغه شان وويل، همدغه شان لکه تا چې وويل...ډز شو... موږ ټوپ کړ، زه ليرې لاړم. اه ... پل مې واخيست، وينې پسې لاړم ان د پاچا تر باغه ... د پاچا د زوی سر کلی و... سندرې ويل کېدې، غوښې وريتېدې، بېګمې خند ېدې. ملکه په تخت ناسته وه، زما د سترګو په اوښکو پوه شوه، لکه چې ته پوه شوې. اخر زنانه عالم و. ما وويل بي بي مېرمنې! زما د اشنا تيکې ستا باورچي خانه کې وريتېږي، خو دا څرمن يې ماته راکړه. زه به يې په يوه ونه کې اويزانده کړم... ورته به ګورم د زړه سود به پرې کوم.

ملکې وويل: نه څرمن تاته نه شي درکولی. سوېلو وويل: نه، هيڅېږې نه! دې نه به موږ تمبل جوړوو.

ګوره غوږ کېږده! نن د هغه پاچا د زوی سنت ګيري ده ... تمبل وهلی شي. دغه اواز اورې؟ دا زما د اشنا د څرمنې تمبل دی... په ما يې اواز خوږ لګي. زما پرې سود کېږي. ښکالو ده... زه پرې پوهېږم، ته پرې نه پوهېږې... سود پرې کوم سود!!

((سيد راحت زاخېلي))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

پورتنۍ کیسه د هوسۍ او ملخ ترمنځ د پوښتنو او ځوابونو په بڼه راغلې ده. کیسه داسې ده چې هوسۍ او ملخ په یوه څرځای کې اوسېږي. هوسۍ څه ښکالو اوري، یو دم تېر یادونه ور په زړه کېږي. غونې یې ځېږ شي. د هماغه ډز انګازې یې یو ځل بیا په ذهن کې راغبرګې شي چې د ژوندانه ګران ملګری یې ترې جلا کړی و. هوسۍ ملخ ته خپله پخوانۍ کیسه کوي. وايي چې زه او يار مې یوه ورځ همداسې په دې ځای کې څرېدو چې څه ښکالو شوه، یو ناڅاپه ډز شو ما لیرې منډه کړه چې ګورم ملګری مې نه و. بېرته راوګرځېدم منډ مې واخیست او د پاچا تر کوره لاړم. ګورم چې د ملګري غوښه مې پخېږي، له ملکې نه مې وغوښتل چې د ملګري څرمن مې راکړي او د يادګار په توګه به يې په يوه ونه کې ځوړنده کړم، د زړه سود به پرې کوم، خو ملکې انکار وکړ او ویې ویل چې له دې څرمنې نه موږ تمبل (چمبه) جوړوو.

اوس د پاچا د زوی سنت ګري ده، له هغې څرمنې نه یې تمبل جوړ کړی، د پاچا د زوی په سنت ګرۍ کې وهل کېږي او زما پر زړه د خپل یار او اشنا یادونه راورېږي.

د ليکوال پېژندګلوی:

سيد راحت زاخيلي دسيد فريح الله زوی، په ۱۳۰۳ هـ . ق. کال د نوښار په زاخيلو کې زېږېدلی دی. زاخيلی غښتلی ليکوال او منلی شاعر و. د ژباړې په فن کې يې هم پوخ لاس درلود. په ناول او لنډه کيسه ليکنه کې يې ډېر شهرت درلود. د پېښور لومړنی پښتو اخبار ((افغان)) د ده په اهتمام راوتلی دی. د ډېرو کتابونو لکه ماه رخ، لغات افغاني، تاريخ افغانستان، د حضرت علي کرم الله وجههُ اقوال، شلېدلي پنه، د زړه درد، داغستان او نورو ليکوال دی. په ۱۳۸۳ هـ . ق. کې يې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي او بیا دې په وارسره د کیسې مفهوم په خپلو خبرو کې ووایي.

۲_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- کیسه د څه شي په اړه ده؟
- په کیسه کې کوم کرکټرونه راغلي دي؟
- د کیسې پېښه څه ډول ده؟

۳_ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

_ ښکالو _ سپلمۍ _ نبب _ بکې _تکۍ

۴_ که د زده کوونکو دغې کیسې ته ورته کومه کیسه په یاد وي په ټولګي کې دې په لوړ غږ ووایي.

۵_ زده کوونکي دې په درې ډلو وویشل شي: یوه ډله دې په متن کې نومونه، بله ډله صفتونه او درېمه ډله دې ضمیرونه پیدا کړي او بیا دې یې د هرې ډلې استازی په ټولګي کې په وار سره د لست له مخې ووایي.

۶_ زده کوونکي دې په لوړ غږ کیسه داسې ووایي چې د اواز اوچتول، نرمول او وقفه (ځنډ) په نظر کې وساتي. نور زده کوونکي دې لوستل وڅاري.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه په کور کې د کوم لیکوال یوه لنډه کیسه خوښه او په کتابچه کې دې ولیکي یا دې له مور او پلار، یا نیا او نیکه څخه کومه کیسه واوري او د هغې لنډیز دې په کتابچه کې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ویشتم لوست

مور ولې کیسې لولو؟

له خپل مور و پلار، مشرانو او همزولو څخه به مو ډېرې کیسې اورېدلې وي. ساعت به مو پرې تېر شوی او خوند به مو ترې اخیستی وي. پر ساعت تېرۍ او خوند اخیستو سربېره کیسې نورې ښېګنې هم لري. په کیسو کې روزنیز، اخلاقي او معلوماتي مفاهیم هم نغښتي وي. له کیسو څخه مور روزنېزې، اخلاقي او معلوماتي ښېګنې هم تر لاسه کولای شو.

ځینې کیسې په یوه ولس یا یوې ژبې پورې اړه لري، خو ځینې کیسې بیا په ګڼو ولسونو او ګڼو ژبو کې شریکې وي. که کیسه په یوه ولس یا یوې ژبې پورې هم اړه ولري، نو ډېرې داسې روزنیزې او اخلاقي ښېګنې پکې وي چې ټول ولسونه ترې د خپل ژوندانه لپاره ګټه اخیستلای شي.

- کیسې څه ښېګنې لري؟
- له کیسو نه څه زده کوو؟

حکایت

یو عالم د یو پاچا په وړاندې خبرې کولې. ناگهانه یې د خبرو په منځ کې و ویل چې په هندوستان کې یوه ونه ده که د هغې ونې مېوه څوک وخوري نو هغه سړی به زوړ نه شي او نه به مړ شي. پاچا چې دا خبره واورېدله، نو په هغه ونې باندې مین شو، سودا واخیست چې دا به څه رنگ پیدا شي. لیکن د هغه عالم نه یې پوښتنه نه کوله چې دا ونه به چېرته وي او څنگه به وي. مگر چې د ده پرې ډېر باور و، هغه سړی یې په طرف د هندوستان رخصت کړ او ډېر مال یې ورته ورکړ، ورته یې و ویل چې دا دولت لگوه او نور به هم درلېږم، خو هله بېرته راځه چې ماته د دغې ونې مېوه راوړې.

قاصد روان شو چې هندوستان ته ورسېده، نو له خلکو نه به یې هر ځای پوښتنه کوله او ویل به یې چې هغه ونه په کوم ځای کې ده چې سړی یې مېوه وخوري، نو بیا همېشه ژوندی وي او هیچرې نه زړېږي چې خلکو به دا خبره واورېدله، نو چا به ور پورې خندل چا به ورپورې ټوکې کولې، چا به ویل چې دا لیونی شوی دی، چا به ویل چې موږ ته معلومه نه ده مگر چې دا سړی ورپسې گرځي، نو معلومېږي چې دا به رښتیا چېرته وي. چا به ویل چې په پلاني ځنگل کې که چېرې وي، نو وي به او بل ځای مې گومان نه کېږي چې گوندې پیدا شي. چا به ویل چې په پلاني ځنگل کې یوه لویه ونه ده چې سر یې چا ته نه ښکارېږي او بېخ یې هم نه معلومېږي او مېوه یې هم چا له په لاس نه ورځي که چېرې هغه وي نو شک نشته.

هر چا به ورپورې مسخرې کولې او دې غریب به په ځنگلونو ، غرونو ، میرو او په بیابانونو گرځېده. حاصل دا دی چې یو خوا بل خوا وړاندې وروستو ښکته پورته ډېر طلب یې وکړ، مگر هیڅ په حال پوه نه شو، نو بېرته راوگرځېده چې وطن ته راته ډېر خپه و او له ځان سره یې ویل چې پاچا ته به څه عذر کوم. په یو ځای کې یې شپه شوه په هغه ځای کې یې واورېده، یو سړي و ویل چې زموږ په دې کلي کې لوی عالم دی او بې شانه ښه سړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاصد په زړه کې و ویل چې بارې ورشم که څه دعا راته وکړي، نو دستي پاڅېد هغه عالم ته ورغی چې ملاقات یې ورسره وشو، نو ورته وېې ویل چې صاحبه دعا راته وکړه چې ایمان مې خدای ﷻسلامت کړي او په خیر سره وطن ته ورسېږم. هغه دعا ورته وکړله او بیا یې ترې پوښتنه وکړه چې چېرته تللی وې.

قاصد ورته دا ټوله کیسه و ویله. عالم چې واورېده، نو ورته یې و ویل چې تاسو د هغه خپل عالم په خبره نه یې پوه شوي. هغه ونه بله نه ده هغه ونه د علم ده یعنې د علم مېوه چې څوک وخوري، نو هغه سړی به همېشه ژوندی وي او د همېشه ژوندون څه معنا ده، هغه معنا دا ده چې خدای ﷻ وپېژني، نېکي بدي ورته معلومه شي، د نېکۍ عمل کوي او له بدۍ نه ځان ساتي، کتابونه تصنیف کاندې شاګردان ترې پاتې شي، نو هډو که دا سړی په تن مړ هم شي هیڅ غم یې نشته، ځکه چې هلته یې روح ژوندی وي او دلته یې نوم ژوندی وي او ثواب یې داسې کېږي، لکه یو ژوندی سړی چې نېکي کوي او ثواب یې کېږي.

قاصد ورته و ویل چې صاحبه موږ هم دومره پوهېږو، نادانان نه یو که چېرې هغه علم یادکړی وی، خو موږ به پوه شوي وو چې علم وایي، ولې هغه د ټولو خلکو د وړاندې ونه یاده کړې ده او په دې خو هرڅوک پوهېږي چې علم د یو ځیز نوم دی او ونه د بل ځیز.

هغه عالم و ویل چې ته بیا پوه نه شوې، تا له مثال په کار دی چې ښه پوه شې. ګوره یو سړی وي نو د چا پلار وي او د چا زوی وي او د چا لمسی وي او د چا نیکه وي او د چا خوربی وي او د چا ماما وي او د چا تره وي او د چا وراره وي او د چا ترورزی وي او د چا تربور وي او د چا ورور وي او د چا اشنا وي او د چا دښمن وي او د چا دوست وي، نو اوس ته ګوره همدغه یو سړی دی او هر نوم له دې نومونو چې په خپل ځای کې ورته څوک وایي، نو ویلی شي که نه شي؟

قاصد و ویل چې ښېښکه ویلی شي. نو هغه عالم و ویل چې داسې علم ته هم دواړه نومه ویلی شي. که دې خوښه وي نو ورته علم وایه او که دې خوښه وي، نو ورته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندانه ونه وايه، دواړه نومونه يې برابر دي هيڅ فرق په کې نشته.

قاصد چې دا خبرې واورېدلې تسلي يې د زړه وشوله او له عالم نه يې رخصت واخيست او د خپل کور په طرف راروان شو چې ښار ته ورسېده پاچا ورته په امېد کې و چې دربار له ورغی پاچا ترې پوښتنه وکړله، ويل يې چې و وايه مېوه دې وموندله او که نه دې ده موندلې؟

قاصد ورته له سره کيسه شروع کړله، خپل ربړېدل او په ملکونو او په غرونو او په بيابانونو گرځېدل او د خلکو مسخرې کول ټول حال يې ورته بيان کړ. چې پاچا واوريده، نو ډېر خپه شو، ويې ويل چې ستا ربړ عبث شو او زما مطلب و نه شو. پس له هغه قاصد ورته د هغه عالم خبره په ښه شان سره ښېله ښېله، جدا جدا واوروله. چې پاچا واورېدله ډېر خوشحال شو او قاصد له يې د گرځېدلو له مشقت نه دوه برابره دولت ورکړ او پس له هغه باقي عمر د علم او د عالمانو په ساتنه او په پالنه کې شو او حکم يې وکړ چې هرڅوک دې واوري چې علم نه په واړه دی او نه په زاړه دی، خو زده کړه دې کوي که لوی وي او که وړکی وي.

((مولوي احمد))

د متن لنډيز:

دغه کيسه د علم او پوهې د ارزښت په اړه ده. په کيسه کې چې کومه ونه ياده شوې د هغې نه موخه علم او پوهه ده چې علم نه زړېږي او تل تر تله وي. که يو عالم له ژونده سترگې پټې کړي بيا هم د خپل علم له امله يادېږي. او نوم او ياد يې په کتابونو او د شاگردانو په ذهنونو او ژبو کې گرځي او دغسې عالمان او پوهان د خپل علم له برکته تر پېړيو، پېړيو پورې ژوندي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې کیسه په چوپه خوله ولولي او بیا دې یې مقصد په ټولګي کې ووايي.

۲_ زده کوونکي دې د کیسې یو یو پراګراف په وار سره ولولي او خبرې دې پرې وکړي.

۳_ زده کوونکي دې د کیسې مطلب په خو لنډو کرښو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې په وار سره ووايي.

۴_ زده کوونکي دې په لاندې پاراګراف کې نومونه په نښه کړي او ودې وايي چې کوم ډول نومونه دي:

ګوره یو سړی وي، نو د چا پلار وي او د چا زوی وي او د چا نمسی وي او د چا نیکه وي او د چا خوربي وي او د چا ماما وي او د چا تره وي او دچا وراره وي او د چا ترورزی وي او د چا دښمن وي او د چا دوست وي.

۵_ زده کوونکي دې په کیسه کې نومځري (ضمیرونه) پیداکړي چې کوم ډول نومځري پکې راغلي دي؟

۶_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- قاصد ولې په ځنګلونو کې ګرځیده؟
- پاچا قاصد په څه شي پسې لیږلی و؟
- قاصد د پاچا لپاره څه راوړل؟
- پاچا د قاصد له خبرو نه وروسته څه پریکړه وکړه؟

۷_ زده کوونکي دې د کیسې ځایونه او اشخاص په ګوته کړي چې کوم ځایونه او کوم اشخاص په کیسه کې راغلي دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لاندينۍ کیسه په کورکې په غور سره ولولي، لنډ مطلب دې يې په خپلو کتابچو کې وليکي او سبا ته دې يې د ټولګيوالو په وړاندې واوروي.

وايي چې اوښ، غوايي او پسه سره ملګري شول په لاره روان وو، د وښو يوه ګېډۍ يې وموندله. پسه وويل چې دا واښه لږ دي ټول پرې نه مړېږو، که يې ووېشو، نو د يوه کار هم پرې نه کېږي. ښه به دا وي چې په موږ کې کوم چې مشر وي همغه دې وخوري، ځکه چې مشر په هر ځای کې د عزت وړ او حقدار وي.

اوس نو راځئ چې د خپل عمر زياتوالی ثابت کړو. پسه وويل: چې زما تاريخ تر ټولو زيات دی، ځکه چې د هغه پسه سره د خپلوۍ اړيکه لرم چې د حضرت ابراهيم لپاره د جنت نه رالېږل شوی و، نو دا واښه زما حق دی، تاسو دواړه بايد صبر وکړئ.

غوايي وويل: چې ته خو تر ما ډېر کشر يې زه د هغو غوايانو تربور يم چې حضرت ادم په لومړي ځل په جغ تړلي وو او ځمکه يې پرې قلبه کړې وه، نو له دې امله دا واښه زما حق دی، زه تر تاسو دواړو مشر يم.

په دې وخت کې اوښ غړانګه کښته کړه او د وښو ګېډۍ يې په خوله کې اوچته کړه او ويې ويل: چې زما خو د عمر تاريخ ثابتولو ته څه اړتيا نشته؛ ځکه هر چا ته معلومه ده چې زه له بدنه لوی او غټ يم او بل څوک په لوی والي او ځواک کې د ځان جوګه نه وينم، نو ښکاره خبره ده چې په عمر کې هم تر تاسو زيات او پخوانی يم. دا ګېډۍ زما حق دی، بايد زه يې وخورم.

چې د چا وي د لاسونو زور قوت
هغه کله د حساب لري حاجت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

خوږ ژبی شاعر سید حسن خان

د پښتو ادب معاصره دوره ډېر نومیالي لیکوالان او شاعران لري. دغو نومیالیو هر یو پخپل وار د خپلو شعرونو او لیکنو له لارې د ټولنې دردونو ته انعکاس ورکړی او د اصلاح او سمون لپاره یې شعرونه ویلي او په نثر کې یې لیکنې کړې دي.

د دغو نومیالیو لیکوالو او شاعرانو د فکر او ادب ذخیره موږ ته د کتابونو په شکل پاتې ده او زموږ د معاصر ادب یوه لویه ذخیره ده. په دغه ډله کې یو هم سید حسن خان دی چې په دې لوست کې به یې وپېژنو.

۱ـ په معاصرو شاعرانو کې کوم شاعران پېژنئ؟

۲ـ د خوږ ژبي شاعر سید حسن په اړه معلومات لرئ؟

سید حسن خان ((حسن)) د سید حسین پاچا زوی دکونړ له سیدانو څخه و. په ۱۲۷۰ هـ . ش . کال د لغمان په چار باغ کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې یې په خصوصي توګه سرته رسولې وې. بیا یې نورې زده کړې په عسکري ښوونځي کې پای ته ورسولې او د هغه وخت د حرب په وزارت کې یې خپله دنده پیل کړه چې د ژوند په وروستیو کې یې د فرقه مشر په رتبه د حرب په وزارت کې د حربي رئیس په حیث کار کاوه.

ښاغلی سید حسن که څه هم په عسکري چارو کې بوخت و، خو د ځانګړې مطالعې له لارې یې په ډېرو مسایلو کې ژور معلومات درلودل. همدارنګه له پښتو ژبې او ادب سره یې زیاته مینه وه او په پښتو شعر کې د لومړۍ ډلې په شاعرانو کې حسابېده. د سیدحسن د شعر ژبه روانه، خوږه او شعر یې په نادرو خیالاتو او مفاهیمو ښکلی و.

په شعر کې یې انتقادي مضمونونه هم زیات وو. د پښتو له پخواني ادب سره یې هم ژوره مینه لرله، تل یې مطالعه کوله. دغه شعر یې د لوړ خیال او ژور فکر څرګنده نمونه ده:

شانې سنا سر دې په سل ځایه اره شي
راوړه تا پرېشانې د زلفو کوره ته
هوسۍ غوټه کړه خپل مشك د زړه په ناف کې
چې د سنا د زلفو بوی خوره شو هره لوره ته

د غازي امان الله خان له واکمنۍ نه وروسته چې په هېواد کې کورنۍ اړو دوړ رامنځ ته شو، سید حسن خان په ننګرهار کې د ((کور غم)) په نامه یو اخبار راوایست. هغه د ملي یووالي ټینګ پلوی و چې دغه پیغام یې د هېواد د بقا سره تړلی ګاڼه او په خپلو شعرونو کې یې خلکو ته رساوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې چې غونډ شئ متفق شئ
ټول وطن به مسخر شي سنا سې زور ته
کنه خوار ذلیل به ګرځئ په دنیا کې
نشانه به شئ د ټول عالم پېغور ته

لکه څنګه چې د نوموړي لوړه او خوږه شعري طبعه وه، هماغسې په مجلسونو کې هم ډېر صمیمي و. مجلس یې خوږ او بې تکلفه و. ښاغلی عبد الرؤف بېنوا د سید حسن خان د شعر په اړه داسې وایي:

((د ده اشعار زیاتره اصلاحي، تنقیدي او نهضتي روح لري او د وطن خواهی لوړ احساس پکې ځلېږي. د ده له اشعارو څخه څرګندېږي چې ده غوښتي دي چې پخپلو سوځوونکو اشعارو ولس راویښ او د هغوی د افکارو لاره اصلاح کړي. حتی کله کله په ډېرو سختو او درشتو الفاظو د قوم نا اهلان تنبیه کوي.))

څرنګه چې دی یو مبارز و، نو تل یې د استبداد په وړاندې دریځ لاره. له دې امله یې د ژوند ډېره برخه د وخت په زندانونو کې تېره کړه.

دغه خوږ ژبی او نومیالی شاعر په ۱۳۱۹ هـ . ش . کال په کابل کې وفات شو.

د سید حسن خان حسن د کلام نمونه داده:

په نغمه لکه بلبل غږېدل زده کړه
پته خوله وینا د ګل له بلبل زده کړه
رخت په سر کړه له غنچې نه رابهر شه
په هوا لکه وږمه چلېدل زده کړه
د اغزي په څېر د ګل سره همراز شه
په ځېره صورت د ګلو ساتل زده کړه
نسترن شه په اغوش سرو ازاد کړه
په هر بوټي د ګلشن تاوېدل زده کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رژېدو له وېرې نه غوړېږي ولې
اندېښنه پرېږده غوټې توکل زده کړه
کوڼي مرغه په شان به څومره ژوند کړې
د شاهین په دود ازاد الوتل زده کړه
که د نورو اسایش او ارام غواړې
ګهوارې غوندې د ځان کړېدل زده کړه
ګړندی شه کاروان هسې کړه منزل لنډ دی
د جرس په اواز تلل او راتلل زده کړه
راحت پرېږده زحمت واخله سید حسنه!
د وطن په درد و غم ژړېدل زده کړه

د متن لنډیز:

سید حسن خان حسن د پښتو ژبې نومیالی شاعر و. په عسکري چارو کې د حرب رئیس و. اصلي ځای یې کونړ او په لغمان او کابل کې اوسېده. د ملي احساس خاوند او په وطن مین شاعر و چې شعرونو یې انتقادي او اصلاحي بڼه درلوده. په شعر کې یې هنري اړخ هم پیاوړی و. سید حسن خان په معاصره دوره کې هغه شاعر و چې د شعر پیغام یې په ښکلې هنري جامه کې رانغښتی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- سید حسن خان حسن دکومې دورې شاعر و ؟
- د سید حسن خان د شعر پیغام څه و ؟
- سید حسن خان څه دنده درلوده ؟

۲_ زده کوونکي دې په وار سره شعر ولولي او مفهوم دې يې په خپلو خبرو کې ووايي.

۳_ زده کوونکي دې د سید حسن خان د شاعرۍ مهم ټکي په يو، يو پراګراف کې وليکي او بيا دې يې په وار سره په ټولګي کې ووايي.

۴_ زده کوونکي دې په لاندې بیتونو خبرې وکړي او هر يو دې خپل نظر څرګند کړي:

رژېدو له ویرې نه غوړېږي ولې
اندېښنه پرېږده غوټۍ توکل زده کړه
کورنې مرغه په شان به څومره ژوند کړې
د شاهین په دود ازاد الوتل زده کړه
که د نورو اسایش او ارام غواړې
ګهوارې غوندې د ځان کړېدل زده کړه

۵_ لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروئ:

۱_ انعکاس ۲_ حرب ۳_ درشت ۴_ نااهلان
۵_ اسایش ۶_ ګهواره ۷_ جرس ۸_ استبداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹_ مبارز   ۱۰_ دریځ

۶_ په لاندې جملو کې کوم نومځري (ضمیرونه) راغلي دي، په نښه یې کړئ:

- زه بل قلم درکوم.
- ستا بکس مې هیڅ په کار نه دی.
- څوک به زما د پوښتنې ځواب و وایي؟
- نور مېلمانه هم راغلل.

ولې درس وایو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د سید حسن خان حسن د شعر لاندې بیتونه په کورکې ولولي او د هغو مفهوم دې په څو کرښو کې ولیکي او بله ورځ دې یې هغه په ټولګي کې واوروي.

که د نورو اسایش او ارام غواړې
کهواړې غونډې د ځان کړېدل زده کړه
کړندی شه کاروان هی کړه منزل لنډ دی
د جرس په اواز تلل او راتلل زده کړه
راحت پرېږده زحمت واخله سید حسنه!
د وطن په درد و غم ژړېدل زده کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اپینو زیانونه

نشه د اسلام په سپیڅلي دین کې حرامه بلل شوې ده. هر ډول نشه د بدن ذهني او بدني ځواک او توان له منځه وړي. له همدې امله معتادین د ټولنې په اوږو بار کېږي او کله کله ناوړه کارونو ته هم لاس اچوي. نشه په ټولنه کې د سړي اعتبار کموي او خلک پرې بې باوره وي. د نشه يي توکو کارول معيوبيت رامنځته کوي او کله د مرګ سبب هم کېږي.

د نشه يي توکو ډولونه زیات دي چې یو ډول يې اپين دي په دې درس کې د اپينو د استعمال زيانونه تاسو ته درپېژنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني

اپین یوه تور بخنه نسواري ماده ده چې د یوه بوټي له شېرې څخه چې کوکنار نومېږي لاس ته راځي. د انسانانو معلومات د اپینو او د هغه د طبي تاثیراتو په اړه کم تر کمه څلور سوه کاله مخکې تر مېلاده رسي. په ځینو سر چینو کې داسې راځي چې په اروپا کې مجاریان لومړني کسان وو چې د کوکنارو له بوټي سره یې اشنایي پیدا کړې وه. وروسته بیا د رومیانو او یونانیانو په لیکنو او اثارو کې د خشخاشو یادونه شوې ده. د اسلامي تمدن په دوران کې هم ځینو شاعرانو په خپلو شعرونو کې د اپینو نوم یاد کړی دی او ځینو پوهانو او طبیبانو لکه بلخي ابو علي سینا او محمد زکریا رازي د بېلابېلو ناروغیو د درملنې لپاره له اپینو څخه په ډېره کمه اندازه استفاده کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم اپین په طبابت کې په یوه ټاکلې فیصدۍ د دردونو د تسکین لپاره د ځینو دواګانو په جوړښت کې کارول کېږي، خو د نوموړو دواګانو استعمال د ډاکټر له اجازې پرته زیات خطر ناک او د بېلا بېلو ناروغیو لکه: سرطاني ناروغیو، مسمومیتونو او حتٰی د مړینې لامل ګرځېدای شي.

د اپینو استعمال په لومړي سر کې په معتاد سړي کې یو ډول کاذبه خوشحالي منځته راوړي، خو له ځنډه وروسته استعمالوونکی شخص ستړیا، زړه بدي او مسمومیت احساسوي. ترياکي کسان تل له یوه سخت او مزمن مسمومیت سره مخ وي چې دغه مسمومیت کله ناکله د مړینې لامل هم ګرځي.

د اپینو او نورو نشه یي توکو استعمال د ملیونونو انسانانو د تباهۍ سبب ګرځي او په ټولنه کې اخلاقي انحطاط او ټولنیز ناورین رامنځته کوي، حال دا چې د مخدره توکو د کرکیلې او قاچاقو ګټې د یو شمېر بد مرغو، حریصو او ماده پرستو عناصرو جیب ته ځي چې تل د خپلو شخصي ګټو فکر کوي. د اپینو استعمال او قاچاق په یوه ټولنه کې د ډېرو لویو جرمونو لکه غلا، وژنې، لوټمارۍ، تېري او نورو سلګونو فسادونو لامل ګرځي.

د اپینو روغتیایي او روحي زیانونه:

د اپینو استعمال بېلا بېل زیانونه لري، خو څو خطرناک ضررونه یې دا دي:

۱ـ مسمومیت

۲ـ د زړه ناروغي

۳ـ ډنګر توب او د بدن عمومي کمزوري

۴ـ د سږو سرطان

۵ـ د بدن د وزن کموالی

۶ـ د حافظې کمزوري

۷ـ د ستړیا احساس

۸ـ د جنسي میل کمزوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست اصلي پیغام:

اپیین یو ډول نشه یي توکی دی چې استعمال یې د بېلا بېلو ناروغیو، لکه: سرطان، زېړي، د زړه درېدنې، د وینې د فشار، خپگان او د انزوا سبب گرځېدای شي او ټولنه د ناورین او نابودۍ کندې ته غورځوي.

ځرگندوني

۱ــ مسمومیت: زهرجن کېدل

۲ــ د حافظې کمزوري: د خبرې هېرول

۳ــ مزمن مسمومیت: په دوامداره توگه د بدن زهرجن کېدل.

۴ــ اخلاقي انحطاط: اخلاقي کمزورتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- د مخدره توکو استعمال څه ډول زیانونه منځ ته راوړي؟
- د مخدره توکو روحي او ځاني زیانونه وواياست؟

۲ـ زده کوونکي دې متن په اوچت اواز ولولي او د درس مفهوم دې په لنډو ټکو کې ووايي.

۳ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

۱ـ معتاد　۲ـ کاذب　۳ـ مزمن　۴ـ ناورین　۵ـ انزوا

۴ـ زده کوونکي دې سم ځواب په پنسل په نښه کړي:

- د اپینو استعمال:

الف: بدن قوي کوي

ب: حافظه قوي کوي

ج: د زړه ناروغي رامنځته کوي.

۵ـ زده کوونکي دې ناسم ځواب په نښه کړي:

د اپینو کارول:

۱ـ مسمومیت رامنځته کوي.

۲ـ بدن ډنگر او کمزوری کوي.

۳ـ د سږو سرطان رامنځته کوي.

۴ـ حافظه غښتلې کوي.

۶ـ زده کوونکي دې په وارسره د اپینو د استعمال زیانونه څرګند او وشماري.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپل چم او ګاونډ کې وګوري، که کوم معتاد وي د هغه په اړه دې څو کرښې ولیکي او بله ورځ دې یې په ټولګي کې واوروي.

یا:

زده کوونکي دې د نشې په اړه یوه ربښتینې کیسه ولیکي او بله ورځ دې یې په ټولګي کې واوروي.

روږدی او دارو

د یوه روغتون رئیس د روغتون کتنه کوله، په یوه واټ کې و چې د یوه ناروغ زګیروي یې واورېدل. ورنژدې شو، تر روغبړ وروسته یې ترې وپوښتل:

نن دې دارو خوړلي دي؟

ناروغ وویل: نه ځار دې شم! دارو یې را نه کړل.

رئیس په ډېره غوسه نرس ته غبرګ کړ، ورته ویې ویل: ولې دې نن دارو نه دي ورکړي؟

نرس له ناروغه پوښتنه وکړه، ګولۍ دې خوړلې دي؟ ناروغ وویل: هو! بیا یې ترې وپوښتل پېچکاري یې درته کړې ده؟

ناروغ وویل هو! په دې وخت کې رئیس ناروغ ته وویل: ښه نو لکه چې داګولۍ او پېچکاري دارو نه دي؟!

نرس وویل: ښاغلی ډاکټر صاحب دا ناروغ روږدی دی او یوازې ((اپیین)) دارو ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بابا

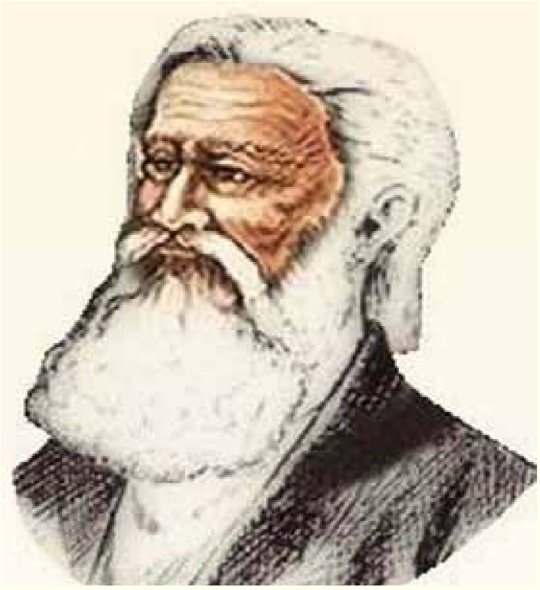

په پښتو شاعرانو کې تر ټولو مقبول یا ډېر منلی شاعر څوک دی؟

د پښتو ادبیاتو د تاریخ په منځنۍ (کلاسیکه) دوره کې ډېر ښه او غوره شاعران تېر شوي دي چې یو یې عبدالرحمان بابا دی. په پښتو شاعرانو کې چې کوم عام مقبولیت او درناوی د عبدالرحمان بابا په برخه دی، تر دې وخته د بل هیڅ شاعر نه دی په برخه شوی.

په اووم ټولګي کې مو د همدغې دورې یو بل مشهور شاعر عبدالقادر خټک وپېژانده، په دې لوست کې به د عبدالرحمان بابا په اړه ولولئ.

- د عبدالرحمان بابا په اړه څه معلومات لرئ؟
- ولې عبدالرحمان بابا په ولس کې زیات مشهور دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومیالی عارف، مشهور صوفي او خوږ ژبی شاعر عبدالرحمان بابا د عبدالستار زوی دی. عبدالرحمان بابا په ۱۰۴۲ هـ . ق . کې د پېښور ښار ته نژدې په بهادر کلي کې زیږېدلی دی.

له زیات تولنیز مقبولیت او ادبي شهرت سره سره د رحمان بابا د ژوندانه په اړه هر اړخیز معلومات نشته. که څه هم د خلکو په منځ کې د هغه د ژوند پېښنو په اړه ځینې شفاهي روایات او کیسې شته، خو د مستندو او باوري منابعو د نشتوالي له امله هغه دومره باوري نه دي.

د عبدالرحمان بابا په اشعارو کې هم د هغه د ژوندانه د حالاتو په اړه ډېرې لږې څرگندونې راغلې دي چې د هغو له مخې د هغه د ژوندانه په اړه هم ډېر معلومات نشو ترلاسه کولای.

د عبدالرحمان بابا د ژوندانه زمانې ته نژدې لیکوال محمد هوتک پخپل اثر پټه خزانه کې د عبدالرحمان بابا په اړه لیکلي دي:

((د فقهې او تصوف کتابونه یې په پېښور کې له ملا محمد یوسف یوسفزي څخه ولوستل. د نورو علومو د زده کړې لپاره کوهاټ ته لاړ او ډېر علوم یې هلته ولوستل او لوی عالم شو.))

عبدالرحمان بابا ان د ځوانۍ له وخته ډېر پرهېزگار او عابد انسان و. تل به د خدای ﷻ په عبادت بوخت و.

داسې معلومېږي چې عبدالرحمان بابا د ځوانۍ له مهاله دریاضت اوعبادت تر څنگ شعر هم وایه. د بابا شعر د هغه د شخصیت پېژندلو ښه هنداره ده. په اشعارو کې یې دیني، اخلاقي، ټولنیز او نور مسایل نغښتي دي. عبدالرحمان بابا په پښتو شاعرۍ کې ځانته ځانگړې لاره درلوده چې تر هغه وروسته ډېر شاعران د هغه پر لاره تللي دي.

عبدالرحمان بابا په خپلو اشعارو کې د خپل وخت او د ځینو پخوانیو شاعرانو یادونې کړي دي. په پښتو کې یې د میرزا خان انصاري[۱]، دولت لواني[۲]، خوشحال خان ختک[۳] او نورو نومونه یادکړي دي. همدارنگه یې د سنایي غزنوي[۴]، حافظ شیرازي[۵] او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه هم یاد کړي دي. له دې څخه داسې نتيجه اخلو چې عبدالرحمان بابا په شعر و شاعرۍ کې ښه مطالعه درلوده. علم او پراخې مطالعې د هغه په شاعرۍ اغېز کړی دی او د هغه شعر يې په ولس کې دومره مقبول کړی چې ټول يې په کورونو کې د شعر ديوان لولي او فالونه پرې ګوري.

د عبدالرحمان بابا په شاعرۍ کې د الله ﷻ او د رسول ﷺ مينه پرته ده موږ ته د پند، ننګ، غيرت، لوړهمت، قناعت، سخاوت، زيار او بشردوستۍ درس هم راکوي.

عبدالرحمان بابا يو ټولنيز مصلح دی. د ټولنې هوساينه او نېکمرغي غواړي او د دغې نېکمرغۍ رښتينې لاره انسان ته ورښيي.

د عبدالرحمان بابا شاعري ډېره پراخه او عامه ده. د هر عمر او هر مزاج څښتن چې يې شعرونه لولي، داسې انګېري چې دا شعرونه يې زما لپاره ويلي دي. د عبدالرحمان بابا شاعري د هر چا ذوقي تنده ماتوي.

عبدالرحمان بابا پخپله يو ځای د خپل شعر په اړه وايي:

چې منکر پرې اعتراض کولی نه شي
دا دې شعر دی رحمانه که اعجاز

عبدالرحمان بابا په ۱۱۲۸ هـ . ق . کې له دې نړۍ سترګې پټې کړي او د پېښور په هزارخانۍ هديره کې خاورو ته سپارل شوی دی. قبر يې د افغانستان د پښتو ټولنې له خوا په ۱۳۳۶ هـ . ش . کې جوړ شوی دی.

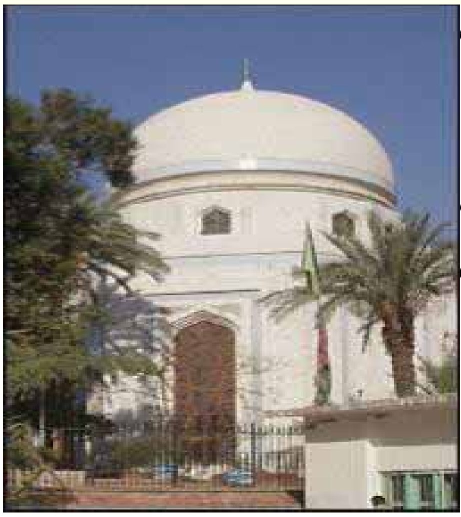

په زيارت يې هر کال پسرلنۍ مشاعره کېږي. ډېر شاعران، ليکوال او نور وګړي يې زيارت ته ورروان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

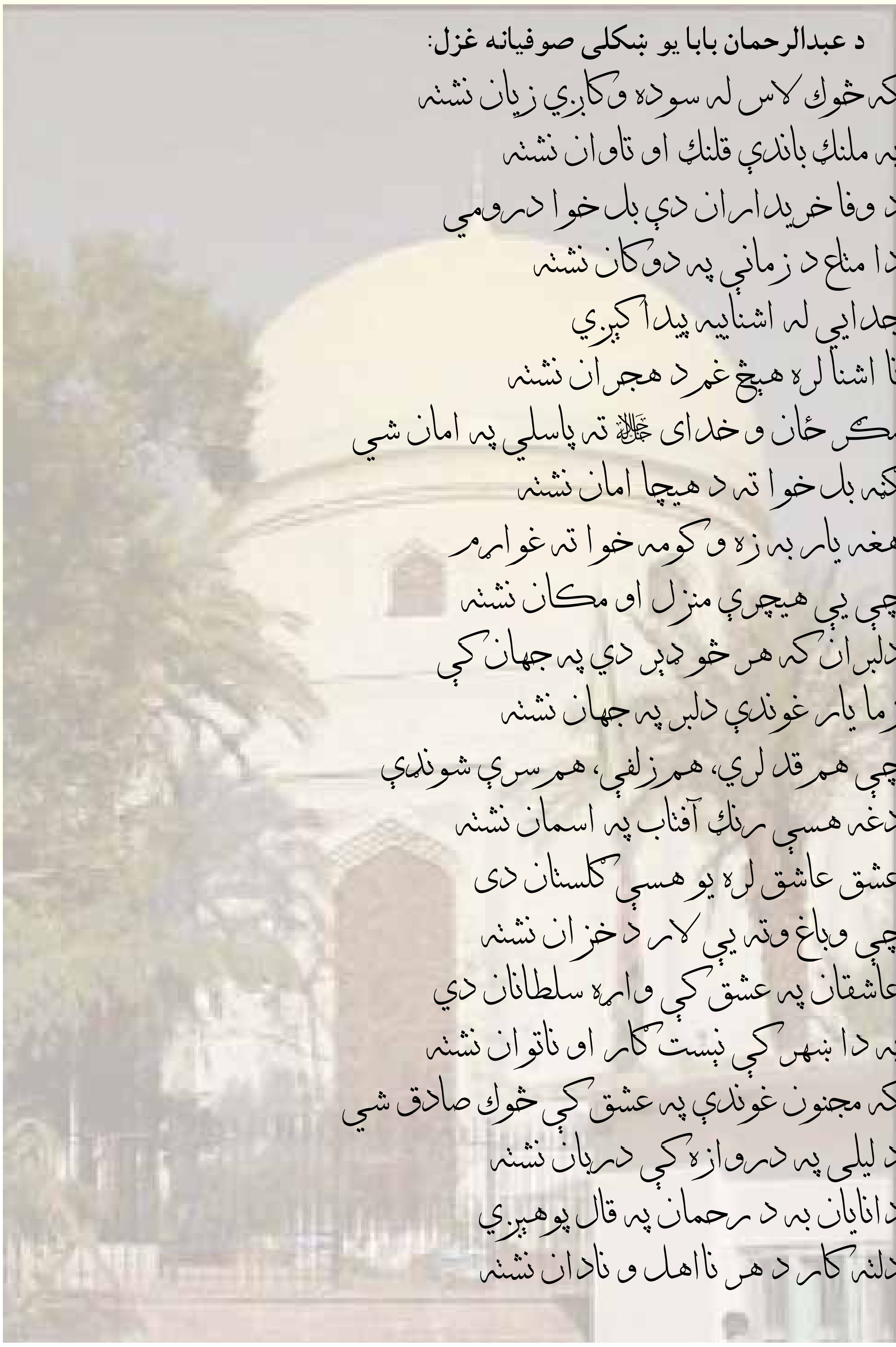

د عبدالرحمان بابا یو ښکلی صوفیانه غزل:

که څوك لاس له سوده و کاږي زیان نشته
په ملنګ باندې قلنګ او تاوان نشته
د وفا خریداران دي بل خوا درومي
دا متاع د زماني په دوکان نشته
جدايي له اشنایه پیدا کیږي
نا اشنا لره هیڅ غم د هجران نشته
مګر ځان و خدای ﷻ ته پاسلي په امان شي
کنه بل خوا ته د هیچا امان نشته
هغه یار به زه و کومه خوا ته غوارم
چې یې هیچرې منزل او مکان نشته
دلبران که هر څو ډېر دي په جهان کې
زما یار غوندې دلبر په جهان نشته
چې هم قد لري، هم زلفې، هم سرې شونډې
دغه هسې رنګ آفتاب په اسمان نشته
عشق عاشق لره یو هسې ګلستان دی
چې و باغ و ته یې لار د خزان نشته
عاشقان په عشق کې واړه سلطانان دي
په دا ښهر کې نیست کار او ناتوان نشته
که مجنون غوندې په عشق کې څوك صادق شي
د لیلی په دروازه کې دربان نشته
دانایان به د رحمان په قال پوهیږي
دلته کار د هر نا اهل و نادان نشته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

د عبدالرحمان بابا د پلار نوم عبدالستار خان دی. هغه په ۱۰۴۲ هـ . ق. کې زېږېدلی دی. په پښتو ژبه کې تر ټولو زيات مقبول شاعر دی.

شعرونه يې ډېر ژور صوفيانه او عارفانه رنګ لري. د شعرونو ديوان يې څو ځله چاپ شوی دی. په انګرېزي او اردو ژبو هم ژباړل شوی دی.

عبدالرحمان بابا په ۱۱۲۸ هـ . ق. کې مړ او د پېښور د هزارخانی په هديره کې ښخ دی. زيارت يې په ۱۳۳۶ هـ . ش. کال کې د پښتو ټولنې له خوا جوړ شوی دی.

څرګندونې

۱ـ ميرزا خان انصاري: ميرزا خان انصاري د روښاني غورځنګ يو شاعر و چې تر عبدالرحمان بابا پخوا تير شوی دی.

۲ـ دولت لوانی: دولت لوانی هم د روښاني غورځنګ او د ميرزا خان د وخت شاعر و.

۳ـ خوشحال خان خټک: د پښتو ژبې مشهور شاعر چې تر عبدالرحمان بابا دمخه و.

۴ـ سنايي غزنوي: د فارسي ژبې مشهور شاعر و.

۵ـ حافظ شيرازي: د فارسي ژبې مشهور شاعر و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې هر یو د عبدالرحمان بابا په اړه معلومات وړاندې کړي.

۲ـ زده کوونکي دې شعر په لوړ اواز ولولي او هر زده کوونکی دې یو، یو بیت معنا کړي.

۳ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- عبدلرحمان بابا چېرې زېږېدلی او چېرې ښخ دی؟
- عبدالرحمان بابا له چا نه زده کړه کړې وه؟
- د عبدالرحمان بابا شعر ولې په ولس کې دومره مقبول دی؟

۴ـ زده کوونکي دې د عبدالرحمان بابا د شعر ځانګړتیاوې په څو کرښو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې په وار سره ووايي.

۵ـ زده کوونکي دې ووايي چې په لوست کې پر عبدالرحمان بابا سر بېره نور کوم شاعران راغلي دي.

۶ـ ستاسې د عبدالرحمان بابا شعر ولې خوښېږي؟ خپل نظر څرګند کړئ!

۷ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

اعجاز قلنګ متاع پاسلي قال دربان

کورنۍ دنده

که د عبدالرحمان بابا په څېر د کوم بل شاعر په اړه معلومات لرئ په کور کې یې ولیکئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه او چاپېریال

اوبه د الله تعالیٰ ډېر ستر نعمت دی. ټول ژوي، ونې او بوټي په اوبو ژوندي وي. له اوبو پرته د نړۍ پرمخ ژوند ناشونی دی. ونې او بوټي ځنګلونه او ورشوګانې جوړوي. ځنګلونه او ورشوګانې چاپېریال سمسوروي. هوا پاکوي، د ژويو استوګنځایونه او خواړه برابروي، نو د اوبو سرچینې باید وپېژنو او پر اهمیت یې پوه شو.

- اوبه د ژوندانه سره څه اړیکه لري؟
- د چاپېریال په ښېرازۍ کې د اوبو د اهمیت په اړه څه فکر کوئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه د الله تعالیٰ ﷻ یوستر نعمت دی. بې اوبو د نړۍ یو ژوی هم ژوندی نشي پاتې کېدای. که اوبه نه وای، نو د ځمکې پر مخ ژوندکول ناشوني وو. ټول حیوانات، نباتات او انسانان د ژوندانه لپاره اوبوته اړتیالري. دچاپېریال له بېلابېلو توکو څخه ژوي ګټه اخلي، د چاپېریال ښکلا او ښېرازي هم د اوبوپه شتون پورې تړلې ده.

ونې بوټي هم په اوبو زرغونېږي. ونې بوټي ورشوګانې او ځنګلونه جوړوي. دغه ورشوګانې او ځنګلونه د چاپېریال د سمسورتیا او ښېرازۍ لامل ګرځي. ځنګلونه د هوا پر پاکولواود اوبو پر زېرمه کولوسربېره د ودانیو او سون لرګي برابروي. ځنګلونه د ویجاړو ونکو بادونو او سېلابونو مخه هم نیسي.

د حیواناتوډېره اندازه خواړه له ونو او بوټو څخه ترلاسه کېږي اوغلې دانې د انسانانو د خوړو یوه مهمه برخه برابروي. وابښه، بوټي، او غلې دانې هم د خپلې ودې لپاره اوبو ته اړتیا لري. دا ټولې ښېګڼې د اوبو له برکته دي. اوسنۍ پرمختیاوې د برېښنا او برېښنا د اوبو له برکته رامنځ ته شوې ده.

موږ ویلای شوچې د ځمکې پر مخ د اوسېدو ټول امکانات د اوبو له شتون سره تړلي دي، نو پر دې باید پوه شو چې اوبه له کومو سرچینوترلاسه کېږي او زموږ په ژوندکې څومره اهمیت لري.

د اوبو تر ټولو غوره سرچینې بارانونه او واورې دي. له ویلې شویو واورو او بارانونو څخه ډنډونه، خوړونه، سیندونه او سمندرونه جوړېږي. د بارانونو او ویلې شویو واورو د اوبو یوه برخه په ځمکه کې جذبېږي، دغه جذبې شوې اوبه د چینوپه ډول او یا هم د کارېزونو او څاګانو دکیندلو له لارې هم دګټې اخیستنې وړ ګرځي.

د ډنډونو، خوړونو، سیندونو او سمندرونو اوبه کله زیاتېږي او کله کمېږي. دغه زیاتوالی او کمښت په اوربښت پورې تړلی وي. که اوبه کمې شي د چاپېریال په ښېرازۍ ناوړه اغېزکوي، دتودوخې د درجې د لوړېدو لامل ګرځي او کرکیلې ته هم زیان رسېږي. دغه ټول توکي بیا د ژویو او په ځانګړې ډول د انسانانو له ژوندانه سره کلکه او نېغه اړیکه لري، یعنې د انسانانو پر ژوند هم ناوړه اغېزکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د هېواد د کرنيزو ځمکو لويه برخه په روانو اوبو خړوبېږي؛ خو يو شمېر للمي کرنيزې ځمکې د باران په اوبو هم خړوبېږي.

زموږ د هېواد په ډېرو سيمو کې د روانو اوبو سرچينې شته چې د کرکيلې، برېښنا او څښاک لپاره ترې ګټه اخيستل کېږي؛ خو د يو شمېر سيمو روانې اوبه کمې دي ؛ نو خلک د جو وړونو (ډنډونو) په واسطه خپلې ځمکې خړوبوي. دا طريقه زياتره په غرنيو سيمو کې ترسره کېږي او يا په هغو ځايونو کې عملي کېږي چې روانې اوبه نه لري او يا ډېرې لږې وي.

دغه لږې اوبه لومړی زېرمه کېږي او بيا ترې د اړتيا په وخت کې کار اخيستل کېږي. که څه هم دغه کار يو څه ستونزمن دی ، خو په ځينو سيمو کې د کروندګرو د ستونزو ليرې کولو يوازينۍ لاره ده. دغه کار د چاپېريال په سمسورتيا او ښکلا کې هم ونډه لري. د دې ترڅنګ په ځمکه کې د جذب شويو اوبود راايستلو نورې طريقې هم شته. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په ډېرو سیمو کې دغه تر ځمکې لاندې اوبه راباسي او په بېلابېلو برخو کې
ترې کار اخلي. کاریزونه او څاه‌ګانې د دغو اوبو د رااېستلو یوه غوره طریقه ده.

د اوبو د منابعو پر موندلو سربېره د اوبو پاکوالی ډېر زیات مهم او اړین دی، که دغه
اړخ ته کلکه پاملرنه ونشي؛ نو انسان په ډول، ډول ناروغیو اخته کېږي. موږ باید د اوبو
زېرمې بېځایه ونه لګوو او هم د اوبو په پاکو ساتلو کې مرسته وکړو او د ککړتیا مخه
یې ونیسو، چې ځان او ټولنه مو له ناروغیو څخه وژغورو.

اوبه د ځمکې پر مخ هغه طبیعي او ضروري توکی دی چې له شتون پرته یې په نړۍ
کې ژوند ناممکن دی. په کار ده چې له اوبو څخه پرځای اوسمه ګټه واخلو او تر ممکنه
حده یې د پاکوالي او سپما خیال وساتو، ځکه چې اوبه یو حیاتي توکی دی او له دې سره
سره په ډېرو هېوادونو کې اقتصادي او تجارتي توکی هم دی چې ځینې هېوادونه له دغې

لارې نه هم ډېره گټه تر لاسه کوي.

د اوبو اهمیت په پښتو ادبیاتو کې هم ډېر زیات منعکس شوی دی، د بېلگې په توگه د پښتو ادبیاتو د منځنۍ دورې د خورا مشهور او نامتو شاعر عبدالرحمٰن بابا د یوې قصیدې، څو بیتونه لولو:

هر چې کښت یې په باران او په سېلاب وي
د هغو عمر به وارهٔ په عذاب وي
هغه ملك چې پکې سیند او رودبار نه وي
دهقانان به یې همه خانه خراب وي
و اسمان ته به یې سترگې وي ختلې
د باران له انتظاره به بې خواب وي
لکه څوك چې تلوي یې په کړهي کې
د هغه ماهي په طور به کباب وي
لا به کله بارانونه پرې نزول شي
چې نخیل و زراعت به یې سېراب وي

د متن لنډیز:

اوبه د ژوند ماده ده. نباتات یا ونې او بوټي د خپلې ودې او نمو لپاره اوبو ته اړتیا لري، ټول ژوي د ژوندانه لپاره اوبو او سمسور چاپېریال ته اړتیا لري. زموږ په هېواد کې اوبه د انرژۍ د تولید یوازینۍ او اسانه وسیله ده . د اشرف المخلوقات (انسان) په لاس رامنځته شوي اوسني حیرانوونکي پرمختگونه د اوبو په انرژۍ پورې تړلي دي.

موږ باید د دې مهمې او ارزښتناکې حیاتي مادې په زېرمه کولو، پاکو ساتلو او بې ځایه نه مصرفولو کې فعاله ونډه واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن د کتاب له مخې په لوړ غږ ولولي.

۲ـ څو زده کوونکي دې په وار سره د اوبو پر منابعو خبرې وکړي.

۳ـ څو نور زده کوونکي دې د چاپېریال په اړه وغږېږي.

۴ـ یوه ډله زده کوونکي دې ګران لغتونه پر تخته ولیکي، بله ډله دې د ښوونکي په مرسته هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه په خپلو کتابچو کې ولیکي بیا دې معنا او په جملو کې وکاروي او په وار سره دې په ټولګي کې ولولي.

چاپیریال منابع سمسورتیا بنستیز اړیکي ستونزې

۶- زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي، د درس لنډ مفهوم دې په کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په ټولګي کې واوروي.

۷ـ هر زده کوونکی دې په خپل وار سره د دوو مېوو نومونه واخلي.

کورنۍ دنده

ځنګلونه او ونې بوټي په چاپېریال کې څه اغېزې لري. په دې اړه په کور کې یو مخ لیکنه وکړئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا ـ ملي مشر او شاعر

هر ملک او ملت ملي او سياسي اتلان لري زموږ د ګران هېواد افغانستان له نوميالیو مشرانو او اتلانو څخه يو هم احمد شاه بابا دی.

زموږ هېواد څه نا څه دوه پېړۍ د پرد يو يرغلګرو د لاس وهنو له کبله پاشلی او د کورنيو جګړو ښکار شوی و چې د احمدشاه بابا په هلو ځلو يې بېرته خپل پخوانی برم تر لاسه کړ. په دې درس کې تاسې ته د احمدشاه بابا په اړه معلومات درکوو.

- د احمد شاه بابا شخصيت ولې د قدر وړ دی؟
- که د احمد شاه بابا ملي تدبير نه وای، نو د افغانستان برخليک به څه ډول و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا د زمانخان زوی د دولت خان لمسی په ۱۱۳۵ هـ . ق . کال په هرات کې زېږېدلی دی. پلار یې په هرات کې د افغاني قبیلو مشر و چې د احمدخان له زېږېدو څو میاشتې وروسته مړ شو.

د احمد شاه بابا پالنه د هغه مور (زرغونې انا) او ورور یې ذوالفقار خان وکړه او په کوچنیوالي کې یې مروجه علوم ور زده کړل.

کله چې د کورنیو ګډوډیو له مخې کډه کولو ته اړ شول، نو لومړی فراه او بیا کندهار ته کډه شول. هغه وخت چې نادر افشار د هرات نیولو ته ملا وتړله، نو په ښکاره یې له افغانانو سره نرم چلند غوره کړ. ډېر افغانان یې په خپل پوځ کې شامل کړل.

احمد شاه بابا هم په ۱۱۴۵ هـ . ق . کال کې د خپلې ځیرکۍ او زړورتیا له مخې د دراني لښکرو د افسر په توګه وټاکل شو. دی په زیاتو سفرونو کې له نادر افشار سره ملګری و.

نادر افشار په ۱۱۶۰ هـ . ق . کال کې و وژل شو، احمد شاه بابا د درباریانو له شورش نه د نادر افشار کورنۍ وساتله. د نادر افشار مېرمنې د دغه خدمت په بدل کې احمدشاه بابا ته د کوه نور الماس وروباښه. د نادر افشار تر مرګ وروسته احمد شاه بابا او نور افغاني عسکر او افسران کندهار ته راغلل. څو ورځې وروسته د افغاني قبیلو مشران د واکمنۍ او مشر د ټشې د ډکو لپاره د کندهار د شېر سرخ بابا په زیارت کې سره راټول شول او یوه جرګه یې جوړه کړه.

د دې جرګې غونډې څو ورځې روانې وې. د غونډې په نهمه ورځ د صابر شاه په نامه یو ملنګ راغی او جرګې ته یې وړاندیز وکړ چې د مشرتابه د ټاکلو واک ورکړي، ټولو یې خبره ومنله. هغه په احمدشاه بابا باندې چې مشرۍ ته کاندید هم نه و، لاس کېښود او د غنمو وږي یې په پګړۍ کې ور وتومبه.

په دې توګه احمد شاه بابا په پنځه ویشت کلنۍ کې زموږ د هېواد د واکمن په توګه وټاکل شو او د شېر سرخ جرګه په بریالیتوب پای ته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا په داسې وخت کې واکمن شو چې زموږ هېواد، د بهرنیو یرغلګرو او کورنیو قومي او قبیلوي اختلافاتو له کبله په کنډوالو بدل شوی و. د ملي وحدت هغه څلی چې بنسټ یې څو کاله د مخه د میرویس خان نیکه په لاس ایښودل شوی و، نړېدلی و. په دې وخت کې هغه ته د یو خپلواک افغاني دولت د جوړولو او د ملي وحدت رامنځته کولو درنه دنده مخې ته پرته وه چې په ډېر تدبر یې د دغې درنې دندې ترسره کولو ته ملا وتړله. د دغه ستر ارمان د پوره کېدو لپاره تر هرڅه لومړی د هېواد د ملکي او پوځي چارو سمون ضروري و.

احمدشاه بابا سربېره پر دې چې په پوځي او سیاسي چارو کې د زیاتې پوهې، زړورتیا، پیاوړي عزم او هوډ خاوند و، د افغان ولس په روحیاتو او عنعناتو ښه خبر و. هغه په دې پوهېده چې د خپل ولس له بشپړ ملا تړ نه پرته د موجودو ستونزو هواری درووند او مشکل کار دی، نو له ټولو قومونو څخه یې شورا جوړه کړه چې ټولې پرېکړې به د همدغې شورا له خوا کېدې. ډېرې پوځي او ملکي اداري د شورا د پرېکړو په نتیجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې شوې او د کار وړ کسان يې مقرر کړل.

له پوځي او اداري چارو وروسته يې د ملي وحدت د رامنځ ته کولو او يو خپلواک غښتلي حکومت مسئله رامخې ته کړه. شورا دا ومنله چې د ټول افغانستان د قومونو مشران دې راوغوښتل شي او يوه لويه جرگه دې جوړه شي چې همداسې وشول او لويه جرگه جوړه شوه.

لويې جرگې د احمد شاه بابا د يو موټي، خپلواک او غښتلي افغانستان د جوړولو تجويز ومانه او هغه ته يې د هغو افغاني سيمو د بيا نيولو اجازه ورکړه چې په ختيځ کې د هند مغلي حکومت او په لوېديځ کې د ايران صفوي حکومت نيولې وې. احمدشاه بابا هم د جرگې پر مشوره عمل وکړ او لومړی يې ختيځې سيمې له مغلي او بيا لويديځې سيمې له صفوي حکومتونو څخه بېرته ونيولې او يو غښتلی مرکزي حکومت يې جوړ کړ. سياسي او جغرافيايي پولې يې ورته وټاکلې او د نوي افغانستان ملي، پوځي او سياسي بنسټ يې کېښېښود.

احمد شاه بابا د خپلې واکمنۍ په وخت کې دې ته هم اړ شو چې د خپل هېواد له سرحداتو څخه ووځي او د هېواد ختيځ خوا تر ډهلي، شمال خوا تر بخارا او لويديځ لوری تر مشهده پورې ونيسي. د هغه دغه فتوحات د امپراتورۍ جوړول نه وو، بلکې دغو ملکونو ته د عبرت داسې درس ورکول وو چې بيا هيڅکله افغانستان ته په بده سترگه ونه گوري.

هغه له ډېرو فتوحاتو سره، سره د خپل هېواد سره دومره مينه لرله چې د ډهلي تخت يې هم د خپل هېواد له غرو سره نه برابرا وه. د احمدشاه بابا د پاچاهۍ ۲۶ کلونه د يادونې وړ لوړې ژورې لري. احمدشاه بابا سره له دې چې په ژوند کې يې سياسي بوختياوې زياتې وې، خو د پښتو ژبې له شعر او ادب سره يې هم د زړه مينه لرله. دغه شعر يې له گران هېواد سره د تودې مينې خورا په زړه پورې بېلگه ده :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنا د عشق له وينو ډك شول ځيګرونه
سنا په لاره کې بايللي زلمي سرونه
تاته راشمه زړګی زما فارغ شي
بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه
که هر څو مې د دنيا ملکونه ډېر شي
زما به هېر نشي دا ستا ښکلي باغونه
د رقيب د ژوند مئاع به تار په تار کړم
چې په توره پېښانه کا کوز ارونه
د ډهلي تخت هېرومه چې را ياد کړم
زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه
که تمامه دنيا يو خوا، ته بل خوا يې
زما خوښ دي دغه ستا تش ډګرونه
احمد شاه به دغه ستا قدر هېر نه کا
که ونيسي د تمام جهان ملکونه

له بده مرغه زموږ هېواد د بېلا بېلو ښکېلاکګرو د تاړاکونو پر مهال تر هر څه زيات فرهنګي زيانونه ليدلي دي. زموږ د هېواد د علمي او فرهنګي پرمختګ بهير د نادر افشار په تاړاکونو کې هم ډېر ټکنی شو. کندهار د څه وخت لپاره خپل مرکزي حيثيت له لاسه ورکړ. کله چې د احمد شاه بابا په لاس په ۱۱۶۰ هـ. ق. کال کې د يو ځواکمن او خپلواک افغاني دولت بنسټ کښېښودل شو، کندهار يو ځل بيا د پخوا په څېر د علم او فرهنګ مرکز شو.

احمد شاه بابا پخپله يو عالم، اديب، فاضل او مدبر پاچا و. هغه ډېر عالمان، اديبان او د نورو علومو او فنونو کارپوهان خپل دربار ته راټول کړل. د ډېرو علمي او ادبي کورنيو پالنه يې وکړه. بيا دغو کورنيو هرې يوې په خپل وار سره د هېواد د ولسونو په عملي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکري او فرهنګي روزنه او پالنه کې د يادولو وړ خدمتونه وکړل.

لکه څرنګه چې احمد شاه بابا پخپله شاعر و، همداسې يې د کورنۍ او دربار ځينې غړي هم د پښتو ژبې شاعران وو. د ده د پاچاهۍ په زمانه کې نورګڼ شمېر ليکوال او شاعران هم رامنځته شوي دي.

د کورنۍ له غړو څخه يې د يادونې وړ شاعر د ده مشر زوی تېمور شاه و. تېمورشاه په پښتو او دري دواړو ژبو شعرونه ويل، په دري کې د شعرونو ديوان لري. په دغه دېوان کې يې څو پښتو غزلې هم شته.

د احمد شاه بابا د دربار له ارکانو څخه وکيل الدوله، عبدالله خان هم د پښتو ژبې تکړه شاعر و.

د پښتو په ادبي څېړنو کې دا خبره هم راغلې ده چې د لوی احمدشاه بابا تر پاچا کېدو وروسته پير محمد کاکړ د خپل علمي شهرت او فضليت له مخې کندهار ته راوبلل شو او د بابا او د ده د زامنو او حتٰی چې د ده تر لمسيو پورې په دربار کې مقرب سړی و. پيرمحمدکاکړ د احمد شاه بابا د زوی شهزاده سليمان خاص استاد و. هغه د پښتو ژبې له ښو شاعرانو او د پښتو له ډېرو لويو عالمانو څخه و، چې د پښتو ژبې ګرامر (معرفت الافغاني) يې وليکه.

ـ حافظ ګل محمد مرغزي د احمد شاهي شاهنامې ليکوال د موسٰی زوی د پښتونخوا د صوابۍ مرغز اوسېدونکی او د دربار ليکوال و.

ـ د احمد شاه بابا د رزمي کارنامو شاعر محمد رفيق خان علي زی دی چې له کندهاره د احمد شاه بابا له لښکرو سره د هند پر لور تللی و، بېرته ستون نه شو او دصوابۍ په کونډه نومي کلي کې پاتې شو. د شعرونو ديوان يې لا تر اوسه نه دی چاپ شوی.

ـ د پښتو ژبې يو بل عروضي شاعر او د عروضو عالم مياشرف الکوزی هم د پانې پت په جګړه کې له احمدشاه بابا سره ملګری و. دې په اصل کې د ننګرهار د ګردي اوسېدونکی و. ډېرې غزلې او قصيدې يې په ديوان کې شته. د پښتو ژبې بل شاعر چې د احمد شاه بابا په وخت کې اوسېده برهان خان د نادر خان زوی د صوبه سرحد د هزارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمې اوسېدونکی و.

په دې دوره کې د عالمانو، ادیبانو او فرهنګیانو په ډله کې ځینې نور کسان هم د ځانګړې یادونې وړ دي، لکه: میافقیرالله جلال ابادي، ملا محمد غوث، مولوي محمد ابراهیم، ملا فیض الله دولت شاهي او نور.

د احمدشاه بابا په پاچاهۍ کې په هندکې هم شاعران، ادیبان او لیکوالان رامنځته شول چې زیات یې د احمدشاه بابا له خوا پالل شوي او نازول شوي دي.

تېمور شاه هم د خپل پلار (احمد شاه بابا) د وخت علمي او فرهنګي کورنۍ وپاللې. د ده دربار هم د لیکوالو او شاعرانو د راټولېدو ځای و.

احمد شاه بابا خپل نیمايي ژوند د خپل ملت او هېواد د ملي او سیاسي بنسټونو د پیاوړتیا په لارکې ولګاوه. نوموړی په ۱۱۸۶ هـ . ق . کال کې د ورپېښې ناروغۍ له امله تر ۲۶ کالو پاچاهۍ وروسته د ۵۱ کالو په عمر په کندهار کې مړ شو او یو پیاوړی یو موټی او خپلواک افغانستان یې موږ ته پرېښود.

د متن لنډیز:

د یو ملک او ملت د نوم د ژوندي پاتې کېدو لپاره باتدبیره مشران او یو موټی او سربښندونکی ولس په کار دی. احمدشاه بابا هغه څوک و چې د خپلې ځېرکۍ پر مټ یې د افغانستان له منځه تلونکې ځېره بېرته راژوندۍ کړه او زموږ د هېواد نوم یې د نړۍ په سیاسي جغرافیه کې د تل لپاره ثبت کړ.

له همدې امله د نوموړي پېژندل او د هغه د شخصیت احترام پرځای کول د ټولو افغانانو ملي فریضه ده.

احمد شاه بابا د نوي او معاصر افغانستان او یو ملي خپلواک افغان دولت مؤسس او بنسټ اېښودونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده‌کوونکي دې په وارسره د متن یو یو پراګراف ولولي، نور زده‌کوونکي دې په وار سره د متن مفهوم په خپلو خبرو کې ووایي.

۲_ زده‌کوونکي دې د احمدشاه بابا د وخت مهم کارونه په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په وار سره په ټولګي کې ووایي.

۳_ زده‌کوونکي دې له متن څخه ځانګړي او استفهامي نومځري پیدا او په ټولګي کې دې یې ووایي.

۴_ څو زده‌کوونکي دې د احمدشاه بابا شعر په خوږه او روانه ژبه ووایي او نور زده‌کوونکي دې هغه معنا کړي.

۵_ زده‌کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

_ متاع	_ فارغ	_ اندیښني	_ رقیب

۶_ د احمد شاه بابا په وخت کې کوم شاعران پېژنئ نومونه یې واخلئ!

۷_ په لاندینیو کورنیو کې د احمد شاه بابا د دورې د مشهورو ادبي او فرهنګي کورنیو نومونه په پنسل نښه کړئ:

_ د بارکزیو کورنۍ	_ د برمکیانو کورنۍ
_ د پیرروښان کورنۍ	_ د ملا اسماعیل کورنۍ
_ د سلجوقیانو کورنۍ	_ د محمد هوتک کورنۍ

کورنۍ دنده

په کور کې له متن څخه د احمدشاه بابا د وخت د ادبي دورې په باره کې څو کرښې ولیکئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوویشتم لوست

لرغوني آثار

تاسو هرومرو داسې سامانونه، لوښي، کتابونه، وسيلې، ودانۍ او نور څيزونه ليدلي دي چې په سوونو يا ان زرګونو کلونه پخوا جوړ شوي او تر اوسه پورې پاتې دي.

دغه ډول څيزونه چې دومره اوږد وخت پرې تېر شوی وي، لرغوني څيزونه يا اثار يې بولي. دغه اثار دا ارزښت لري چې موږ ته د تېرو زمانو د انسانانو د ژوندانه د ډول، خوراک، څښاک، لباسونو، عقيدو او نورو په اړه معلومات راکوي. په دې لوست کې به د لرغونو اثارو د اهميت او ارزښت په اړه معلومات ولولئ.

- که تاسې د کومې لرغونې سيمې په اړه معلومات لرئ خبرې پرې وکړئ ؟
- که موزيم او ارشيف ته تللي ياست، څه مو ليدلي دي؟

بې شمېره کلونه کېږي چې انسان د ځمکې پر مخ ژوند کوي. انسان د ځمکې پر مخ د الله ﷻ خلیفه دی. ټول کاینات د انسان په خدمت کې دي. انسان هم په بېلا بېلو زمانو کې د خپل عقل او پوهې په برکت ډول ډول تمدنونه رامنځته کړي دي. انسان لګیا دی په خپل واک کې د کایناتو د راوستو یا له کایناتو څخه د بشپړې ګټې اخیستنې هڅه کوي. ډېر داسې څه یې کشف کړل چې انساني عقل ورته حیرانېږي او د نور پرمختګ هڅې یې روانې دي. د دې لپاره چې انسان د تېرو انسانانو یا د خپلو پلرونو، نیکونو او یا تېر نسل له ژوندانه، عقیدې، خوراک، لباس او نورو په حال خبر شي باید له پخوانیو انسانانو څخه راپاتې توکي وڅېړي او د هغوی د څېړنې او شننې له مخې د هغو په ژوند قضاوت وکړای شي.

ښایي دغه توکي خاورین لوښي، ډبرین څیزونه او یا فلزي وسایل اونور څیزونه لکه سیکې، وسلې او کرنیز سامانونه، هډوکي، ګاڼې، کتیبې، ډبرلیکونه، پخوانۍ ودانۍ، مجسمې او نور وي. دغه توکي چې موږ ته په چوپه خوله د پخوانیو انسانانو د ژوندانه د بېلا بېلو اړخونو کیسې کوي لرغوني اثار یې بولي.

د دغو اثارو د څېړلو، څرنګوالي معلومولو او د تاریخ او اهمیت ثابتولو علم ته لرغونپوهنه وایي. دا علم د هر هېواد لپاره، خو په تېره د افغانستان لپاره ډېر اهمیت لري. په افغانستان کې دغه علم د ۱۹ مېلادي پېړۍ په دویمه لسیزه کې لومړی ځل مروج شوی دی. له دغه وخته را په دې خوا یو شمېر بهرني لرغونپوهان افغانستان ته په رسمي او نارسمي توګه راغلي دي. دغو لرغونپوهانو د خپلو څېړنو او کیندنو په پایله کې ډېر شمېر لرغوني توکي ترلاسه کړي دي چې د ختیځ او لویدیځ موزیمونه پرې ډک شوي دي.

په بهرنیو لرغون پېژندونکو کې مېرمن لوییس دوپري، کزال، الچین، کارلتول مسن، جان، مارشال، کرشمن، مشینک، پوګاچینګوا، سریندي او نور یادولای شو. په کورنیو لرغون پېژندونکو کې د پوهاند عبدالحی حبیبي، احمد علي کهزاد، مستمندي، میرغلام محمد غبار، پوهاند میر حسین شاه، پوهاند الف شاه ځدراڼ او ځینې نورو نومونه د ځانګړې یادونې وړ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د لرغون پوهانو دکار او زیار په نتیجه کې څرګنده شوه چې دا هېواد ډېر لرغونی هېواد دی، له زرګونو کالونو راهیسې پکې انسانان اوسېدل او په خپله سیمه کې د یو شمېر زړو تمدنونو، عقایدو، ټولنیزو سیستمونو، هنري مکتبونو او ځواکمنو امپراتوریو د رامنځته کېدو او پراختیا مرکز ګڼل کېده.

د ځینو هېوادونو لرغوني توکي زیاتره د ځمکې پر سر وي، خو په افغانستان کې لرغوني توکي ډېر لږ د ځمکې په سر دي او زیاتره یې تر ځمکې لاندې دي. لامل یې دا دی چې افغانستان د تاریخ په اوږدو کې په پرلپسې ډول د یرغلګرو تر تاړاکونو لاندې راغلی دی او څو څو ځله یې ودان کلي او ښارونه وران، ویجاړ او له خاورو سره خاورې شوي دي. که د افغانستان هره غونډۍ، دښته او دره په ځیر سره وکتل شي، نو هره یوه یې د خپلو نښو نښانو له مخې لرغون پوهان ځان ته رابولي چې ورشي ویې پلټي، ویې سپړي او د افغان ولس د تېر تاریخ یو ورک او پټ پرتمین څپرکی بشري ټولنې ته وړاندې کړي.

د نړۍ ټول هېوادونه او په ځانګړي ډول پرمختللي هېوادونه اوس ډېره هڅه کوي چې دغه ډول توکي د مسلکي کیندنو، سپړنو، پلټنو او نورو څېړنو له لارې ومومي او خوندي یې کړي. دغه ډول توکي یا لرغوني اثار په موزیمونو او ارشیفونو کې په فني ډول په ډېر احتیاط سره ساتل کېږي. د لرغوني تاریخ د څرګندولو لپاره باید له همدغو لرغونو توکو څخه مرسته وغواړو.

که موږ د خپلو پخوانیو مشرانو د ژوند له نېکمرغیو او بدمرغیو خبر شو، کولای شو چې د خپل ژوندانه د نېکمرغۍ لپاره ترې د لارې روښانولو د پېلوځي په توګه کار واخلو.

لرغوني توکي د ټول ملت شریک مال دی. د یوې سیمې، یوې قبیلې او یوه قوم مال نه دی. څرنګه چې دغه لرغوني توکي یا اثار شریک مال دی، نو ساتل او ژغورل یې هم د ټول ملت دنده ده. په ځانګړي ډول د لوستو خلکو دنده ده چې د دغو اثارو په ارزښت او اهمیت خلک وپوهوي او پخپله یې هم د ساتنې او ژغورنې هڅه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ډېرې سیمې لرغونې سیمې دي. پر دغو سیمو پر خپل خپل وخت یوتمدن تېر شوی دی. د هغه تمدن ډېر توکي په همدغو سیمو کې تر خاورو او تیږو لاندې دي، یا ځینې لرغوني کلاوې او ودانۍ له همدغو تمدنونو څخه راپاتې دي لکه د بلخ د پخواني ښار کنډوالې او بهرنی دېوال، د بست کلا، دای خانم مانۍ، د هډې ودانۍ او نور.

دا او دې ته ورته نورې سیمې لرغونې سیمې دي. زموږ د تاریخ ډېر توکي همدلته پراته دي او همدغه ودانۍ او کلاوې پخپله لرغوني اثار دي. د دغسې سیمو او ځایونو ساتنه او ژغورنه زموږ د ټولو ملي دنده ده.

د لرغونو اثارو او سیمو د ساتنې او ژغورنې ارزښت او اهمیت په دې کې دی چې موږ د خپل تاریخ یوه برخه خوندي کوو. د سیلانیانو او مینه والو د ورتګ له لارې دولت ته ډېره پانګه په لاس ورځي. سیمه والو ته کاروبار پیداکېږي، لکه: هوټل جوړوي، دکان جوړوي. د هغو ځایونو په اړه معلوماتي کتابګوټي او د انځورونو البومونه چمتو کوي او پلورې يې. لرغونې سیمې، موزیمونه او ارشیفونه د ساعت تېرۍ او د معلوماتو د زیاتولو لپاره هم خورا مهم ځایونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرغوني اثار (سيکې، ډبر ليک، مجسمه)

د متن لنډيز:

لرغوني څيزونه او ځايونه زموږ ملي شتمني ده. په ټول هېواد او هېوادوالو پورې اړه لري. زموږ د هېواد او هېوادوالو د لرغوني پرتمين تاريخ يو وياړمن څېرکی همدا لرغوني توکي دي. همدغه لرغوني توکي زموږ د تاريخ لرغونتيا او سابقه ثابتوي او موږ د خپلو پخوانيو خلکو له عقيدو، لباس، د کار له وسايلو، فرهنګ او تمدن څخه خبروي.

د لرغونو اثارو او سيمو ساتنه هم د هر هېوادوال دنده ده. موږ بايد په کلکه د دغو اثارو او ځايونو ساتنه وکړو. چا ته اجازه ور نه کړو چې دغه اثار ويلتې او غلا يې کړي. يا دغه سيمې په خپل سر وکيندي او لرغونو اثارو ته زيان ورسوي. که موږ داسې څوک وينو، چې دغو اثارو او سيمو ته زيان رسوي، بايد پخپله يې هم مخنيوی وکړو او مسؤولو مقاماتو ته هم ژر تر ژره خبر ورکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- لرغوني اثار څه ته وايي؟
- د لرغونو اثارو اهمیت په څه کې دی؟
- زموږ په هېواد کې لرغوني اثار شته که وي مثالونه يې ووایاست.

۲ـ زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي او بیا دې په دوو ډلو ووېشل شي او یوه ډله دې له بلې نه د لرغونو اثارو په اړه لاندې پوښتنې وکړي.

- څه ډول شي ته لرغونی اثر وايي؟
- په لرغونو اثارو کې کوم شیان راځي؟
- زموږ په هېواد کې د لرغونو اثارو کوم کوم ځایونه پېژنئ؟
- لرغوني اثار په چا پورې اړه لري؟
- لرغوني اثار يو هېواد ته څه گټه لري؟

۳ـ زده کوونکي دې په متن کې عام او خاص نومونه پیدا کړي او بیا دې يې په ټولگي کې ولولي.

۴ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي. بیا دې په ټولگي کې په وار سره ولولي.

لرغونی، قضاوت، کتیبې، ډېرلیکونه، پیلوځی

۵ـ څوتنه زده کوونکي دې تختې ته ورشي، دلرغونو اثارو نومونه او ځایونه دې په تخته ولیکي.

کورنۍ دنده

که تاسې کوم لرغوني اثار لیدلي وي او یا موزیم ته تللي یاست د خپلو سترگو لیدلی حال ولیکئ.

د هنري نثر ډولونه

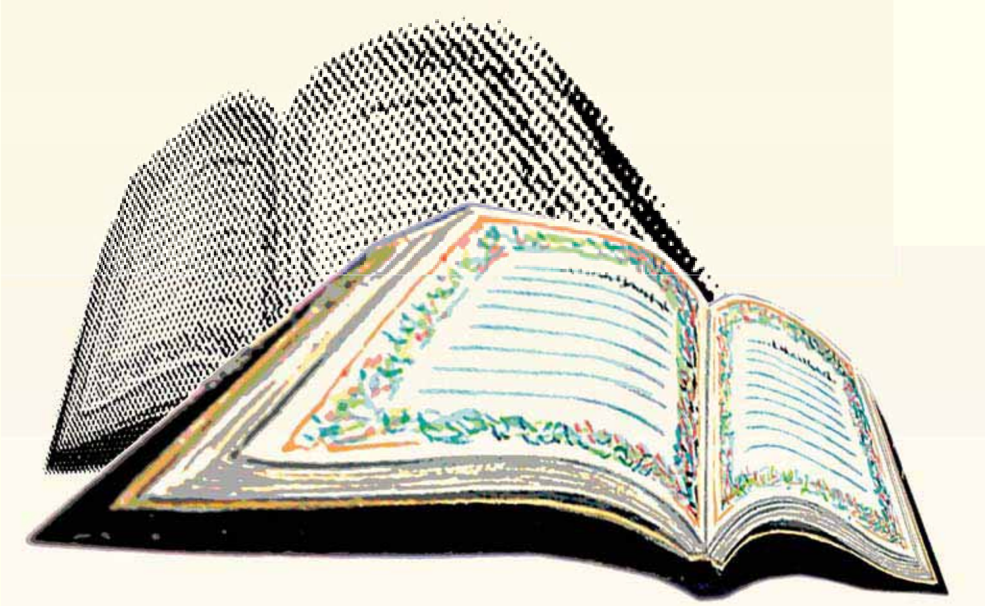

نثر اونظم دواړه د مفکورو اومفاهيمو د لېږدولو وسيلې دي. نثر د نظم په پرتله ډېر کارول کېږي. لامل يې دا دی چې نثر اسان دی، هر ليکونکی يې ليکلای شي اوهر ډول موضوع پکې بيانولای شي. د دې په مقابل کې نظم ستونزمن دی، خو يادول يې اسان دي؛ ځکه وزن او قافيه پکې شرط دی.

نثر ډېر ډولونه لري چې يو يې هنري نثر دی چې په دې لوست کې تاسې ته د هنري نثر په اړه معلومات درکو و.

- که ورځنۍ خبرې په ليکنۍ بڼه وي په څه نامه يادېږي؟
- تاسې د نثر په اړه پوهېږئ چې نثر څه ته وايي؟ او څو ډولونه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نثر په لغت کې شیندلو او خورولو ته وايي. په اصطلاح کې هغه وینا یا لیکنه چې د وزن او قافیې له بند څخه خالي وي نثر بلل کېږي. څرنګه چې نثر اسان دی، نو د هر ډول افکارو، لکه: بشري، دیني، فلسفي، ښوونیزو، روزنیزو، ټولنیزو او نورو مسایلو د څرګندولو مناسبه وسیله ده. د بڼې او شکل له مخې معاصر نثرونه په دوو سترو برخو وېشل کېږي:

۱ـ ساده نثرونه

۲ـ هنري یا ادبي نثرونه

په ساده نثرونو کې ټولې علمي، ادبي سیاسي او ژورنالستیکي لیکنې، څېړنیز تحلیلي او تشریحي اثار او لیکنې راځي چې په ساده او روانه ژبه د فکر او نظر د څرګندولو او نورو ته د پوهې او معلوماتو ورلېږدونې ډېره ښه او اغېزناکه طریقه ده، خو هنري او ادبي نثرونه بیا خپلې ځانګړنې لري چې د هغو له مخې یې له عادي او ساده نثر څخه توپیر کېږي.

اساسي او بنسټیزه ځانګړنه چې ادبي او ساده نثر سره بېلوي هغه ((هنریت)) یا ((ادبي هنري ارزښت)) دی. د ادبي نثر د لیکوال احساس، ذوق او تمایلات د مطلب او واقعیت د بیانولو لپاره اساسي رول لري. لیکوال چې څه لیدلي، اورېدلي او احساس کړي وي یا یې په ذهن او خیال کې تېرېږي بیانوي یې، خو د علمي او څېړنیزو لیکنو په څېر دلیل راوړلو ته هیڅ اړتیا نه لري.

په هنري ادبي لیکنو یا نثر کې لیکوال د بېلا بېلو منظر کشیو، انساني ټیپکو خصوصیاتو، روحیاتو، عاداتو، حالاتو او په الفاظو کې د انځورولو او وړاندې کولو لپاره له خپل تخیلي ځواک څخه کار اخلي. لیکوال د تخیلي ځواک په مرسته او د لیکوالۍ د هنر د مهارتونو په وسیله د منظر کشۍ او صحنه سازۍ چاره سرته رسوي، حالات یا واقعیتونه او پېښې په الفاظو کې داسې انځوروي چې لوستونکي او یا اورېدونکي فکر کوي چې هر څه په خپلو سترګوویني او ځان ورته په صحنه کې شامل ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول لیکنو کې دا د لیکوال په استعداد او فني مهارت پورې اړه لري چې انساني رواني حالات، د خلکو هیلې او غوښتنې، جذبات، عواطف او احساسات څنګه په الفاظو کې انځور او راونغاړي او مقابل لوري (لوستونکي یا اورېدونکي) ته یې ورولېږدوي او د هغه په عواطفو کې خوځښت راولي. د هنري او ادبي نثرونو د بڼې له مخې دا لاندې ډولونه موږ ته معلوم دي:

لنډه کیسه، ناول، ډرامه، رومان، طنز، تکل، ادبي ټوټه، سفر نامه، ادبي راپور تاژ، ادبي لیکونه، ادبي انځور، فلمي سناریو او نور، دلته یې ځینې په ډېر لنډ ډول درپېژنو:

۱_ لنډه کیسه: د نثري کیسو یو ډول دی چې لنډه او له داسې عناصرو څخه جوړه وي چې یو له بل سره تړلې وي او یو د بل تر اغېز لاندې وي، موضوع د خپلو حدودو په چوکاټ کې رانغاړي، بې ضرورته خبرې پکې نه ځاییږي، د تاثر او اغیز یووالی پکې یوازینی شرط دی. په جوړښت کې یې پلاټ (طرحه)، کرکټر، تجسس او تلوسه، مکالمې او منظر کشی، تخیل، د کیسې پایله او نتېجه شامل دي.

۲_ ناول: لغوي معنا یې نوی، تازه او عجیبه څیز دی او په ادبي اصطلاح هغې ادبي نثري کیسې یا داستان ته وایي چې له لنډې کیسې څخه لوی او له رومان څخه لنډوي. او په لیکني چوکاټ کې: طرحه، اصلي او فرعي کرکټرونه، منظر کشی، مکالمې او د کیسې پیل، منځ او پای لري. له لنډې کیسې سره دا توپیر لري چې هم پکې پېښې په تفصیل سره بیانېږي او هم یې کرکټرونه زیات وي.

۳_ ډرامه: د یوناني کلمې ((ډراو)) نه مشتق شوې چې د عمل او کولو معنا لري، له همدې امله د ډرامې د پېژندنې په لړ کې دغه کلمه په کولو او ښودلو تعبیر شوې. په ادبي اصطلاح هغه اثر دی چې د خبرو اترو په فورم لیکل شوې وي، یا په بله وینا: ډرامه د یوې ژوندۍ کیسې نوم دی چې ټول احساسات او جذبات پکې د حرکت او خوځېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

واسطه ښکاره کیږي او هره پېښه عملاً د سترګو په وړاندې ښکاري.

ادبپوهان ډرامايي وحدتونه (وحدت زمان ـ وحدت مکان ـ وحدت عمل) د ډرامې د فن بنسټيز توکي بولي.

۴ـ رومان: فرانسوي کلمه ده، په ځینو فرهنګونو کې يې معنا خيالي داستانونه او په ځینو کې د مينې او محبت کيسې راغلي او په ادبي اصطلاح هغې کيسې ته ويل کېږي چې له ناول څخه اوږده وي، د ژوند ډېرې او بېلا بېلې خواوې پکې منعکس شوې وي او د بېلا بېلو پېښو انځور په ادبي قالب کې ځای کوي.

۵ـ ادبي ټوټه: د هنري ادبیاتو یو ځانګړی ډول دی چې ادبپوهانو د ((منثور شعر)) په نامه هم یاد کړی دی او دا ځکه چې اصلاً نثر دی، خو شعري کیفیت لري. په دې ډول لیکنو کې د لوړې انشاء خیال ساتل کېږي، معمولاً حکایوي بڼه لري، د یو حقیقت او واقعیت په اړه په زړه پورې تشریح او توضیح کوي، خو دا توضیح او تشریح په داسې رنګینو الفاظو کې نغښتې وي چې په بشري احساس او عواطفو ژور اغیز کوي.

۶ـ طنز: عربي کلمه ده چې فرهنګونو د طنز لغوي معنا ناز او کرشمه، پېغور او مسخره کول راوړي او په ادبي اصطلاح د هنري ادبیاتو یو ژانر دی چې په لیکنه کې یې د لیکوال اصلي مقصد ګوتنیونه (انتقاد) وي، خو دا انتقاد یې د شوخۍ په بڼه او یا په بله وینا دریشخند او تمسخر په جامه کې نغښتې وي. د وینالحن او انداز یې په زړه پورې او د ټوکو ټکالو په شکل وي او زیاتره وخت پکې مسایل سرچپه (معکوس) مطرح کېږي.

طنز په واقعیت کې هغه ترخه خندا ده چې د ټولنې د خلکو په ناوړه اعمالو، عاداتو، اخلاقو او افکارو باندې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ـ ادبي ليکونه: هغه ليکونه دي چې په ځانګړې هنري او ادبي بڼه ليکل کېږي. په دې ليکونو کې يو لړ مهم انتقادي، سياسي، فلسفي او ادبي مسايل ليکل کېږي او د اديبانو ترمنځ تبادله کېږي. د ليکنې ژبه يې هنري او د تخيل رنګ پرې غالب وي. له استعارو، کنايو، تشبيهاتو او نورو ادبي صنعتونو څخه پکې کار اخيستل شوی وي، ژبه يې خوږه او د ليکنې طرز يې دومره په زړه پورې وي چې لوستونکی يې په لوستنه نه مړېږي.

۸ـ ادبي راپوتاژ: د هنري ادبياتو يو ځانګړی ژانر دی، له عادي راپورتاژ سره يې چې يو ژورنالستيکي ژانر دی، اصلي توپير دا دی چې په ادبي راپور تاژ کې د پېښې تعبير، تفسير او تحليل په ادبي او هنري ژبه شوی وي. د دې ډول راپور تاژ ليکونکی پېښو ته په دقيق نظر ګوري او له هغه څخه چې کوم برداشت کوي، د تخيل په ملتيا يې په خوږه هنري ژبه نورو ته وړاندې کوي.

د متن لنډيز:
هغه بنسټيزه ځانګړنه چې هنري نثر له ساده نثر څخه بېلوي هنريت يا ادبي ارزښت دی. په هنري نثر کې ليکوال ټول مفاهيم د الفاظو په قالب کې په تخيلي ځواک سره ځايوي. دغه تخيلي ځواک په بشري احساس او عواطفو ژور اغېز کوي او راپاروي يې. هنري نثرونه د بڼې له مخې دا دي:
لنډه کيسه، ناول، ډرامه، رومان، طنز، ادبي ټوټه، ادبي ليکونه او ادبي راپور تاژ.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- د ساده نثر او هنري نثر توپیر په څه کې دی؟
- یوه لنډه کیسه له کومو توکو څخه جوړه ده؟
- ناول له لنډې کیسې سره څه توپیر لري؟

۲ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او هره ډله دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایي:

- کومه لنډه کیسه مو لوستلې؟ لنډیز یې ووایاست.
- طنز څه ته وایي که لوستی مو وي، موضوع او شکل یې په ګوته کړئ.
- د ادبي راپور تاژ په اړه معلومات ورکړئ او یو مثال یې څرګند کړئ.

۳ـ زده کوونکي دې د هېواد د پنځو شاعرانو او پنځو نثر لیکونکو نومونه او کتابونه پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي.

۴ـ ناسم ځواب نښه کړئ:

- لنډه کیسه د هنري نثر یو ډول دی.
- ناول د هنري نثر یو ډول دی.
- د اخبار خبر د هنري نثر یو ډول دی.

۵ـ زده کوونکي دې په څلورو ګروپونو ووېشل شي. متن دې په چوپه خوله ولولي. لومړۍ ډله دې نومځري، دویمه دې نومونه، دریمه دې صفتونه او څلورمه ډله دې د (ی) ګانو ډولونه پیدا او په ټولګي کې ولولي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې پخپله د یو هنري نثر په اړه یوه نمونه راوړي او بله ورځ دې یې په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وييپانگه

((الف))

اتل: زړور، تکړه، غيرتمن، قهرمان، پهلوان

احاطه: غولی، انګړ، خلوړديوالي

احتمال: شونتيا، امکان، کېدلو والا

ارقام: عددونه، نښې، رقوم

اسايش: هوساينه، سوکالي ارامي

استبداد: تېرى، ناروا، سختي، ظلم، تجاوز

استدلال: دليل ويل، د اسنادو او شواهدو راوړل

استفهامي: پوښتنيز، چې پوښتنه کوي

اعلی: تر ټولو لوړ، ډېر لوړ

افسانه: نکل، خيالي کيسه، داستان، حکايت

افسر: منصبوال، بريدمن، تورن او ...

اقتباس: اخيستنه، ګټه اخيستنه، د کوم عبارت نقلول

اقتصادي: مالي، مادي، وته ييز

ام: مور، اصل ماده

امتيازات: برترى، لوړوالي

انا: نيا، بوډۍ

انتقاد: نيوکه، نيمګړتياوې ويل، عيب په ګوته کول

انحطاط: لوېدنه، راتيټېدنه، ځوړتيا

انزوا: ګوښه والی، يوازېوالی، چپه کېدنه، ګوټ ناستي

انصراف: تېرېدنه، لاس اخيستنه، مخ ګرځونه

انعکاس: غبرګون، ازانګه

انځور: عکس، تصوير، څېره په رسامي ډول

اوهام: بې ځايه سوچونه، ډار، وهمونه

اړو دوړ: جګړه، جنګ، ګډوډي، شخړه

اړين: ضروري، حتمي

((ب))

برپا: پېښ، رامنځته، پورته

بلواکي: د بل تر واک لاندې، د خپلواک ضد

بهرور: برخمن، مستفيد، فيضياب

بورجل: کور، استوګنځی

البوم: د انځورونو ټولګه، د عکسونو مجموعه، د پوهنيز مجموعه

بڼه: څېره، شکل، قواره، رنګ

بېلني: بېلو ونکي، جلاکوونکي، ډش (ـ)

بېګم: بي بي، مېرمن، ښځه

((پ))

پاسلل: سپارل، حواله کول، نېکي کول

پاسلي: سپاري، حواله کوی

پايله: نتيجه، خاتمه، پای

پايېدل: پايښت، ژوندی پاتې کېدل، اوسېدل، ژوندکول

پرهېزګار: متقي، تقوادار

پلازمېنه: د ناستې ځای، مرکز، پايتخت

پلاټ: د کيسې يا ډرامې لومړی طرح چې د ليکوال په ذهن کې رامنځته کېږي

پلوي: سمتي، لوري ته منسوب

پوخ لاس: ښه مهارت، ډېر مهارت، قوي لاس، پوره تجربه

((ت))

تأثر: اغېز، اغېزمنل

تالنده: تنا، ګرزا، د اسمان غرهار

تأمين: برابر، مهيا، خوندي

تاند: تنکی، نوی، تازه، وده کوونکی

تاوتريخوالی: زور زياتی، بد چلند، اخ او ډب، خشونت

تخيل: خيال او تصور، په ذهن کې د يو څيز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تدوین: راټولونه، ترتیبول، سمون
تسکین: تسلي، ارامي، اسودګي، ډاډ
تکول: ترکول، خوځول، لکه د غوړ خوځول
تلپاتې: تل پایند، تل ژوندی، همېشنی، مدام
تلوار: بېړه، تونديِ، تادي
تمایلات: لېوالتیاوې، مینې، رغبتونه
تمبل: چمبه، چنبه، داربال، دربه، داریه
تمسخر: ملنډې، پیشارې، پچموزې، مسخرې
تمنا: هیله، امېد، ارزو
تنبیه: ویښونه، بیدارونه، پوهونه، اګاهي
توکی: څیز، شی، ماده

((ټ))

ټیپیک: مشخص، ځانګړی، نمونه یي
ټکر: ډغره، ټیندک، جنګېدل

((ج))

جانشین: ځای ناستی، قایممقام
جرس: ګونګری، ګینګری، غړاوه، جړنګانی، زنګوله.
جوګه: وړ، لایق، موزون

((چ))

چارواکی: واک واله د چارو واکمن، مامور، د منصب څښتن
چلند: خوی، سلوک، کړه وړه، تګ راتګ

((ح))

حرب: جنګ، جګړه

((خ))

خشخاش: کوکنار، دکوکنارو تخم
خلف: ځای ناستی، اولاد، وروسته پاتې شونی
خوشامنګر: چاپروس، چاپلوس، غوړه مال
خوځښت: حرکت، نهضت، غورځنګ
خړوب: پنډول، اوبونه، اوبه کول

((د))

دربان: دروانچي، څوکیدار، د وره ساتندوی
درناوی: درنښت، قدر، عزت
دُره: متروکه، قمچینه، شلاق
دریځ: د درېدو ځای، منبر، لوړ ځای، موقف
دستې: غونچي، ګېډۍ
دقت: ځیرنه، پاملرنه، توجه
دردانې: مرغلرې

((ذ))

ذاتي: ځاني، اصلي، خپل، شخصي
ذوق: خوښه، شوق، طبع

((ر))

راز: پټه خبره، سِر
راشدین: دیندار، متدین، په سمه لار روان (راشدین خلفا)
رحلت: وفات، تلنه، تګ، مړینه
رزمي: جنګي، حربي، د جنګ
رغاونه: جوړونه، ابادونه، سازونه
روایت: نکلونه، کیسې، راپاتې خبرې، د چا د خبرو نکلول
روحاني: مذهبي لاربنود، پارسا، معنوي شخص
روحیات: مورال، وضع، وضعیت اروا ګانې
روزل: پالل، تربیه کول، ساتل
ریاضت: زیار، هڅه، کوښښ، د نفس پاکولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربړګالنه

((ز))

زهیر: خواشیني، خپه، ناتوانه، کمزوری، کړېدلی

((ژ))

ژورنالیستیک: هغه لیکنې چې د چاپي، راډیويي او تلویزیوني خپرونو او رسنیو لپاره کېږي.
ژوی: ساکښ، ژوندی سری، ذیروح

((س))

ساعي: هڅاند، زیارګالی، کوښښي
سپما: زیرمه، زخیره، پاسره، بچت
سکوت: چوپتیا، قراري، ځنډ، وقفه
سکون: ارام، درېدنه، چوپتیا، غړوندی، ځای پر ځای کېدنه
سمسور: ښېراز، شین، زرغون
سناریو: هغه کیسه چې د فلم او ډرامې لپاره پر کاغذ لیکل کېږي.
سود: تسل، ډاډ، خاطر جمعي، تسکین
سون: سونګ، سوځېدل، د سوځولو
سوېلي: سهیلی، ملګرې، همزولې
سیلاني: ګرځندوی، سیاح، نندارچي

((ش))

شغل: دنده، بوختیا، وظیفه، کسب
شفاهي: ګړنی، په خوله، د خولې، په یادو، د خولې خبرې

((ښ))

ښکالو: د ښېنو اواز، پسپسي، غوږی، کشهار، ځپهار

ښکېلاکګر: استعمارګر، استعمار چي، نیواکګر، بندوونکی
ښکېلاک: نیواک، استعمار، بند، راګېر

((ص))

صادر: لېږل شوی، څرګند، پېښ شوی، ترسره شوی
صحنه سازي: صحنه جوړونه، منظرکښ
صنعت: جوړېدل، سازېدل، جوړشوي شیان، سامانونه، وسایل
صوفي: پاک نفس، تزکیه، د تصوف د طریقت پیرو، د وړینو جامو اغوستونکی

((ع))

عابد: پرهېزګار، متقي، تقوادار، عبادت کوونکی
عارض: عرض کوونکی، شکایت کوونکی، حق غوښتونکی
عارف: صوفي سالک، خدایﷻ پېژندونکی، پوه، هوښیار
عالي: لوړ، شریف، محترم
عواطف: احساسات، جذبې، ولولې، مهرباني، الطاف

((غ))

غمېدل: خواشینېدل، خپه کېدل، په غم کېدل
غورځنګ: خوځښت، نهضت

((ف))

فدا: ځار، جار، واری، قربان
فرمان: د واکمن لیکلی حکم، د ولسمشر حکم، اجازه، د ولسمشر امر په لیکلې بڼه
فضیلت: غوره والی، ښېګڼه، برتري
فطرت: طبیعت، پنځ، پیدایښت، خلقت
فعال: کارند، بوخت، لاس په کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

فقه: پوهه، فهم، پر یو څه خبرتیا، د دین د ارکانو او احکامو علم.

فقید: ورک، له منځه تللی، مړ، له لاسه وتلی

فن: هنر، طریقه، مهارت، کسب

((ق))

قلنګ: د ملنګ نذرانه، باج، کلنګ

((ک))

کافرستان: دکافرو ځای، دکافرو وطن

کاندید: نوماند، ولاړ، داوطلب، نامزد

کرکټر: هغه شخص یا لوبغاړی چې دکیسې لیکوال یې دکیسې د پیښو د بهیر پر مخ بیولو لپاره ټاکي.

کره کتنه: نقد، سم قضاوت، یوه شیز ته اصلاحي کتنه

کروندګر: بزګر، دهقان

کسات: غچ، بدل، انتقام

کشف: موندنه، لوڅونه

ککړتیا: چټلېدل، ګنده کېدل، لړلي کېدل

کونجکه: کنجکه، د صدف پوخ، ګوجی

کوټلتیا: پوخوالی، مضبوطتیا، محکمتیا، درنښت

((ګ))

ګلشن: ګلبڼ، دګلانو باغ، ګلباغچه

ګهواره: زانګو

((ل))

لامل: سبب، علت

لرغونی: پخوانی، لرغون، قدیمي

لطافت: نرم والی، ښه والی، سپېڅلتیا، نزاکت، ښکلا

لقب: هغه نوم چې د یوه ځانګړي صفت له امله پر چا ایښودل شوی وي.

لېوالتیا: لېوالتوب، مینتوب، هیله مندي، ارزومندي

((م))

مبارزه: هڅه، زیار، جنګ، جګړه، شخړه

متاع: مال، اسباب، پانګه

مجرب: ازمایل شوی، تجربه شوی

مجلي: جلوه ګاه، ښکاره کوونکی

محاوره: خبرې اترې، مکالمه

مخترع: نوی راایستونکی، کشفوونکی

مرام: مقصد، مطلب، هیله، مراد

مرکچیان: مرکوال، مرکه کوونکي، جرګه مار

مرکه: جرګه، شورا، مجلس، ناسته.

مزمن: اوږد مهاله، د اوږدې زمانې، د ډېر وخت

مستقل: خپلواک، ازاد، خپل اختیاره

مستند: منل شوی، باوري، د اصل له مخې، د اعتبار وړ

مسمومیت: زهري کېدنه، په زهرو ککړېدنه

مشال: مشعل، ډیوه، څراغ

مشاور: سلاکار، مشوره ورکوونکی، نظر ورکوونکی

مشرتابه: د مشرتوب، مشربزه، سرغندویه، د مشرۍ

مصنوعات: لاسي او ماشیني تولیدات، جوړ کړی شوي، تولید کړی شوي

معاصر: اوسنی، همعصره، اوسمهاله

معتاد: روږدی، عملي، په نشه اخته

معراج: پورته، اوچت، لوړ، اسمان ته د حضرت محمد (ص) ختل.

مقبول: منل شوی، ښکلی، ګران

مقرب: نژدې، خپلوان، دوست، خاص ملګری

مل: ملګری، سره یوځای

مناجات: دعا، التجا، هغه بیان چې خدای ﷻ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکي زاري شوي وي

منثور: په نثر، له نظم پرته

منظر کشي: منظر کښنه، په کلمو کې د يوې صحنې انځور

منظوم: په شعر، په نظم، نظم شوی

مهذب: متمدن وړ، بې عېبه، تويل شوی، اصلاح شوی، سم شوی

موخه: هدف، مقصد،

ميل: لېوالتيا، اشتها، اشتياق، مينه

مړو: مېړه، مېړنی، سړی، جمع يې مېړونه، لهجوي، (د مړو وده له تا ده)

مېشت: دېره، ځای پر ځای، استوګن

((ن))

نابود: له منځه تللی، ورک، محوه، نشت

ناشونی: نه کېدونکی، نه کېدلو والا، ناممکن

ناورين: غم، خپګان، وير، ماتم

ندا: غږ، اواز

نظامي: پوځي، عسکري

نغښتل: راټولول، سره ودل، سره يو ځای کول

نګين: غمی، قيمتي کاڼی

نمو: وده، لويېدنه، غټېدنه

نهضت: خوځښت، غورځنګ، تحريک

نوميالی: نامتو، مشهور

نوميالي: نامتو، مشهوره

نومځری: ضمير، هغه کلمه چې د نامه استازيتوب کوي

نياز: ارتيا، حاجت، ضرورت

نيله: ربنه، ځېله، جرړه، وله

نېب: پرله پسې، بيا بيا، مکرر، مسلسل

((و))

واکمن: واکوال، واکدار، اختيارمند

وده: ډېرښت، تکثر، زياتوالی

ورشو: څر ځای، شين او سمسور ځای، ښېرازه چاپېريال

وژغني: وژغني، د وزو وېښتان

ولوله: جذبه، احساس، شور و شوق

ووړ: کوچنی، وړوکی، کمکی، وړکوټی

((هـ))

هسک: لوړ، اوچت، اسمان

همراز: راز شريکی، نژدې ملګری، خاص ملګری، خواله ګر

همرکاب: د رکاب ملګری، د لارې ملګری، د سفر ملګری

همسفر: د سفر ملګری

همسر: سيال، برابر

همفکر: همخياله، د يوه فکر والا، د يوه فکر خښتنان

هنر: فن، کمال، فني مهارت، کسب

هنګامه: شور، غوغا، ځوږ

هنر: فن، کمال، فني مهارت، کسب

هنګامه: شور، غوغا، ځوږ

اخځلیکونه:

۱_ په افغانستان کې صنایع او په ملي اقتصاد کې د هغو ونډه، پوهنوال محمد بشیر دوديال، د اریک گرځنده کتابتونو اداره، ۱۳۸۲ کال.
۲_ پښتو د پنځم ټولګي لپاره، نورالحبیب نثار، سید محی الدین هاشمي، بیفیر د افغان مهاجرو لپاره زده کړې، ۱۳۷۵ کال.
۳_ اوسني لیکوال دريږ ټوکه، عبدالرؤف بېنوا، دولتي مطبعه کابل ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۶ کلونه.
۴_ گیتانجلي، رابندر ناتهـ ټاګور، د بېنوا ژباړه، بېنوا فرهنگي ټولنه دريم چاپ ۱۳۸۳ کال.
۵_ د بېنوا شعري کلیات، هېواد نشراتي ټولنه _ کوټه، ۱۳۸۳ کال.
۶_ د ښکلا وږمه، پوهاند صدیق الله رښتین، پښتو اکاډمي پېښور پوهنتون، ۱۹۹۷ کال.
۷_ یاد فریاد (پښتو _ دري اشعار)، سید شمس الدین مجروح، د افغانستان د مجاهدو لیکوالو ټولنه _ پېښور ۱۹۸۵ کال.
۸_ گنج پښتو، مولوي احمد د تنګي.
۹_ د پښتو ادبیاتو تاریخ اوسنۍ دوره، پوهاند ډاکټر زیورالدین زیور، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز _ پېښور ۱۳۸۵ کال.
۱۰_ فرهنگ ادبیات جهان، زهرای خانلری، شرکت سهامی انتشارات خوارزمی _ ۱۳۷۵ کال.
۱۱_ د پښتو نثر هنداره، پوهاند صدیق الله رښتین، یونیورستي بک ایجنسي _ پېښور.
۱۲_ د رحمان بابا کلیات، حنیف خلیل، دانش خپرندویه ټولنه، ۱۳۸۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳_ د الفت مرغلرې، د شهرت ننگيال په زيار، دانش کتابخانه، پېښور دريم چاپ، ۱۳۷۵ کال.
۱۴_ ليکوالي املاء او انشاء، گل پاچا الفت، پښتو ټولنه، ۱۳۳۹ کال.
۱۵_ د ژوند پلوشې، پوهاند صديق الله رښتين، يو نيورسټي بک ايجنسي، پېښور، ۱۳۷۴ کال.
۱۶_ زاهد پښتو _ پښتو سيند، عبدالقيوم زاهد مشوانی، دانش خپرندويه ټولنه.
۱۷_ پټه خزانه، محمد هوتک بن داود، د پوهنې وزارت دوهم چاپ ۱۳۳۹ کال.
۱۸_ د پښتو ادبياتو تاريخ، لرغونې او منځنی دوره، زلمی هېواد مل دانش خپرندويه ټولنه، لومړی ټوک، ۱۳۷۹ کال.
۱۹_ خواږه نعتونه، فقير محمد عباس قادريه، يونيورسټي بک ايجنسي، لومړی چاپ ۱۹۷۷ کال.
۲۰_ پښتو غږ پوهنه او ويي پوهنه، پوهنوال محمد صابر خېشکی، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه _ جرمني، ۱۳۸۰ کال.
۲۱_ څه ليکل يا ليکپوهه، گل پاچا الفت، د اتحاد مشرقي مطبعه، جلال اباد ۱۳۲۸ کال.
۲۲_ ادبپوهنه، سيد محی الدين هاشمي، د اريک گرځنده کتابتونونو اداره، ۱۳۸۱ کال.
۲۳_ پښتو روزنه، عبدالرؤف بېنوا، د پښتو څېړنو نړيوال مرکز ۱۳۵۷ کال.
۲۴_ د پښتو ژبې لنډگرامر، سيد محی الدين هاشمي، د اريک گرځنده کتابتون، ۱۳۸۳ کال.
۲۵_ عمر بن عبدالعزيز، زين الله واحدان، نيو کابل کتاب پلورنځی ۲۰۰۷ م کال.
۲۶_ اوبه او چاپېريال، پوهاند حسن يار.
۲۷_ لرغونپوهنه، پوهنوال محمد رسول باوري، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه _ جرمني ۱۳۸۰ کال.
۲۸_ پښتو نحوه، پوهندوی ډاکټر زرغونه رښتين زېور، د لوړو او مسلکي تحصيلاتو وزارت، د کابل پوهنتون، د ژبو او ادبياتو پوهنځی، ۱۳۸۳ هـ.ش. _ ۲۰۰۳ م. کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library